بعون صانع بی‌مکین و مکان فضل خلاق زمین و زمان

رقعات مرزا قتیل

مطبع نامی منشی نولکشور بطبع مزین مقبول جهان شد

بسم الله الرحمن الرحيم

أشرع بحمد المحمود الذي أعطانا أنحاء الآلاء والنعم، وأسال إلينا ينابيع الجود

شروع میکنم بستایش ستوده که داد ما را اقسام نعمتهای ظاهر و باطن را و جاری ساخت بسوی ما چشمهای بخشش

والكرم، أي خلقنا وهيأ لنا الأغذية اللذيذة الكثيرة ليذوق بها اللسان والألبسة

و کرم را یعنی آفرید ما را و مهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار را تا بچشد ازان غذاها زبان و لباسهای

النفيسة المتلونة ليتزين بها الأبدان، ومعهما القصور الرفيعة الوسيعة للسكونة

پاکیزه رنگارنگ را تا زینت یابند ازان لباسها بدنها و با آن هردو کوشکهای بلند کشاده برای سکونت

والاستراحة، والحدائق المنضرة المخضرة لإذواء العيون وتفريح الأرواح، فجعلنا

و آرام و نیز مهیا ساخت باغهای تر و تازه سرسبز برای سیرابی چشمها و راحت دادن روح ها پس گردانید ما را

أغنياء بإعطاء النقود لقضاء الحاجات، وهيأ لنا ليلاً ونهاراً من كل الصدمات

مالداران از بخشش نقدها برای کاربرآری حاجتها و نگهداشت ما را شب و روز از همه آسیب ها

والآفات، وشرفنا بتشريف العلوم لحصول التفوق على سائر المخلوقات

و آفت ها و بزرگی داد ما را بدادن علمها برای حصول برتری بر تمام آفریدگان

والمشاركات، وجعلنا مميزاً بين المرارة والحلاوة بتوديع الحواس والمدركات

و شریکان و گردانید ما را تمیز کننده درمیان تلخی و شیرینی از سپردن حواس و قوت مدرکه

ثم أمرنا بعبادته وفرض علينا تأدية الصوم والصلوة ونبهنا بإرسال الرسول

پس حکم کرد ما را بعبادت خود و مقرر ساخت بر ما گزاردن روزه و نماز و آگاه کرد ما را بفرستادن پیغامبر

عن فوائد الحيوة والممات، فأحمده حمداً كثيراً وافياً خارجاً عن حد التقرير

از فائده هاے زندگانی و مرگ پس شکر میکنم آن خدا را شکر کردنی بسیار و تمام بیرون از حد بیان

وأشكره شكراً مفرطاً موفوراً متجاوزاً عن حصر التحرير، هو الله العزيز

و سپاس میکنم سپاس کردنی زائده بسیار گذرنده از حیله نوشتن اوست خدای غالب

القدير الغفور الرحيم، هو الله الخبير البصير السميع العليم، هو الذي أحسن

توانا بخشنده مهربان اوست خدای خبردار بینا شنوا دانا اوست خدای که احسان کرد

إلينا إحساناً غير محصود، ومنّ علينا بامتنان موفود، لا إله إلا هو المعبود المسجود

بسوی ما احسان کردنی بغیر نهایت و منت نهاد بر ما منت بسیار نیست معبودی مگر آن پرستیده مسجود

وليس القائم الدائم إلا هو العزيز الحميد المحمود، هو محسن منعم مكرم بكل حال

و نیست قائم همیشه مگر اوست غالب ستوده شکر کرده شده اوست احسان کننده و نعمت دهنده بخشش کننده بهر حال

ونحن المجرمون المذنبون النادمون بقبح الأعمال، هو سلطان أكبر السلاطين

و ما گنهگاران عاصیان پشیمان هستیم به بدی اعمال آن بادشاه بزرگترین بادشاهان

مالك الأرض والسماء، ونحن عباد أحقرون قابلون للعدم والفناء، ما أدينا

مالک زمین و آسمانست و ما بندگان حقیرترین بندگانیم قبول کنندگان نیست و نابود شدن را نگزاردیم

شكر عشر من عشر ألوف إحسانه بساعة من الساعات، وما جمعنا بضاعة السعادات

سپاس دهم حصه از ده هزار احسانهائش در ساعتی از ساعات روز و شب و نه گرد آوردیم مالهای نیکی را

بصرف الأوقات في الضلالات، لا سبيل لمغفرة ذنوبنا يوم الدين دون الطاف ذلا بأعث

از گزاردن وقتها در گمراهی ها نیست راهی برای بخشش گناهان ما روز قیامت بجز لطفهائش و نیست سببی

على العفو جرائمنا غير إعطافه، إنا مذنبون بالملائم المتنوعة عند أنفسنا بالتحقيق

بر عفو عصیان ما سوای بخشیدنش ما سزاواریم بملامتهای گوناگون نزدیک ذاتهاے ما به تحقیق

ونحن حريون بمكافات الأعمال التي تنسب إلينا بنظر التدقيق، يا مولاي أنت كريم جليل

و ما لایقیم بپاداش اعمالیکه نسبت کرده شده اند بسوی ما بنظر تامل ای مولای من تو بخشنده و بزرگ

ويا ملجأي أنت حليم ولطفك جزيل، لا ملاذ لنا غير دهليزك في الحيوة وبعدها لا

وای پناه من تو مهربان هستی و لطف تو بسیارست پناهی نیست ما را بجز دهلیز در حیات و ممات و

مفر دون عتبتك في دار الدنيا والعقبى، العجز أحسن بجنابك لأصحاب الخطاء لأنك

جای گریز نیست سوای آستانه تو در دنیا و آخرت عجز نیک ست در درگاه تو برای صاحبان خطا برای اینکه تو ئی

أنت أليق بإجابة الدعاء والتضرع أصوب بحضرتك برجاء العفو لأن عندك أصحاب

سزاوارترین براے قبول دعا و عاجزی بهترست ببارگاه تو بامید عفو از آنکه نزد تو صاحبان

القصور عند العذر مستحقة للصفح والعطاء **نظم** سبحانك يا من خلق الشمس صبحا

قصور وقت عذر سزاوار هستند برای درگذر و بخشش پاکی هست ترا ای آنکه آفرید آفتاب روشن

سبحانك يا من جعل الليل لباسا، لا تحسب أوصافك سراً وظهوراً، ما تحصر

و خوبیست برای تو ای آنکه گردانید شب را پرده شمار کرده نمیشود وصفهای تو نه پوشیده نه ظاهر احاطه کرده میشود

الآؤك وهماً وقياساً

نعمتهاے تو از روے وهم و قیاس

نعت بزبان ترکی

کوپ پتوق واو سرو تو لوق نی سزاوار اول قوتلوق جناب ایرور کیم انی تنگری تعالی ادری ساوچی قیلدی بارچہ
سب بندگی اور بہت غلامی کے لائق وہ مبارک جناب ہی کہ اسکو خدائے برتر نے اپنا پیغمبر کیا اور تمام
فاضل لار واور کاکیشی لارنی انی امت ایلدی سبحان اللہ اول اولوغ حضرت غہ گور گور لسام گیم منی ہدایت
فاضلون اور عالمون اور آدمیون کو اسکی امت کیا سبحان اللہ اس بزرگ درگاہ کا دیکھنے والا ہوں مین کہ میری ہدایت
نینگ یول کوتکوچی ایرور سعادت نینگ یورت نی خضر دورہر فی گیم شک نینگ سوسوزلیقی نی زائل قیلکوچی
کی راہ کا دکھلانے والا ہی اور سعادت کی منزل کا خضر ہی جو کچھ کہ شک کے دریا سخن دور کرنیوالا ہے اور سکی
دورانی روان تقریر باہر فی گیم عرب نی اولوغ فصیح و بلیغ لارنی تیل سیز قیلدی انی تحریر بارکیشی لارنی کورنکل لار نینگ
روان تقریر ہی اور جو کچھ کہ عرب کے بڑے فصیحون اور بلیغون کو بے زبان کیا اسکی تحریر ہی آدمیون کے دلون کی محفل
برشگاندہ نورنی لوک انی معرفت ایا تلیق ابلادی وکول لارنی راحت باغیر لارنی طراوت انی سیون لیقی باغیسلادی
مین نور کی شمع اسکی معرفت نے روشن کی اور جانون کو راحت اور جگردن کو طراوت اسکی دوستی نے بخشی
بوکوک گیم بارچہ نیمہ لاردین رفیع ایرور انی رفعت قدر کور فپ اوری حسیف غہ کیچہ ویلدور لار یاش لار وین قیلا یوروقیا
یہ آسمان کہ تمام چیزون سے بلند ہی اسکی رفعت قدر دیکھکر اپنی پستی پر رات مین ستارون کے آنسوؤن سے روتا ہی اور یہ آفتاب
ویلوی گیم بارچہ ماروليق لاردین یار وغ راق یارانی الن نینگ نوری انی قوتی الیستا رطوبی ارجاغ نیستاندہ او شول ایچون رمیوہ باق غنچہ
اور یہ ماہتاب کہ تمام روشنیون سے روشن ترین اسکی پیشانی کے نور کی غلامی چاہتے ہین طوبی بہشت کے باغ مین اسواسطے ہر میوے دیتے ہین
قادر ایرور حوض کوثر و سلسبیل انی وضو قیلماق ایچون تولہ تور بلبل متکور فی منبر غہ انی مناخطلبہ اوقماق ایچون چاک غنینگ عمامہ
قادر ہی اور حوض کوثر اور سلسبیل اسکے وضو کرنیکے واسطے پُر ہی بلبل شاخ کے منبر مین اسکی ثنا کے خطبے پڑھنے کے واسطے پھول نے عمامے
نی الیستا کوچی دور دیر سرانی یوی نینگ فیس کور غوتان مین قری نی تلیہ قیلکوچی نور نسترن و نسرین ایچہ انی خلق نینگ
کو جانبے والی ہی اور سرو اسکے قد کے دیکھنے سے قمری کو دیوانہ کرنیوالا ہی اور نسترن و نسرین مین اسکے خلق کی
شمیم ایرور روانی برنکو تا اتلکوچی لیفی نوبت الارنینگ گردنی آت نسیم دور او شول الاخیاباز گیم بارچہ بدعت و ظلم خرمن لارنی
شمیم اور اسکی رکاب کے سوار ہونیوالون کی منزلون کے گرد کا گھوڑا نسیم ہی وہ برتر جناب ہی کہ تمام بدعت اور ظلم کے خرمنون کو
انی ذوالفقار لی تبرق کوتدوروے وکفر یول نینگ قرنغولیقی انی ہدایت نینگ مشعل تے نابق اور جوردی انزی لانی اور مری
اسکی ذوالفقار کی برق نے جلایا اور کفر کی راہ کی تاریکی کو اسکی ہدایت کی مشعل کی روشنی نے اڑایا خدا نے اسکو اپنے
ایلکری تیلہ نری دانی اوزی حبیب پیتوانذی کوک نینگ شفقی او شول ایچون معراج کیجہ ترق وگنہ وگتہ باغی لارنی نخوت
پاس بلایا اور اسکو اپنا حبیب کہکر خوش ہوا آسمان کی جھتین اسکے واسطے معراج کی رات مین پارہ پارہ ہوئین اور بڑے بڑے شترکونکی نخوت
بو قدر دین خجالت سیلی انجیندہ غرق بولدی انی براق آت دہ روانی قنبر قول ایرور لسلطم رسالت کوک نی یلدوز ور محمد
اسکی قدر سے خجالت کے دریا مین غرق ہوئین اور اسکا براق گھوڑا ہی اور اسکا قنبر غلام ہی پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہی محمد

جہان

جہان قیلدی ضیادین پر محمد ٭ قرنغوادی ننگلیغ یوجہان بار سہ ٭ بومک یواویدہ اول شاہ زمان بار ٭
جہان کی روشنی سے پر محمد ٭ تاریک گھر کے مانند یہ جہان ہی ٭ شمع اس گھر مین وہ شاہ زمان ہی ٭

منقبت

درر غرر یوم ولایت والامت ولالی متلالی درج سعادت وہدایت ایوائح ساطعۂ ممتلات بلندی و برتری
واقمار لامعۂ وروائحِ ارجمندی و پاک گوہری مصابیح لائحۂ ایادین فضل و احسان و یواقیت مشرقہ سموط
بر و امتنان اقطاف متعلقہ ادواح حدیقۂ رضا و تسلیم و اثمار خزینۂ شعب شجرۂ صبر جمیل عظیم اغلاق اصباح
حق شناسی و دینداری و روائح انوار خدا پرستی و شب بیداری مفاتیح کنوز برآمد حالات جہان و مقالید اقفال
حصول مرادات دوران اعمدہ سقوف اصابت و استواری و دعائم سطوح متانت و پائداری فصوص خواتم
تام بلند و اسنۂ معارک فیروزی ابد پیوند انوار جباہ جود و کرم و لوامع خدود حسن شیم و علو ہمم سمات مسالک
حق و یقین وہدات سبل دین متین جناب کرامت مآب حضرت امیر المومنین امام المتقین علی مرتضیٰ وصی مصطفیٰ
علیہ الصلوٰۃ والسلام و ائمہ اطہار و اولاد ابرار و احباب الاکرام اویند کہ احیاد و نواہد خیر و سعادت و اعناق شواہد
عفت و صداقت بعقود جواہر سنیۂ حسن نیت و قلائد فلاز بہیۂ صفای طینت الیشان ولوع یافتہ و صداع متنشرہ
دیانت و امانت قرون طویلہ رصانت و متانت مامشطۂ عنایت الیشان بر وجوہ خرائد رواج نافتہ عوائم سہام دین متوای
عمارت عبدۂ اوثان قابل تعمیر مساجد و معابد تلمع عضاب مصلقۂ الیشان منودہ ورزش رفیعۂ کبر و نخوت
لبانت احوطۂ قبول او امر جبوب خیوط سجۂ مدد او ریاح دست سعی الیشان فرمودہ سزاوار خطاب و لیطہرکم تطہیرا
از جناب کبریای الیشانند و لشایان حدیث انا حرب لماحاربکم از زبان رسول ایشان مسند حکومت را
بجلوس میمنت مانوس الیشان رونق تازہ و ظہور معجزات کرامات را بر قوت و قدرت الیشان نازش
بے اندازہ نسائم مروحۂ سرور افزا در ابتسام از ہار ترصد اعانت دم جان پرور عیسی نہاد الیشان
و اشعلۂ اشعۂ طرب آرا در تفتیح انوار منتظر جنبش لب ارشاد معجز بنیاد الیشان پیروی ایشان
ذریعۂ نجات دو جہان و رہبری ایشان خضر راہ قصور جنان نظم برہنما ختم شد خیر و
سعادت ٭ از نبیا تازہ رو مجدد شرافت ٭ ز ایشان رونقی روزی ایمان ٭ شجاعت بہرہ ور از زور ایشان ٭

تعریف اصحاب

جو بیلا اور چنبیلی اور موتیا اور اسیطرح کے اور پھول کہ باغ آداب رسالت کی رونق ہو سکین وہ
اصحاب عالی جناب ہین کہ جنکا باعث بالیدگی کوئی باغبان نہین الاخدا اور جو صبا اور شمال و نسیم اور
اسیطرح کی اور ہوائین کہ چمن خاطر کو کھلاوین انکی محبت ہی کہ جنھین بیخ ہر نے اپنا احباب کیا جہانتک خوارے کہ زمین
ترقی رونق ملت کی انکے وہ خزانے نبانے والے ہین اور جتنے درخت کہ زمین سے زواج احکام شریعت کے اگے وہ جڑ بیٹھانے والے

ہین اگر وہ بلبل اور قمری کی طرح گل اور سرو پر خیر وسعادت کے عاشق نہ تھے تو کیون آواز انکی زمزمون یعنی موعظ
کی سامعین نے اسوقت کے اپنے کانون کو سنائی اور اگر نہر کے پانی کے مانند کیاریون مین حق وانصاف کی
روان نہ تھے تو کیون تماشائیون نے اسوقت کے اس سیر یعنی زیارت سے انکی آنکھون کو ٹھنڈک پہونچائی اگر
وہ مستحق علو رتبت نہوتے تو کیون نسیم سحری کی طرح عنایت ایزدی انکی ترقی مدارج کے گلزار کو کھلاتی اور جو وہ برسر
باطل ہوتے تو کیون خلقت خدا کی انکی قبول اطاعت کے پودے اپنی زمین خاطر مین پھیلاتی انکی سعی کے تیشون نے
جب خارزار شرک کو جڑ سے صاف کیا تب ہر ایک کا پانون انکی راہ مین پڑا اور جب انکی عدالت کے بیلچون نے
بدعت کے گڑھون اور نالون کو بالکل بھر دیا تب سب کا قدم ثبات ویقین اس زمین پر گڑا اور انکے قدم میدان
اطاعت دین مین سب سے آگے نہ بڑھتے تو شایان نزول آیۂ کریمہ السابقون السابقون حضرت حق سے نہوتے
اور زبان پاک رسول سے کسواسطے اصحابی کالنجوم کہے جاتے اگر اپنی مشعل سعی کی روشنی سے ظلمت کفر کو نہ کھوتے
پیشوائی اگر نصیب انکی ہوئی تو نبی کی پیروی مین اور صدارت اگر پائی تو ضراعت گستری اور پیغمبر کی دنبالہ روی
مین **نظم** وہ ہین سعدن فضل وعلم وکمال ٭ وہ ہین منبع بخشش بیزوال ٭ جہان انکے ہی عدل واحسان سے ہے
صدرنشین جیسے ہو درعطلان سے ہے **آغاز مدعا** امابعد فقیر پرتقصیر خواجہ امام الدین معروف بہ خواجہ امامی
غازہ طراز شاہد این بیان است کہ چون این خاکسار بمقدار اشرف سعادت تلمذ حضرت پیر ومرشد
برحق مسجود طائفہ خیر مطلق قبلہ قبلہ پرستان وکعبۂ ارباب ایقان جناب **مرزا محمد حسن متخلص بہ قتیل**
تسبط اللہ ظلال افاداتہ علی رؤس المسترشدین الی الزمان الطویل در تحریر نثر روزی گردید اکثر رقعات کوچک
وطویل چکیدۂ خامۂ اعجاز شمامۂ ملازمان ممدوح مشتمل بر انتباہ او صحت وسقم عبارات فوائد اصطلاحات وتعلیم
طریق وصل وپیوند الفاظ وفقرات وحسن وقبح ترکیبات واجتناب از اغلاط ودیگر مذمومات وتحفظ مقام نشست
وبرخاست اصطلاحات ومحاورات کہ شمہ از ان رسانیدن ناقصان بپایۂ کاملان ضبط این مدارج تواند شد ودیگر
حالات زمانہ واحکامات بزرگانہ واستفسار بعضے آرب وجواب بعضی مطالب میرسید ہرگاہ بعد حصول فراغ از
تحریر نثر بضرورت سیر روزگار روانگی نواح مغرب صورت بست وچند سال بذریعہ پابندی قیام مضافات
ضلع اٹاوہ اتفاق افتاد خطوط طویل محتوی بر آداب درباری تالیف صاحب دوی کار وطریقہ تلاش معاش ودیگر
لوازم ضروریات دنیوی وصفات غیوری وفوائد صبوری ودرستی عزیمت واستقلال طبیعت کہ دلیل راہ تہذیب
اخلاق وعزیزی در آفاق توان گفت باد یگر وقائع غریبہ وسوانح عجیبہ وحکایات موافق مقام منتخبات نیک انجام
قدر افزای ساعات سمینت آیات بورود کرامت آمود میشد از انجا کہ این بی سروپا از ابتدای مرتبۂ وصول
ہر رقعہ کوچک وخط طویل را بمنزلہ شان نزول سورۂ اخلاص وسورۂ رحمان شمردہ بقصد تربیت عزیزتر از جان
نگاہ میداشت وقتیکہ نوبت بہ پرشدن یک جزو وانی رسید بشوق خاطر بتجدید مطالعہ وتکرار استفادہ تکلیف
صاف کردن آن براجزای سادہ نمود مگر بحسب موانعی چند مدت دراز لیست کہ این آرزو حمائل گردن خریدہ

حصول

حصول نگردیدو پنجہ بشوق بدامن مراد نرسید آخرہا در سنہ ۱۲۳۰ ہزار ودوصد وسی ودو ہجری بعہد حکومت تاج الامرا
اشرف الانور رابندگان دارا دربان رفعت الدولہ رفیع الملک **نواب غازی الدین حیدر خان بہادر**
شہامت جنگ دام اقبالہ وزاد اجلالہ کہ بزرگ وکوچک زیر ظل عافیتش بمراد دلہا دست وگریبان و
بحصول اطمینان از رنج پریشانی برکران اند از انصرام این مہم فراغت دست داد واز ین سبب کہ اجزای کتاب
مرقع تصاویر رقعات عربی وترکی وفارسی وہندی نتیجۂ طبع جناب ممدوح بشمول نظم ضروری المقام است در
خطبہ ہم رعایت این براعت الاستہلال بکار رفت یعنی حمد بزبان عرب ونعت بزبان اتراک ومنقبت بزبان فارس
وتعریف اصحاب بزبان ہند با نضمام نظم طراز تحریر پذیرفت ونظر بر فوائد مندرجہ مکاتیب نام معدن الفوائد
قرار یافت طالبان فن بمطالعہ آن فوائد ہا بردارند ودعای خیری در حق این کثر زبان آرند **آغاز مکاتیب**
رقعہ اول ہمراہ خواجگان عالیشان ومقدمۃ الجیش بوذعیان بلاغت نشان سلمہم اللہ تعالی بعد اشتیاق
لقای شریف کہ عصا فیم تحریر گونا گون را مالش پنجہ شاہباز بیالش فشاری سپید ہد پوشیدہ نماند کہ تا امروز جاہ
خیام دولت جناب عالی دام اقبالہ اشرف افزا بوده ان قطعہ زمین سوای مقام مجبوری نامی ندارد وبدعا سے
عمر ودولت آنصاحب مشغولم است وکریم ربیع الاول انجا رسیدہ بودیم واگر آنطرف ہم از مسافت آن نیم کردہ
بیش نیست داخل حساب کردہ آید سپید ہم ربیع الاول بشمار میرسد صاحب انیس سپید ہم ماہ گذشتہ تا چہارم ربیع الثانی
کہ امروز است شمار نماید وہنوز نویدی گوش آشنا نیست یعنی ہفتہ ہا شہر حال کوچ بہ لکھنؤ نشان میدہد وبعضے
بتاریخ نوزدہم العلم عند اللہ مکتوبیکہ بجاست والدہ شما نوشتہ بودم الی یومنا ہذا جواب نرسیدہ وقتی می آید ولیف
مکتوب خودم نزد صاحب وانہ خواہم نمود تازہ اینکہ راجہ بلاس سنگھ برادر راجہ نواز سنگھ متوفی کہ حاکم این پرگنہ بود بر روز
مقید شد وشتر سواران چار طرف برای آوردن زمینداران واہل معاملہ رفتہ اند باید دید چہ میشود تا وقتیکہ آنہا
نمی آیند وانتظام این ضلع صورت نمی بندد مائیم وآفتاب گرم از خیمہ چہ لشم کندہ میشود والضاً یکی از اخبار تازہ
اینست کہ لبسرام سنگھ نام زمینداری بود کہ بحسب ظاہر رجوع بعامل سرکار داشت ودر معاملہ بلا انکار میرسانید لیکن در
باطن مہنوی زمینداران ہمہ مردم اشرار وحامی قطاع الطریق بودہ است ودرین روزہا صاحب نوہ شدہ در حویلی خود
مشغول تماشای رقص ومحو آواز خنیا گران بود دفعۃً سواران رسالہ قندہاری غافل لشکر قتش در رسیدند مرد کہ را با چند
رفیق بدنہادش گرفتار کردہ آوردند طرفہ اینست کہ مردکہ سید النست کہ شیوۂ طراری ورفاقت او با دزدان ہم زبان سحروض
حضور پرنور شدہ است وبا ہمہ نگریخت وقتیکہ سواران قندہاری نزدیک رسیدند آنوقت ارادہ گریز کرد آنہا برای خود
کہ قصد گریز نکند راہ را برگردانند وبطرف قلعہ دیگر متوجہ شدند مردکہ باز تسلی شدہ مشغول رقص شد حریفان وقت شب
از ان طرف برگشتہ پہلو بزیر سرش می آیند ومردکہ را میگیرند آدمی نیست برای خود بچہ فیل ست پر یروز یا دیروز زنجیر گرانی
زیب بالش کردند زیادہ خیریت از حضور اقدس دعا واز آغا صاحب سلام برسد وعمو صاحب خود را العبد سلام نیاز باید گفت
کہ البتہ شب وبیماری آسایش می بینم وباقی تمام روز از آفتاب گرم صاحب ہمدم ماست حفظ صادہ وپاش روز فقط

رقعه ۲ نور جبین مروت و گلگونهٔ عارض فتوت سلمکم الله تعالی لفافهٔ خطوط دیروزه که یازدهم شهر حال بود بمطالعه
در آمد بسیار بجا گردید که از حکم حضور عدول نگردید هزار آفرین بر سلیقه و شعور شما بالله که مرضی بزرگان شما بر فتن عمّا
لشکوه آباد نبوده است و نیست و حق بجانب این صاحبان ست زیرا که علو و دودمان ایشان مقتضی آن نیست که
فرزندان ایشان اطاعت اعمال کنند لیکن نزد من این اطاعت در اصل انقیاد حکم حضور ست و با اطاعت عامل چه کار
انحراف از منیعی بعینه انحراف از حکم ولی نعمت ست حالا هر چه از حضور ارشاد میشود بجا آرید این نیابت در اصل نیابت
شماست البته در چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهید شد دیروز که چهارشنبه بود از خدمت خانصاحب
مرخص شدم زبانی آدم خود دیروز دریافت کردم که اسباب خانصاحب همه روانه شده بود و خود برای رخصت در خانه
رفته بودند که شاید یکپاس روز بر آمده خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه تاریخ یازدهم بود خانصاحب مع الخیر از لکهنؤ
روانه پرگنه شدند و دیگر آنکه من این وقت تنگ فرصت بودم ازین سبب بهمین اکتفا ورزیده شد بعد ازین خط طویل
خواهد رسید از تفضلات حضور چه عجب که وقت روانگی خود هر جا که بدولت و اقبال تشریف برند شما را نیز در رکاب خود سرفراز
فرمایند زیاده خیریت **رقعه ۳** سعد القضا و نیر الرشاده سلمکم الله تعالی عنایت نامه والد ماجد شما میر یوسف علیخان داروغه
جیب خاص حضور پر نور رسانید چون عبارتش عربی ست معلوم نیست که مطلب آن حالی شما شده باشد یا نه عربی آن چندان متعلق نبود
لیکن غور کرده باشید و الا از اکثر جا معلوم میشد انشاءالله انعیر بعد یاد کردن رسالهٔ قانون محمد شما نیز عبارات عربی خوب
دلخواه خواهید نوشت محنت شرط است معلوم نیست که از یاد گرفتن ابواب مزید فیه فراغت شد یا خیر بعد از ابواب مصادر بست
و فتیکه مصادر یاد میشود از صرف مطمئن میشوید باقیماند نحو آنهم زود تر یاد خواهید گرفت قاضی صاحب حق حق مجامع مزاج ایشان
نوشته بودند البته سوای یکدو عیب صفات حمیده هم دارد دیگر از اخبار تازه اینکه روز جمعه که پنجم ذی حجه ست ضیافت جناب عالی در سرکار
مرشد زاده خود ما قرار پذیرفته لیکن صبحدم تشریف خواهند آورد و چاشت کرده رخصت خواهند شد از بخت کیفیتی که اول صبح تا شام
از حضور باستشباز حکم رسیده بود هرگز در گمان نبود که اول وقت تشریف می آرند دیروز یکپاس روز بر آمده ع ضمیمت احباب عالی تشریف
تعیین یوم و وقت رسید بالجمله چون اینجا هم خانه شماست بر تماشا چه موقوف ست لیکن نقشه با اختلاط خواهم کرد شما را خواهم طلبید
و آغا صادق صاحب و میرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی دارند که این بار به کربلا باید رفت و سوای ایشان میرزا احمد اماد میر انشاء الله خانصاحب
چند بار گفته ست که من کربلا را ندیده ام و خانصاحب هم گفته اند که یکبار این راه همراه خود بر بد به پاس خاطر صاحبان از حضور
رخصت طلب خواهم کرد اگر عرض من پذیرا شد میروم و الا مجبوری ست و باعث همین تردد در رخصت آمد آمد جناب عالی روز
جمعه ست هر چند من خود ازین چیزها دست بر چیده میباشم لیکن چه کنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت
الحاصل اگر مناسب میدانم شما را می طلبم و الا خیر **رقعه ۴** کوکب برج شرافت و سعادت و یاسمین بهارستان اهلیت و رشادت
گوهر بی قیمت صندوق قابلیت و نکته دانی و یاقوت شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارس مضمار انشاپردازی و بقیة الجیش
معرکهٔ فقره طرازی عندلیبان خوش آواز شاخسار بلاغت راحسن صوت آموز و طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی از و
بهره اندوز یعنی سکه آرای نقد نکونامی و ننگ بر روطراز خجسته سرانجامی عارج معارج بلند مقامی خواجه امامی سلمه الله تعالی الحمد لله

که ابر سیاه کلک عنبر سلک شما در سنبلستان تسوید عبارت روزمره اهل زبان که منشیان بلاغت نشان زمانه
عبارت آرایان در کار خود بیگانه از نرگس شهلای این بوستان تا گل خرزهره فرق نکرده اند کما ینبغی می بارد و تر دستی طبیعت
آن گل سرسبد کمال و شگوفهٔ نو بهار فصل بیزوال از دمانیدن ازدواج فقرات دلنشین و شگفانیدن ریاحین
متنوعه مضامین رنگین در زمین صفحهٔ قرطاس مانند سحاب آذری آبی بر روی کار می آرد آفرین صد آفرین حالا
صلاح فقیر حقیر این ست که به تحریر عبارات رنگین مسجع سفید آب روشنی ذکا را بالعلی خون جگر که مراد از
فکر ست یکجا نموده کاغذ ساده را رشک ورق مرقع چین سازند و شناوران دریای این صناعت را
که بی مدد کشتی و ملاح ازین سر تا آن سر رفته اند بورطه الحیرت در آرند بلکه باین قامت کوتاه مے باید که
نطعی پوشان تیغ نگاه براعت را که به بلندی قد نازان بوده در راه رفتن خود را می بینند به لنگ سرکش روان قلمی از پا
در آرند و تهور دستگاهان لشکر عدیم البدیل را که پیوسته بر خود می چینند سنان غیرت بر جگر بگزارند لیکن
تا لب و دهن یاران آشنای مصنوعات کوثی علیه اللغته نگردد چکیدن شیره جان پرور فقرات حلاوت آمیز
از نی خامهٔ جادو طراز محال ست و السنه معرفان لذت شربت روح نواز مضامین طرب انگیز لال از همیان
خاص که در یک مسودهٔ احوال او نگاشته اند از ونا نیز چیده معدن طلای احمر ست چیزی بنام کولی بر آرند
وامید واران جان بلب بلب بلوزینه و کاس که مزه آن بر لذت عمر دوباره می چربد آشنا نموده همت به تحریر
برگمارند لازم که جواب این رقعه بر طبق تمنای منتظران بهمین نسق تحریر نمایند و از مطالعه آن ابواب بهجت
و نشاط بر روی احباب بکشایند **رقعه ۵** خواجهٔ خواجگان ذو المجد و العلا غارس نهال بلاغت در زمین
انشا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقی که ما فوق آن متصور نباشد و اضح باد که مکتوب دلنواز مرقوم بست و یکم
شهر حال بصحابت آدم جالینوس زمان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه محمد خانصاحب رسیده نشاط بر نشاط افزائی داشت
صاحب من این خط هفتم ست که بشما نوشته میشود درین مدت همگی دو خط صاحب رسیده ست خطوط ڈاک
جناب عالی تلف نمیشود منکه دو سه خط سوای ڈاک فرستادم سبب آن نیست که در خانهٔ تاج الدین حسین خان نو
بایشان دادم که ملفوف عریضهٔ خود که اسمی غلام حسین خانصاحب روانه می نمایند بفرستند معلوم نیست که سوای
این دو خط هم خطی بشما رسید یا نه اگر البته میرسید درین خط مینوشتند لیکن میدانم آدم خانصاحب را چه بلا زد که خط نرسانید
خلاصه جمیع پنج مسوده بیشتر فرستاده شد حالا دو مسوده حال هم ترجمه شده میرسد نه ده یازده رقعه دیگر مانده باشد بیشتر
در خیلی جوال در بار نوشته بودم خداداند رسید یا نرسید این بود که جناب عالی روزی نشسته بودند اشرف علیخان رخ
داغ و تصحیح میرسید که خواجه پادشاه خان آمد نیست که به دربار نمی بینم جناب عالی فرمودند که ایشان بلشکر نمی آیند طرف ثانی
عرض کرد که در شهر هم ندیده ام خود بدولت تبسم کرده فرمودند که من با ایشان رنجش دارم خان مذکور گفت حالا معلوم شد
که مورد عتاب اند ارشاد شد مستغفر الله این چه حرف ست ایشان با من علاقهٔ روحانی دارند و من هم با ایشان همین علاقه دارم
آدمی به لیاقت خواجه پادشاه خان کجا پیدا میشود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال هر چه گویند

برایشان ختم ست و هر ارسال شل الیشان یک کس با این صفحات هم رسید بعد ازان تا دیری ذکر خواجه محمود خانصاحب و ذکر خواجه زین العابدین
و بخشی صاحب و قاضی صاحب و خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان الیشان شل آفتاب روشن در هندست و من
بزرگ و کوچک این خاندان را همیده ام من بعد ذکر انگشتر بازی جناب قبله و کعبه و تبدیل رنگ الیشان یعنی گاهی سرخ
شدن و گاهی زرد شدن و گاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشائی باین حیرت نرسد باز ارشاد شد که این
تبدیل لون هم از سبب صدق و دیانت ست زیاده خیریت این گفتگوها در منزل سوم کنار نهر کلیانی اتفاق افتاد
رقعه ۸ ضمیر این بهارستان براعت المآل الله بقاکم بعد اشتیاق مخفی نماند که دیروز لسیت و کم شهر حال شنبه
مکتوب شما در جواب نوشته فقیر که بتاریخ سیزدهم آدم غلام حسین خانصاحب سالند ه بود رسیده و سرور ساخت از عبارت
این خط بسیار حظ بر آوردم از اول تا آخر فارسی آن همه چست و درست و لائق پسند اهل زبان بوده ست آفرین صد آفرین در
یک عبارت قدری شک در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون بتامل نظر کردم من خود غلط کرده بودم شما همه خوب
نوشته بودید خلاصه از روزیکه از مقامگاه روانه شده ایم الی یوسنا باسه قطعه ایسی صاحب روانه شده دو تا پیشتر یعنی بیستم
و بیست و یکم خط العیم در ڈاک ملفوف خط خانگی میر انشاء الله خانصاحب بود و از میر محمد تقی صاحب گرفته ام یکی خط بیست و کم
مولوی حسن علی صاحب اخبار ساند جناب مولوی صاحب ممدوح از بنارس اراده فیض آباد کرده بود چون با ظهار مسافران
دریافت شد که در راه بنارس و فیض آباد زمینداران مسافران را میکشند و لشکر هم قریب بود بخط مستقیم همین جا
آمدند دو کوچ در او قات تاج الدین حسینخانصاحب همراه ما بوده اند از جهت ختم شمار کوچ فوج دریا موج جناب عالی دام اقبالهم
روانه شفیعی شدند البته دو روز یا سه روز بیشتر از ما آنجا خواهند رسید و خط سوم همین خط امروز بیست که تاریخ بیست و سوم روز یکشنبه
نوشته می آید امید در ڈاک انگریزی ملفوف خط غلام حسینخانصاحب روانه خواهد شد تمام شد این قصه بعد ازین لبشنوید که یعنی
بهر تقدیر الیقین رسیده است که یا خط من بوالد شما نرسیده یا جواب در راه تلف شده یا فرصت تحریر از بعضی سوانح دست
نداده یا از راه بی تکلفی ننوشته اند و جمیع صور اتحاد روحانی که میانه من و قاضی صاحب است شکوه را نمیگذارد که راه
بخاطر یابد اگر خط فقیر مشتمل بمطلب ضروری می بود آدم اجیر جواب گرفته میرسید و آنچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه
معاش و خدمت والدین و دیگر بزرگان نوشته آید خدا زیاده ازین توفیق رفیق گرداناد جانمن قلت و کثرت معاش موقوف
بر بخت و اتفاق است لیکن آدمی را باید که از سعی بازنه ایستد درینصورت اگر کاشته آید خوشه داد یا بار آورد و هو المطلوب و الا
مطعون امثال و اکفاء نخواهید شد و در سستی همت جفاکش شهام و سیوف طعن و ملامت خواهد بود الحاصل عزم درست با عقل
صحیح شرط ست همین انسان ست که چنگیز و ذوالقرنین میشود و پیغمبر و ولی نیز و بعضی ازهمین فرقه دزد و بحیا و مسخره و قرمساق
لیس پس فیلسوف واجب است که اراده خود را تابع عقل سلیم داشته باشد یعنی هر چه بکنند بفرمان عقل باگر فتاد دام مذلت و رسوائی
نشود و هنوز شما طفل یا ز پیر و رگماره هستند نیک و بد و پست و بلند دنیا را چه دیده اید هزار آفرین بر همت شما که درین عمر اراده
بخاطر دارید خدا حامی و یاور شما باد حالا خود شما اراده ها دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خداست همین عقل و اراده سلامت
باشید از عنفوره با برسد زیاده خیریت رقعه ۷ خواجه امام الدین سمرقندی سلمه الله تعالی مسوده شما رسید لیکن اجمال آن از من

دریافت نموده بر کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف نمودن و ملاحظه من در آوردن نقل آن نزد یک مکتوب الیه روانه
خواهند نمود من هم فردا می آیم باینصورت که اول مرزا جعفر صاحب را خواهم دید چرا که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را ندیده ام تهمت
شکوه گذارند و سوا آن رقعه بمرزای موصوف فرصت دست نمیدهد خواسته بودم که این هم را حواله جمعه آینده کنم لیکن دل
باین راضی نشد زیرا که طرف ثانی خواهش ملاقات از ته دل دارد اینقدر بی اتفاقی خوب نیست الحاصل مرزا را دیده آنجا
می آیم و امروز از صبح جلسه یاران نزد فقیر بود محمد اکرام خان پسر خانسامان جناب عالی و محمد کامل خان لاهوری
و سیدی حسین خان آمده بودند آن هر دو صاحب خود اینوقت رخصت شدند سیدی حسینخان نشسته اند زیاده خیریت
رقعه ۸ مهر سپهر براعت نور الله شموس اقبالکم بعد اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیمه بیت سطر از زبان ترکی که
عبارتش و روح میر علی شیر نوائی تازه میکرد مفتدهم حال رسید دل را بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه ارزانی
داشت درین محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جایزه جاریه از قلم شما تراوش شده بود در جناب والای شما گمان
غلطی کفر ست و خوب شد که معنی خفقان تجیر آورده اند و الا از خفقان شما اگر بمعنی مشهور مروج که خدا نکند میبود خیلی رنج
برسیدا شتم الحمد لله که ازان خفقان که امیرزاده های نازک طبع نازپرور بآن متصف اند محفوظ هستند خدا همیشه بر گران
دارا داو از مصروف بودن آن اقبال نشان بتحریر و مطالعه کتب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هر چه
میکنید خوب میکنید و برای خود میکنید روزی بکار خواهد آمد جهان گمان نیست که تحصیل علم و کمال برای بهم رسانیدن
مبلغ خطیر ست و نزد عقلا یعنی از سر غلط زیرا که از کسب کمال تکمیل ذات و رفعت نفس مرکوز خاطر ارباب بصیرت
میباشد و آنچه در خصوص رسیدن جواب مکتوب از طرف والد ماجد خود نگاشته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت دارد
از دو حال بیرون نیست یا خط راقم در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از غفلت هرکاره خاصیت عنقا پیدا
کرد لیکن جلیران این معامله ام بدیهی ست که خط احدی در ڈاک انگریزی تلف نمیشود اگر مکتوب الیه که خط برای او ست
هم بجائی حرکت کنند باز خط را ضائع نمیکنند یا مکتوب الیه میرسد اگر در همان قرب و جوار تردد دارد و الا بهر که نوشته است
پس میرسد بخلاف ڈاک جناب عالی که همیشه در چهار خط دو خط بباد میرود بالجمله با اینهمه از نیامدن جواب اضطراب کلی
دارم امروز خط دیگر بعد عصر روانه خواهم کرد درین عرض مدت که تا اینجا وارد یم اگر جواب می آید بصاحب میرسد و الا به لکهنو
خواهم رسید طول این سفر باین مرتبه در و هم نبود من اینقدر که میگویم از سفر تنگ آمده حرف میزنم بلکه از بی شغلی تنگ آمده ام
و الا پیش من لکهنو و صحرای لق و دق هر دو برابر ست لیکن بشرطیکه امید حصول منفعتی باشد و الا دیوانه نیستم که مغز استخوان
به پیشکش آفتاب گرم نمایم و احوال فرق قحبه الملل توز اقحبه که اما نیکر بیار سا توتا ربا بولدی لیکن اگر خواجه قاضی خان یوز بیگ
بیار سون لازمین یورتماس مین روزیکه آن رشادت نشان از شخص بیگانه در جلدوی خدمت حاصل نموده روپیه اهند بشادی
خوش خواهم شد قبله و کعبه بندگی و وزیر صاحب را اسلام و نیاز و قادر اهش ظل رسیکر فی دعا و بارچه سیوکورچی لارمینی سلام
دیپکیرات یار باق دین بغاله و رقعه ۹ آبنوس حشمه طاقت و شیرین کام نمیرو لاقت ظل عمو بعد اشتیاق دیدار
شریفه مخفی نماند که دیروز که پانزدهم شهر حال بود از فیض آباد کوچ بیچ کروهی اتفاق افتاد امروز باز همین قدر

کوچ شد پس فردا السلطانپور میرسیم از انجا بهر طرف که آب و دانه جلوه بکشد میرویم و درین سفر سوای مار و کژدم و جرباد دیگر
از قسم شکار نیست مرزا مهدی علیخان صاحبزاده که از لطف خاص محل هست یک روز پیش از کوچ در فیض آباد مغضوب
پدر شده روانه لکهنو گردید سبب مقهور شدن آنکه تپنچه بی تیغ سر داد و بدست خاصبرداری گلهٔ اش رسید هرکاره
مفصل خبر بحضور برد چون نوبت بتحقیق از خودش رسید نام یکی از رفقای خود ظاهر کرد که من نزده ام او زده است
شاید او را بمبلغی راضی کرده باشد لیکن چون از اول بحضور دریافت شده بود هیچ او نه شنید و از لشکر بیرون
کردند پوشیده نماند که چند روز پیش ازین وکیل عامل سلطانپور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بودند معلوم میشود
که حالا خود باراده برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر اشترا داخنند رو نیاد بآن ضلع میروند دیگر آنکه دو مسوده
دیگر که هر دو عربی است مترجم شده در لف همین رقعه میرسد رقعهٔ اول که در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعه رقعا که
زیر این رقعه نوشته بود دید احتیاج ترجمه ندارد الفاظش همه صاف است هیچیک از انها لغت نیست مگر دریافتن ترکیب
آن قدری غور میخواهد شما بجای خود غور بکنید هر چه دریافت میشود حواله قلم نمائید و آنچه نخواهید فهمید مرجع ام
نمائید اما رقعه دویمی طویل بوده است ترجمه آن درین کاغذ نگنجید مجبور ترجمه عبارتیکه باقی مانده بود بر پارچه دیگر نوشته
شد هر دو کاغذ را ملاحظه نمائید همه بخوبی حالی خواهد شد و در رقعهای فارسی بعضی عبارتها که مشتمل بر ذکر مسئلهٔ علم
ریاضی است البته بفهم شما درست نخواهد آمد زیرا که من براه اختصار پیموده ام و شرح آن طول میخواهد انشاء الله القدیر
اینهم بوقت رسیدن فقیر آسانی خواهد شد دیگر آنکه شخصی در مولا فرمالیش بر فقیر کرده است که یک رقعه سرفراز شدن
شخصی بخدمت پدر از حضور بادشاه تعزیت پدر او بنویسید من خود البته نوشته خواهم داد لیکن بخدمت صاحب
مستدعی میشوم که صاحب این رقعه را سر انجام نموده مسوده آن نزد من بفرستند نام خدا شهرت شما شهر بشهر رسیده است

رقعه ۱۰ نوباوهٔ دوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که مضمون عرضی اسمی قبله و کعبه خط
اسمی خودم که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسیده امروز که پنجشنبه غره ماه است حالی من گردیده آفرین بر همت عالی
شما که هرگز نمی آیند نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دیروز نیست که روبروی بزرگان شما بجز ایستاده میماندند
لیکن بنای دولت ایشان همین سعی در کار خود و خدمتگزاری در راضی داشتن آقاست شما ثمر و باغ امارت هستند از
استاده شدن صاحب چمن دولت زیب و زینت دارد خدا کند که شما همین ایستاده ماندن دست افتادگان بگیرید و
صلاح را که از ما می پرسید بخدا که صلاح ما همه صلاح خود شماست عقل و شعور شما محل اعتماد است هر چه خواهید کرد
خوب خواهید کرد و من از پریروز مولوی منیر علی و میر نصیر الدین مرید خاص شما را تا بنارس رسانیده بحضور آمده ام
هنوز تاج الدین حسینخان صاحب را ندیده ام بعد ملاقات و مشوره هر چه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد تا آنکه
همین را میخواهد که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما رفیق خود نمایند بهر حال امور دنیا اتفاقی است
هر چه بظهور رسد اینوقت در جلدی بهمین قدر اکتفا رفت احوال باقر بیگ خدمتگار دریافت شد خدا کند که بماند عمو حسب
شما نیز تعریف تاج گنج اکبرآباد را تمام کردند من هم از اول تا آخر دیده کم و بیشی که مناسب بود بعمل آوردم نقل

آن نزد صاحب خواهم فرستاد و خط سابق با قا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب آن در همین خط ملفوف است
دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد ازین خواهد رسید رقعه میر نصیر الدین بی لفافه درین خط است مسکین
مراعات خفت و ثقل خط نموده من هم برای همین لفافه نکرده ام جائیکه اینقدر اشخاص ایاد میکنید گاهی بدو سطر
لعرت لال را هم یاد کرده باشید که از هواخواهان است و مقدمات زلزله هیچ حقیقتی ندارد میان حاجی و مهمانداری
من قدم بقدم شما هستند وقت رخصت تا بدر وازه میرسانند از ناهر سنگه نیازمندی و اشتیاق تا بر سد خط
شما که اسمی ایشان است و تیکه آقا صاحبان خط خود واخواهند کرد با ایشان خواهد رسید

رقعه ۱۱ شکارستان طوطیان شکر خا بشیرین گفتاری و قلم از کف ستان بلیغان در فن نثاری مرزا امامی صاحب
دام کماله از رقعه دی شبی احوال خیر مآل ذهن نشین این خیر سگال گردید حیرتی بی پیرا بهر نوعی که باشد روغن قاز
مالیده راضی بر تن باید ساخت که راه عدم پیش گیرد الا اعزان اینقدر روغن کجا دارند که هر روز از ضیافت این
گرسنه طبیع ابلی عمده بر آشوند همین قدر باید گفت که مروارید شاهوار در انبهای ثریا اشخاص ضعیف البنیه که نقدی غیر
از هزال در بساط ندارند هم خریداری نمایند اگر میر وی بر و دالا بگمند ناخن هیچ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جزو
مبهم بدست رستم مرسلست فرستادن جزومی که بخدمت شریف است چه ضرور هانجا باشد من خود هم آمده میگیرم
و لفظ مفرس بجای فارسی راقم نیز ندیده معلوم نیست که ظرفنا فی بطور خود نوشته آورده بود یا مستمسکی هم بدست خود
داشت لیکن چون مردم کم استعداد و نیز اسافت دور از کوچه تحقیق است تحریر او قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم برآن
نکشیدند و این هم دریافت نشد که او را از این لفظ مفرس بجای فارسی چه فائده بود فرض کردم که هر دو یک معنی
در لغت مذکور است لیکن جائیکه لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور که آدم دنبال غیر مشهور رود دیگر مخفی نماند که در رقعه
ملازمان که دو سه روز پیش ازین چکیده خامه براعت ختامه بود زین عبارت ما را ازین قصه ها چه کار سخت متحیر شده ام
زیرا که هیچ رازی از رازهای محبت و سقم زبان فارسی از آن صاحب مخفی نیست پس با وجود این معاملات ازین قصه بکجا
باین قصها خیلی استبعاد دارد و گمان میرود که در عالم التعجیل تحریر اتفاق افتاد و الا این مقدمه مقدمه نیست که از قدما
کمالات پنهان بوده باشد آینده عنان بدست بی پروائی نباید سپرد و قصه حویلی آقا صاحبان که مرزا عبد الحسینها
برای خود میخواهند باز حواله تحریر نمایند که من آن مطلب را به نسیان تفویض نموده ام در رقعه بعد مطالعه حواله
بقوت دستی شد از ما هر قدر عرق ریزی که امکان دارد بپاس خاطر شریف بظهور خواهد رسید زیاده خیریت
بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش افروزی ایشان ته دیگ مدعا را گرم نمیکند تاسف کلی
دارم اینوقت طعام سالگره جناب عالی از خانه خاص محل آمده بود قدری بخدمت شریف هم میرسد

رقعه ۱۲ نهال نورس حدیقه معانی و دردانه صدف نکته دانی سلمکم الله تعالی خطی که در جواب
مکتوب والد ماجد شما میرسد در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد جداگانه نباید داد هرگاه خط کلاهی
نوشته شود در همان خط بگذارید و دیگر آنکه فی الواقع مجالس شب پر کیفیت تر از مجلس روز است هر جا که صحبتها

سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد می پذیرد شاید اتفاق می افتد و زنانه خیر والحق که شما طائفهای خوب را
که در لکهنو هستند مگر شنیده اید سوای اینها هر که هست معرفت ندارد و لائق شهوت پرستان بی لیاقت است و صاحب غرض
راهمین میباید که فریفته این چیزها بنوعی نشوند که قدر و منزلت درین سودا از دست دهند الحاصل اراده هست که روز پنجشنبه
ازینجا سوار شده شما را این اراده همراه بگیرم که در کربلا چند ساعت گشت نموده هر گاه برگردیم باتفاق اینجا بیاییم و خیمه سرخ
سلطانی که نو ساخته شده است بشما نمایم خیمه ایست که پیش از ورود جناب العالی استاده خواهد شد زیرا که ملازمان جناب
وزارت مآب اول روز که هنوز دو گهری یا سه گهری روز بر نخواهد آمد تشریف خواهند آورد لهذا چنین قرار یافته که بروز پنجشنبه
خیمها استاده شوند و فرش را درست نمایند تا روز جمعه بوقت مذکور آید جناب العالی زیاده از یکپاس بلکه کمتر نخواهند نشست باقی
زنها آراسته بهر خواهند خواند لیکن بودن شما بقول شما در مجلس وزیر بی لطفی محض است اگر شب میبود مضایقه نداشت هر گاه
هرکارها هم هستند چه ضرور که آدم حرکتی بکند که فائده نداشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست و هنوز
فقیر بسبب بعضی امور ضروری توقف معلوم میشود و لهذا دل همین میخواهد که روز پنجشنبه شما را بکربلا برده اینجا بیاریم و شب اینجا
بسر بریم و پیش از طلوع آفتاب بسواری فیل بدولتخانه برسانیم بالله که من هیچ امر زیاده از شما اندیشه دارم و دیگر خیریت
بخدمت مجمع صاحب والا قدر خود سلام نیاز برسانید و دیگر صاحبان را نیز که پرسنده حال فقیر اند مگر آنکه هر گاه بکالپی بزبان
ترکی بنویسید مسوده آن اول بمن باید نمود و دیگر همراهی زن نابینا سفارشی عموی شما فرستاده شد از پیشم گرفته باو برسانید
و فردا بیگاه رخصت پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه آمده شما را سوار خواهم کرد رقعه ۱۲ گوهر صدف
والا دوحه نهال حدیقه نکته دانی سلمکم الله تعالی ابداً اشتیاقا شما مخفی نماند که دیروز بتاریخ بستم رمضان خط فرحت نمط
در لفافه عرضی اخوی جد امجد شما وصول آورده خاطر را مسرور و مرقومات را حالی کرد هر دو خط ملفوف یکی از طرف بوانجی صاحب
کر سفرها و دوم نوشته خلاصه احبای صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز بمطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو بعد
دسهره موجب مزید بر خود بالیدگی گردید و هم شوال و هم سال بر رفتن صاحب منقضی خواهد شد در رخصت خانه در ایام شیر
هر کار کسی است مخصوص یک کس نیست در صورت نیامدن در بزرگان و خود مشتاقان را بملاقات خود خرسند نساختن و خود
از ملاقات ایشان حظی بر نداشتن جای حیف است کسانیکه زر را بر باد میدهند آنجا هر گاه مجبور میشوند بخانه رو میکنند شما خود لغو آیات
الهی کاری نکرده اید که کسی بنگاه کمی تواند دید در ایام شیر هم بیایید و تا مدت موعود آنجا باشید اگر پنج شش روز زیاده بروعده هم
خواهد گذشت محال حاضر باشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار میخواهم که حسن جلی منشی گهیا میکند و روبروی شما
زبانش هم وا نشده بود بلکه شاید بپای خود راه هم میرفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحب کی تلاشی یعنی سلاستی چپیه
کهاد نگا و قیمتی میگوید که مرد احمد صاحب یعنی کی تلاشی چپیه مرمرے کهاد نگا و خواجه صالح را خواجه صادے میگوید و هر کس که
ادراو زق گفته صد امید بجواب میدهد گویا نامش وزق شده است لیکن دلچسپی های دیگر دارد هر گاه بیایید
نیول گنج میدید شام هیچ خان را نزد ما بفرستید که صباح باستقبال شما تا آنکه بیاییم و بخط مستقیم شما را در چهاونی بیاریم
خواه دل در مکان حضور بیایید و اینجا چیز خورده باز بحویلی نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه در همان حویلی نو خود برید

لیکن مناسب همین است ما هم همانجا میرویم آنچه نوشته ام همین بعمل باید آورد و خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسینخان
از نسبت و شمشیر و نوار و شهر اندورین عرصه چند بار اراده پرگنه کردند و از سبب بعضی موانع هر بار فسخ عزیمت صورت بست
دیروز که جمعه بود هم روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود امروز که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از سه روز باران رحمت می بارد
و وحشت سر خاریدن نمیدهد در ینحالت امروز هم نخواهند رفت آداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خانصاحب موصوف
خیلی تعریف شما نزد جد خود غلام حسینخانصاحب میکنند و والد خانصاحب از چندی بیمار اند و بیماری هست که با کسی
حرف نمیزنند عالم سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و بجان علیخانصاحب را استاده کامل درین شهر سکه زده شنیده باشند که
آن کمکمر آتش فرح با غوای بعضی مخالفان با ایشان دشمن شد و تمام املاک بحال برابر کرده بود گاه اینکه تحقیقی که دیوان
خانصاحب زنجیر مهر رفت در رایا هر یکی لال صاحب خط بعهدی خود نوشته اند بنحوالیه بیمار بود آخر از عشرت
خرج برآمده بقبض با بر دبیر او در کلان خود رفت از من تحمل قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد جا نشین شدن نوشته خواهد داد
هیچ جواب نداده ام باین پیغام متعلقه تنبیه نموده ام که حالا دیوان فروش خود رفت من دیوان خانصاحب را از خانصاحب
نقل طلبیده ام خواه کاتب الطلبیده اینجا بنویسانیم و شما اول بد مهیا خواه شما کاتب را بدهید که دو دیوان
و در مکان خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه بهمین مضمون بخواجه امامی صاحب نوشته
خط خود بفرستم جناب که بوفق گفته منزوی الیه رقعه شما نوشته در لفافه خط ایشان فرستاده شد که شاید رسیده باشد
رقعه ۱۳ اسم دلبستان رشادت عالیقدر منیع الشان سلمکم الله تعالی بعد الملیق لقا مخفی اشتیاق بعنایه حسن خواه
میسر شود مخفی نماند که دو قطعه خط صاحب فقیر و سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسیده و جواب هر یک فرستاده
رسیده باشد آنچه در خط حال احوال میر ولقی کار منشی گری شما نوشته بودید در یافته شد کار منشی گری
کار هر گونه نیست که موجب مرحمت باشد و هم خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر چند منتظر است فی الواقع محکوم چنین
کس بودن کار صاحب عزتان نیست این مضایقه ندارد که منشی اول کلان گفته شود و شما منشی دوم و هر دو فرمانبردار صاحب
کلکته باشند نه اینکه حکم او بر شما روان باشد این دل من هم گوارا نمیکند و شما هرگز اندیشه نکنید من برای شما زمین و آسمان را
تا بکلکته و کندن یکی خواهم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را از دست دادم راست است اگر تعرب باین طور نشد
باز استاده شدن برای چه بود و لیکن شما خود گفته اید که این چیز پیش دانایان حقیقتی ندارد اقبال نشان من بدانید که یک
بالای زن تخته پیش بادشاه می نشیند و وزیر اعظم استاده میماند لیکن بالا پیش وزیر چه حقیقت دارد این استاده شدن
شما خوب شد و من بسیار خوش شدم برای اینکه شما از خاندان مجدد علما هستید و هنوز آغاز شباب دارید نام نشان
هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از نسب خود بخوری در سر داشته باشید حالا این استاده شدن پیش آمد
ضعیف هم بغرور شما باقی نماند و مرد دانا را همین میباید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی در
بنموده اید و بارها گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده نامی که برای ما باشد البته بکار ما می آید روزی که خانصاحب
گفتند که صاحب خدمت منشی گری روبروی صاحبان عالیشان نمی نشیند شما بکمال شگفتگی گفتید که در نوکری آقائی

این شعر لہا مثل الکلام چہ حقیقت دارد مصرع بغرض صد آفرین بر طرز فتای ہر دو لازم کہ آیندہ ہیچگونہ اندیشہ بدل
نیاورده بخدمت آقا میر فتح باشید ہنڈوی دیگر فردا روانہ خواہد شده روپیہ مشاہره برای اوقات گذری کافی ست
شما خود بفضل الٰہی در امر معاش سلیقہ کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت بہ لقمان آموختن ست پیشتر
ہم خطی بمرزا ہیتگا صاحب فرستاده شده رسانیده باشید حالا خط دیگر میرسد این راہم برسانید مرزا ابوالحسن صاحب
آشنای قدیم و مہربان بحال فقیر اند ملاقات بالیشان دم بودن الیشان بودن مضایقہ ندارد و اینکہ شما اندیشہ
از طرف خانصاحب در دل دارید خانصاحب ہم گز بد نخواہند برد خانصاحب را فراغت معاش شما منظور ست
بہر طور کہ اتفاق افتد خط دیگر برای جناب ممدوح ہم نزد میر رمضان علی صاحب رسانیده خواہد شد الیشان خود
برای ملاقات مرزا ہیتگا صاحب رخصت خواہند داد و خطوط صاحب جابجا رسانیده شد جواب بعد ازین خواہد رسید
و نایر سنگھ در ہمین خط پارچہ کاغذی گذاشته ست ملاحظہ باید کرد آقا صاحبان ہنوز در چھاونی ہستند
و من ہم در حضور فردا اراده شکار دارم و آقا صاحبان ہم یقین کہ فردا در حوالی بروند و آغا صاحب مشفق خود
ما از خط صاحب بسیار خوش شده اند و جواب را نوشتن بتفویض نموده اند من بعد ازین خواہم نوشت
از حضور ہم دعا در جواب کورنش ارشاد شده **رقعہ ۱۵** بردل صفا منزل حضرت خواجہ مخفی نماند کہ
خطی پیش ازین ہم از آن صاحب رسیده بود لیکن چون جد امجد و الد ماجد صاحب فرمودند کہ در بسیار ہا قریب
نزدیک ست کہ خط دیگر ہم بیاید پس بہتر انیست کہ بعد وصول خط دیگر جواب ہر دو مکتوب یکجا
نوشتہ آید چون امر سوم ہمین ست کہ صحبت نامہ فقیر ہم در لفف خط خانگی می آید مطلبی ہم سوای بیان صحت
و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی آن نوباوه بوستان مجد دعا نموده است من ہم تحریر بہر نہج لیکن انقدر
وقوع تعویق در رسیدن مکتوب بلا علت اسلوب در خیال نبود اگر چہ این ہم بی سببی نبود معلوم شد کہ از
باعث تشریف آوری خانصاحب خود نا بوده نیز تحریر خطوط بر سبیل تواتر رسمی بیش نیست
و الا پیوند روحانی حاجت بہ تکلفات ظاہر رسمیہ ندارد آمدم بر مطلب دیگر امنیست کہ دیروز کہ یازدہم شہر حال بود
رقیمہ فصاحت عنوان متضمن نوید صحت جسمانی و یافتن تنخواه ماہ مئی و مصرف رسیدن مبلغ مذکور
والدین جسمین بیگم بدلالت بعض اشرار الناس وصول آورده مسرور و مبتہج ساخت از آدم حرامزاده خدا در امان
خود دارد دکار خود بدست خود کردن بہ از انست کہ بندۂ نالائق در خدمت باشد نوکر بحیای بد ذات
رکھو الکن آقا سے الہان چنین کس را جواب ہمینست خدا داند حالا این مرد کہ راجہ بلازود الا از ابتدای
نوکری تا حال مصدر چنین فتور و قصور نبود لیکن شما بارہا تعریف او پیش من کرده اید کہ بسیار
مسکین و کم آزار و بے زبان ہست و نامعتبر و سارق ہم نبود لیکن معلوم شد کہ عصمت بی بی از
بے چاوری بوده است و آنچہ در خط سابق مرقوم بود کہ دیوان صاحب طریق قسمت و جذر
از جانب یمین پرسیده اند عرض انیست کہ این قاعده ابجاد طبیعت خود من بود و این نقل نقل

ہیجده سال بلکہ بیشتر ست حالا تا بطمانیت خاطر تاملی در یاد کردن آن بکار برم سررشتہ بخیال نمی آید و نیز تحریر آن
از ینجا تا بطریق قریب الفہمی نوشتہ نشود مفید طرف ثانی نخواہد افتاد ان شاء اللہ العزیز بعد ازین ہر دو عمل ایجاد
کرده و طریق تفہیم آن نیز از پیش خود اختراع نموده بصاحب خواہم نوشت تا دیوان صاحب را در فہمیدن
آن در دسرے روندہد و من حالا قسم خورده ام کہ در ہیچ مقدمہ از امور دربار بصاحب نونویسم زیرا کہ ہر چہ در
خیال من اینجا میگذرد شما آنجا ہمان بعمل نمی آرید بلکہ بہتر از آن پس من از تحریر خود خجالت میکشم گویا بہ ارسطو
نصیحت میکنم از انجملہ یکی موافق ساختن تمام محلہ در بار با خود و مورد عنایات آقا بودن دیوانصاحب را
اگر چہ خود ش شہر الطف النفس ست از آن خود کردن ہمہ البتہ بتدبیر شماست من از ینجا ہیچ نہ نوشتہ بودم کہ
چنین باید کرد و چنان حالا سوای نشان دادن غلطی بغلط کہ آن ہم در عالم تعجیل اتفاق ست چیز دیگر
بصاحب نوشتن خون آنصاحب ریختن ست حق تعالی شما را انیقدر دسترس بدہد کہ در عوض آن حسن
سلوک و الفت کہ یاران با شما می ورزند از شما خدمتگذاری ہر یک بظہور رسد از کرم الٰہی اینہم بعید نیست
ہر آن ستر صد آن بوده زن شاه پیرا را حوالہ با بوالعباس بکنند دیروز خواجہ کمو و فخر الدین ہر دو خلع
بدہی شاہ مدار کردند و محسن و حسن طال عمرہا بدہی پوشیدند بیچاره عبد اللہ نزد برادر کلان خود رفت
خواجہ عبد اللہ اگر چہ ظاہر میکنند لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش مینماید آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب
خود ناخوش و مزاج حضور اقدس قرین صحت ست چون من اینوقت بتحاشی ستم و فردا اراده حضور پر نور
دارم از طرف حضور والا بموجب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم خط نایر سنگھ در ہمین خط
ملفوف ست فردا من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا حویلی نوکہ بہیا ونی تعمیر میشود خواہیم رفت
تا شام آنجا می مانیم این صاحبان بخانہ مراجعت خواہند کرد و من بخانۂ میر ان شاء اللہ خان صاحب
بسیر خواہم برد **رقعہ ۱۶** گوہر درج علو نسب و اختر برج سمو حسب سلمکم اللہ تعالی بعد اشتیاق مخفی
نماند کہ پریروز یازدہم شہر حال و روز دوشنبہ بود موافق قاعده مستمره عرضی معمولی با کاغذی ہمی
فقیر رسید و مسعر از حالات آن سرمایہ کمالات گردید خطی کہ اسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد
این صاحبان بعد یک ماه کامل دیروز داخل حویلی خود شده اند من ہم پریروز بعد شانزدہ روز بخانہ
آمده ام خطی کہ دوست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بہادر اسمی شان نوشتہ بود
نیز بمطالعہ شان در آمد خاطر آن بزرگ جمع کرده باید داد در ینولا از قصص تازه اینکہ امیر خسرو کتابی
دارد موسوم باعجاز خسروی در نسخہ مذکوره صنائع شاعری بسیار تو کرده از انجملہ رقعہ متضمن صنعت
تجنیس خطی نوشتہ یعنی ہر لفظی برابر خود لفظی ہم صورت خود دارد مثل این عبارت در دلیشان در دلشان
چون بستہ خون بستہ بہر زانی بہر بابی بیابند بیابند معلوم نیست کہ این عبارت نتیجہ طبع امیر خسرو ست
یا کار قلمی دیگری بالجملہ شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود بسیار پسندیدند و حکم نافذ بہ اعیان

دولت مصادر شد که هر کس بقدر استعداد خود بش عبارتی متضمن این صنعت نوشته بیارد یاران هر طرف
درسی روند خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان هم دو سه سطری نوشته بردند لیسند طبع عالی نشد همچنین بعضی
بمیغزان عبارتهای غلط بتوسط بعض حضار محفل سعلی فرستادند لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته برای
اصلاح نزد راقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشته مشار الیه از اغلاط پاک بود لیکن حضور پسند نشد همچنین جمیع
از هندو و مسلمان عبارتهای مربوط نامربوط از دیگران نویسانیده از نظر فیض اثر گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی
بنام همان شخص که خون جگر خورده است بندگان حضور را این نیست هر که عبارت باین صنعت خود نوشته بیارد
و زیاده ازان کس که عبارت غیر نخواند مورد الطاف بلکه نویسنده آن بروز طبع و خواننده هر دو برابر اند حال این عبارت
هم بعینه حال غزل ایلچی بادشاه ایران است که هزار با غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله بالعکس واده
یعنی غزلهای شعرای هندوستان همه از غزل او بلوند و عبارتهای یاران در رتبه پست از عبارتیست که نوشته شد
پریروز جد امجد شما ابو الدشما تکلیف تحریر نموده انداز دیروز درین فکراند هر چه بعد ازین سرانجام یابد نقل آن نزد صاحب
خواهد رسید درینمقام مقوله من اینست که این عبارتها خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز سند نیست سند آنست که مطلب
بفرمایش دیگری درین طبیعت نوشته آید مرضی عمو صاحب شما این بود که شما هم یک دو شب درین فکر تضییع اوقات بکنید
لیکن من نگذاشتم که مکلف شما شوند اگر درینجا تشریف میداشتند مضایقه نداشت آنجا در عالم حاضرباشی بحضور آقا بمقدار
فرصت کجا که اوقات را تلخ باید کرد مولوی حسین علیخان صاحب قدام مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارتی بزبان عربی
نزد من فرستاده بودند با آنکه جناب ممدوح دعوی درین چیزها ندارند لیکن عرق درستی ریخته بودند هیچ لفظی غلط نبود
من جواب قطعه الشان متضمن تعریف این عبارتها بهمین صنعت بتحریر درآورده هم مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب خود
ما خیلی بیمارست بیمارداران قطع امید از حیات این مریضه کرده اند باید دید که چند روز دیگر نفس مستعار بر می آرد خدا
رحم بر وی کند بر خانه خرابی آقا صاحب دل میسوزد با وجود آنکه از متانت و سنگینی آثار ملال بحسب ظاهر از چهره ایشان
ظاهر نیست و اختلاط با یاران بدستور است لیکن بنظر بحال اطفال صغیر اند و بیماری بجای خود دارند زیاده خیریت
حالا بعد رسیدن خانصاحب از پرگنه مین پوری باید دید که صاحب بهادر در حق شما چه تجویز میفرمایند وقت رفتن
شما را همراه می برند یا همین جا میگذارند بنده مصلحت این امر بعد رفتن صاحب والا جاه بنوعی که مناسب خواهد بود کرده خواهد

رقعه ۱۷ خواجه عالیقدر بلاغت آفرین سلامت پریروز که یازدهم شهر حال و روز چهارشنبه بود عرضی شما متضمن
احوال خیر اشتمال اسمی جد بزرگوار و در لف آن مکتوبی آسمی راقم رسیده مخبر از آخر رفته گردید چهار روز است یا پنج که
باقر بیگ نامی را که خدمتگار جوان خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده ام که بحضور صاحب الاخباب برسانند
لیکن چون از خط خانصاحب که درین روزها آمده بود ترشح می نمود که حسب الطلب روانه مین پوری میشوند لهذا آدم مذکور
را گفته ام که راست بخط مستقیم به مین پوری برود و تقید نموده ام که اول خانصاحب را برسد اگر در آنجا باشند خط بخانصاحب
بدهد و الا خط اسمی شما و خط خانصاحب و گلهای سپیاری همه بصاحب برساند تا شما مضمون خط وا رسیده بر هر چه نوشته ام

عمل بکنند صاحب من آدم ها همین اند از آسمان کسی نخواهد آمد صاحب الاحباب اگر نه پسندند بجویزید و باورچی هم بعد
تلاش بدست آمده طعام انگریزی و هندوستانی هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد لیست و بیه مشاهره میخواهد
ممکن نیست که هنوز ده راضی بشود اطلاعاً عالقلم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار راهم روانه کنم لیکن چون خبر رسید
که سبحان علی خانصاحب از کانپور یک خدمتگار و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خانصاحب
چه می پسندند آنچه از کار و بار دنیا نوشته بودند صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب حالی آینده هرجا که تشریف
داشته باشند بحضور صاحب والا مناقب انسب است و اگر این امر صورت امکان نه بندد نیابت پرگنه از نیابت سررشته داری
پسندیده لیکن بشرطیکه همراه خانصاحب ممکن باشد الحاصل چون شما تعلق بذات خانصاحب دارید هرگاه تشریف
بیارید همین بگوئید که نیابت تحصیلداری پرگنه خود برای شما مقرر سازند مضمون خط خانصاحب یقین که بودن شما در
پرگنه خود مرکوز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقین که خانصاحب آنجا برسند امری برای صاحب قرار گیرد دیگر اینکه در
خط شما لفظ جامه گذاشتن در حق شخصی بود بنده مذکور او هیچ نباید نوشت جهرهای الاحبیث از زبان عوام معتبر نیست
اگر چیزی دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضایقه ندارد و الا هر چه هست خصوصاً عبارتی که در و لفظ جامه گذاشتن
و مثل آن باشد بهیچ صورت مناسب نیست هر چند این اصطلاح را کم کسی میداند لیکن بقرینه دریافت میتوان شد اینده
اگر هیچ چیزی بگوش خورد بهتر اینست که ننویسند چرا که اگر اصلی دارد بعد دو روز شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است
نوشتن آن خالی از قباحت نیست و از همه آقتها در تصریح نام شخص است اگر کنایه باشد هیچ قباحتی ندارد حالا بعد ازین
اوراصلاح باکه کیفیتی یا انواع کیفیتی در ترکی مینوشته باشید یا تمام عبارت در ترکی باشد بلکه هر چیزی از که کیفیتی یا از
شخص دیگر اند کی المقدار آن قباحت داشته باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بر آن مطلع نمیشود شما نام خدا سه
عربی و فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چند روزی باطمینان خاطر مشق کنید آن خواهند شد درست
خواهد شد دیگر خیریت از حضور اقدس از رقعه دعا برسد حالا یک رقعه با آقا صاحبان باید نوشت بشرطیکه کسانیکه رقعه ها
نوشتند چندان ضرور نبود آنها دست اند السلام هم خوش میشوند و الدشما نیز معروض گوزنش راقمی **رقعه ۱۸**
سلمکم الله یا صاحب الفضل والرشادة بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقوم بیستم ربیع الاول ۱۲۱۸ هجری پریروز که
پنجشنبه و تکمیل بیست و نهم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته غنچه انتظار را بهار گل حصول مقصود در کنار نهاد عجب
که درین سفر اتفاق ورود لشکر صاحب والا جاه در پرگنه خانصاحب بلطف نشان نیز افتد و طرفین را دولت
تلاقی یکدیگر دست دهد یعنی شما خانصاحب را ببینید و خانصاحب شما را اخذ اکند که اول جمع شود و شما زود از شکوه آباد
بیائید معلوم نیست که شیوه این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریزیا مخصوص این صاحب والاشان چیست این خود بدیهی است
که هر چه مقرر است روزی میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اول عرض است هر قدر که لقمه
بیمهان زودتر برسد بهتر ست غزلهای مشاعره گذشته امروز والد ماجد شما مینویسند در همین خط امروز
بیچیده خواهد شد مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هر چه بعد ازین بگویم امانت شماست بهانجا خواهد رسید

درین روزها طبیعت من اندکی ناساز میباشد و سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از جاده اعتدال می بینم دو روز از طعام نمیخورم و از خلای معده سستی و ضعف تردید میشوم این بار هم همین اتفاق است دیگر بجمیع وجوه چاق و تندرستم نه پرسیدن از صاحب الامناقب برای همراهی درین سفر و گذاشتن کماران بر بجا شدن روپیه که به تصدق سر در بخشیدن آبرو و لیسر بردن بهتر است آقا هم ازین حرکت خوش میشود و چنین کس استرزمیداند که مداخل مرم موقوف بر تنگی مصارف آنهاست همچنین کثرت آن منحصر در اخراجات شان هر قدر که آدم تکمیل واقع شده همانقدر او قاتش در خرابی میگذرد و فراغ دستان پیوسته با قتدار تمام بسر می برند بشیته همین است و ضد آن اسراف کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند مثل امیری که ده بدره دینار که ده هزار باشد در عالم نشه بنگ بدریا انداز و هر قدر که بمساکین بدهد یا بمعرف خود در آرد داخل اسراف نیست من اعتقاد که برای پول شکوه آباد اضطرابی میکنم نه ازین راه هست که آن پول در نظر من حقیقتی دارد و لیکن برای آنست که بزرگان را طمانینی هست آقا صاحبان مخدوم و مکرم بخیریت اند سلام میفرمایند آقا صاحب خود ما نیز و حضور پر نور دعا ارشاد کرده اند و ناهر سنگه کوتھی هستند و من نخاس در خانه شما درین صورت امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع مینماید اگر چه ایشان درین قید ها نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که میشنوند که خطوط برای شما نوشته میشود همانوقت مینویسند لیکن چون تکلیف نیست شما هم کار با صحبت ایشان وا رید انتظار چه ضرور مضمونی که در خط پریروزه شما بود دیروز ملاحظه نموده امروز وعده جواب آن کرده بودند لیکن من چون همی در پیش دارم همین وقت که چار گھڑی روز هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام شاید خط امیر صاحب تا عصر بیاید اگر پیش از لفافه درست نمودن آمد فهو المراد و الا در خط آینده خواهد رسید

رقعه ۱۹ خواجه با کمال من سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده سنه ۱۲ هجری دیروز که نوزدهم شهر صدر و روز جمعه بود طرف عصر رسیده جهان جهان خوشدلی ها فرو ریخت از معنی بدو رچشم براه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمیشد هر قدر که تامل میکردیم این عقده دیروز از خط شما حل شد که قصور کار های ڈاک بود لیکن اینقدر خطا بذمه ملازمان هم ثابت است که برای فلت فردا این بلا بر سر شما فان سکاتیب نازل گردید چون خود در مکتوب مثبت خطای خود شده آید زیاده ازین چه نوشته آید بلکه اینقدر تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در حال سطری متضمن است هر کار ڈاک و دعای بد در حق شان بود آینده ازان اجتناب ضرورست گاهست که خط بدست کسی بفتد و بلا صرفه و اکرده بخواند بلکه مدتست احدی در خطوط کیفیت ندارد اگر باشد مثل شاه پیر ازاول الهی ادنا می قابل هجو قرار باید داد بیشتر غزلها که مرسل شده بود رسید آن در یک خط دیده شد خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن جناب مخدومی خانصاحب با حتیاط تمام نگاه باید داشت هرگاه تشریف بیارند در حاشیه دیوان نقل آن بردارید حقیقت پیشکاری ها اینست که اگر سوای آن امر دیگر برای شما قرار پذیرد بهتر اینست که پیشکاری هرگز نه خانصاحب باشد شما هم سعی بکنند و من هم بخانصاحب نوشته ام و اگر این بالفعل صورت پذیر نباشد از نیابت منشی صاحب پیشکاری بر گشتهای میرزا اینکا صاحب بهتر است مرا موقوف در توقیر و تکریم صاحب قصور نخواهند کرد مرد صاف باطن نیکنهاد و مردانه است و او را

هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد خدمت از شما نداشتند و صاحب پیشکاری کسی ظاهر بسیار بود که از روی تجویز صاحب دریافت شد چنین به ثبوت رسیده که اگر بر کشته خالی میبود بی تامل بر شما قرار میگرفت حالا به توقع آنست که بهر گاه کسی از تحصیلداران مستعفی گردد یا بر سر قسمت دیگر حوالی و مناصب رفته شما بجای او منصوب شوند و الحاصل شهر فتح پور گی با بیکلس از وطن مادر زیاده است این امور تفصیلی است ترقی بی ترقی منصب و همه بالفعل در روز اول خیال ترقی نمایان داشتن همان بازیچه طفلانه است که بعضی مثل ماها درین زمانه بر او دارند خود را پیر عظیم الشان قرار میدهند و برای کنیز و دایه قابله و غلام مشاهره های عمده که لایق امرای عظام باشد تجویز مینمایند پیشتر که بر کار نشیند پیش بمشاهره خیال نکرده بالفعل بر سر کار شوند آینده فهمیده خواهد شد بالفعل من ازین بیت و غیره اگر کار عمده حاضر باشد بحضور صاحب عالیشان قرار گیرد صد درجه بهتر است زیاده خیریت یاد احسن بیگ الملقب همه خوش و خرم اند خط سمی خانصاحب بر بازمهر خوانده و چسپانیده باید فرستاد

رقعه ۲۰ نهال بوستان عقل و حکمت شاداب بر میاه اقبال و ثروت سلمکم الله تعالی دیروز که شنبه غره ربیع الثانی سنه ۱۲ هجری بود عریضه شما و خطی که همراه آن بود در حویلی نخاس بتعینات آن حضور باین تقریب که فردا روز مشاعره است رسیدم بمطالعه در آمده کیفیت اتفاق حال مجدد شما نیز از آن بهتر از صبح همین جا آشنا تلف داشتند بلکه عموی کلان نیز بالجمله حالات رائق و فائق بودن میرزا ابو الحسن خانصاحب در سرکار کلکٹر بهادر نیز کیفیت حرکتش باشتیاهر رفتن از شکوه آباد به لشکر بنا بر دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابو الحسن خان آدم بی بد و صاف و در سیت و سوا این باید که اینکس خوب باشد زیرا که خوش صاحب صفات نیکوست طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بدی هم ضعیف است تمام محله مشتاق شما بود همه که میرزا ابو الحسن خان هستند لیس نیک رفتاری شما کار جهد را کرد آفرین صد آفرین بهر حال اگر در آن ضلع در پرگنه تبعی و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب باشد قبول نباید کرد در ضلع دیگر بهر طریق که بدست آید باید گرفت مرا معنی به یقین حاصل شده که شما آنچه میگویم همین خواهید کرد بیاست که دنیا فهم درست و مالات مرتبه بلند خداداد کاری نمیکنند که زبان یاوه گویان در حق او دراز شود اگر چه بهبود شما باختیار بخت و اتفاق است سعی در مقام چه میتوان کرد و لیکن ما بجای خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی نسبی کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب باشد مرضی ما با قبول نیست لیکن تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند بکلی دست از نوکری کلکٹر موصوف بر ندارند برای شما ترقی که ممکن باشد چه مضایقه لیکن با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای الیشان دشمن باید بود صفت آدمیت ولیس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پیر خلیفه هنگامه آرائی کرده مولائی بیگم دختر میر انشاء الله خانصاحب سوای زن میر علی که به میرزا احمد نامی منشا تخلص منسوب شده بود صاحب یک دختر و نیم ساله و یک پسر هشت ماهه شده در هفته سالگی باین مرض مبتلا شد با وجود اینکه بیشتر سه بار دانه بر آورده بود یکبار کوچک کوچک بعد دو سالگی دو بار آبله های بزرگ بزرگ این بار که چیچک بر آورد بعد دوازده روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شده و رنگ سیاه دود بالیغ بود اگر زنده هم میماند بدتر از مرده شده بود از مورث و تیمارداران حتی پدر و مادرش سلیقه ندید عرضکه بیچاره رو بضاعه از زین بیماری جان تسلیم کرد عجب داغی بر دل پدر و مادر گذاشت دختر و لیسرش هم در تنها بر آورده بودند یاری آنها بیماری نداد در صفحه خصوص

کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که اگر نزد تو صحیح باشد پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد در انجا میباشد برسان صورت انیست که هیچ نسخه نیست که کاتبش بیک دو جا حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد لیکن کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعهٔ آن صحت مییابد آنچه مراد از کتابت انیست که آنچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون هر نسخه که نوشته میشود از روی نسخهٔ اصلی که نزد خانصاحب ست نقل گرفته میشود یا از روی نسخهٔ دیگر که از روی نسخهٔ مملوکهٔ خانصاحب نقل شده و بعد لقول معمول است که نسخه ها را برای تصحیح بخدمت ملازمان ممدوح می آرند درینصورت خاطر من جمع ست که نسخهٔ مذکوره صحیح خواهد بود و این صحت را که شما میخواهید موقوف بر طرفتانی ست این هم غلطی را چه میدانند اینکار یعنی شناختن سقم و صحت تعلق بماهر بودن شخص بلغت و محاورهٔ زبان دارد الحاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد بآن شخص که در لکهنو از طرف لاله صاحب یا رای صاحب میباشد بنویسند که چهارده روپیه نزد من برسانند تا من کتاب را باو برسانم زیاده

رقعه ۲۱ عندلیب گلزار فصاحت هما آشیان بلاغت سلمه الله العزیز شنیده باشید که درینظرف ایام صبیهٔ جوان میرزا غازی الدین حیدر بهادر پسر بزرگ جناب عالی دام اقباله بکدام مرض جانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده و از رفتن او غمی که شرحش در فقر نگنجد اکثر ملازمان والی که بیان آن در عمر جاودان پا براه خانه نگذارد نصیب جد و پدر ست حاصل از این تحریر آنکه امروز دو گهری روز برآمده حضرت صاحب عالم و عالمیان میرزا اسکندر شکوه بهادر دام اقباله نیز برای تادیه رسم تعزیت بخانه پدر تشریف فرما شده بودند وقتیکه نالکی مبارک قریب بدروازه حویلی طرف ثانی رسید آدمی زود تر بطریق تعلیمی که از اول یافته بود دویده با قاخبر کرد و صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله و جعفر علیخان و کاظم علیخان و مهدی علیخان و حسین علیخان باشند با پای والدهٔ بزرگوار بر وایتی بحسب اتفاق آنجا بودند آمده بتسلیم خم ساخت دو دو اشرفی نذر گذرانیدند بعد ازین هر یک ازین جماعت دو دو اشرفی پیشکش و حسین علیخان بیک اشرفی اکتفا ورزیدند من بعد حضرت بیرون شده بر حق کهاران فرمودند که نالکی را بر زمین بگذارند تا همپای این جماعت اندرون قدم رنجه فرمایند صاحب خانه و دیگران برق چشم کهاران گرفتند و حضور را لیسواری نالکی جلو کنان تا کنار فرش بردند من بعد ملازمان جاه را بر مسند جا دادند و خود شان بتربیه دست بسته ایستاده شدند بندگان اقدس باشارهٔ چشم حکم بنشستن دادند تا بعد تسلیم هر یک بجای مناسب زانو ته کرده نشست وقت نشستن حضور صاحب خانه دو اشرفی دیگر گذرانیدند نیم گهری بکمال اتفاق افتاد بعد از ان حضور یده کلمهٔ مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین میخواست که بعد شادی درین خانه بیایم لیکن با تقدیر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شما را بر سر فرزندان آن مرحومه سلامت دارد و انهارا زیر سایهٔ لطف شما بعمر دراز رساناد اختصار نموده فرمودند که چون در تعزیت زیاده نشستن خلاف قانون ست حالا مرخص میشوم شمس الدوله از طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف آوردن حضور اقدس سر افتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید آنچه پرورش ولی نعمتان بحال غلامان و خانه زادان می بایست از حضرت والا بظهور آمد لیکن ما را از نسبت بیش کشیدن کشتی باکه بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل آمده سر خجالت بالین ست ارشاد شد که در

اتحاد و این تکلفها ضرور نیست انشاء الله العزیز باز چند بار بتقریب تهنیت درینخانه وارد خواهم شد و پیشکشها خواهم گرفت اینقدر فرموده برخاستند آنها بدستور حضور را از کنار فرش بر نالکی نشانده و خود تا بیرون دروازه بمشایعت دویده لعد آداب مرخص شدند برای اطلاع حواله القلم شد دیگر آنکه آقا صاحب بلطف نشان چند تا خربزه و یک سینه وانه و چند دانه شفتالو برای شما فرستاده اند باید گرفت و احوال وفات پسرزاده میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرده دریافت شده باشد و پیاله شربت انار بدست محمدی دلال مستر دشده بود معلوم نیست که بخانه کی چه وقت رسید رقعه ۲۲ میوه درخت براعت و گل نوبر بوستان لذا تحت طالع کرم لعبت شیشه هایا که تقریبش زبان بقرار آن را آبله سامان و تحریرش خامه و زبان را باخموشی دست و گریبان میسازد پوشیده نماند که در مکتوب لنواز صفا لفظی دیده که غلط نزد راقم چون تلالو نیر جهان افروز اظهر ست و آن انیست که لفظ یاره را که بمعنی دستبرنجن در کتب نظم و نثر استعمال پذیرفت و آن زیور نیست که زنان آرایش دست بآن مینمایند شما یا را بالف نوشته بود دید جان من یارا بمعنی قدرت و توانائی در اشعار اساتذه و منشآت شان یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر نرسیده لیکن اینهم نمیگویم که یارا بامعنی غلط ست صورت انیست که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده آید بعضا لفته تذکره و الا بار دیگر آخر آن های هوز نوشته باشید و بعد ازین هر لفظی که غیر مشهور باشد آنرا در کتاب دیده باطمینان تمام بنویسید لغت فارسی هر کار صاحب موجود است آمدم بر الفاظ عربی والد شما صاحب را همراه برده از انجا رسیده تدبیر دیگر میکنیم و امروز تشکر نکنار گرمی مقام بهم رسیده و هنوز حرکت از انجا شنیده نمیشود و اغلب که اینماه بتمامی رسد بعد ازین گوئیم و شنویم لیکن برای مقام که مقام قطعهٔ زمینی نسبت از دریا اگر غلط نکنم تخمینا سی درعه بلند باشد دیگر خیریت درین قطعه زمین خیمهٔ حضور رسیده و میرزا الهی و طالب بهادر خیان بهم چسپیده اند که اگر میرزا الهی موصوف آهسته حرف میزنند صاحب عالم میشوند و علی هذا القیاس از منطرقت و از جهت آمیزش او تا قنات های بیرونی که رفقای هر دو طرف در آن بمانند از هم تمیز نمیشوند حال خدم و تبع نیز همین صورت

رقعه ۲۳ میرزا صاحب والاقدر میرزا امامی صاحب دام کماله الاکرم پریروز چون امیر صاحب طبع تحصیل زر برنج انداخته دیروز موافق وعده حرکت بعمل نیامده و از صبح تا وقت عصر بپاس خاطر میرزا حاجی صاحب و والد ماجد شان که از چندی باهم عهد قسم شده بود در کوتهی بودم شش طائفه زنان و یک طائفه مردانه بود محبوب شاه حسینی اکسل طبیعت رخصت حرکت نداد و همین طائفه های بیرنگ بدگلو بودند الا جاوی که خواند لنش سحر حلال ست دمی چند مجلس را گرم کرده بود لیکن این هیچ حساب نه مرده این خانه خراب آتشی بار بدصورت بدآواز که بهزار آب قلزم نام زشت فرو نمیتواند نشست جای شما خالی بخوبی چند ساعت گذشته است من و میرزا حاجی در مکان جداگانه از مجلس نشسته مزه خود را حال کردیم تمام شد این حکایت امروز این نسخهٔ مذکوره بتمامی رسیده فردا جزو آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که خیر شد امروز یا مرده یا قدری باقی ست و میدانم خوجی فربه که شاگرد صاحب ست مسودهٔ خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده بود یا چه این بیچاره اعتقاد راسخی در نثر صاحب دارد زیاده خیریت

رقعه ۲۴ منشی صاحب والاقدر سلمهم الله تعالی مسوده نوشته اید که ملا ظهوری باید که درس آن از خدمت صاحب استفاده نماید بشرط فرصت دیگر روز تمامش

میتوانم دید و صلاح کرد لیکن درین روزها که ضیق فرصت ست دو سه روز خواهد کشید مختصر اینکه غزل عمومی شما میرسد باید بیایند دو دو غزل نو که دیروز جا و دیده ام بجناب فرستاده شد نقل آن بردارید و این کاغذ را نگاه دارید و کاغذ جداگانه این دو غزل و سه غزل دیگر که بیشتر بخدمت رسیده است نوشته بگذارید بس از دست مرزا جی نجات یافته نزد شما می آیم و این کاغذ آن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آغا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده درست کرده اند شاید دو گهڑی پیش از شام برسد اچها اگر بعد چراغان بفرستند پس تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب تحقیق شیر فالوده این شد که شب وقت تواضع شما گفتید که من چیز خورده ام و من درود نشستن اصرار کردم باز شما گفتید که حاجت بدست شستن نیست قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف باعث در پا شدن فرط رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید زیاده خیریت

رقعه ۲۵ یاسمن گلشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و اجلال سلّمکم الله تعالی بعد اشتیاق فهما و ضح باد که خط بهجت نمط ملفوف عرضی جناب قبله و کعبه در اسعد احیان مرکز دائره وصول گردید بجدی مسرور م ساخت که هزار سال بلکه زیاده هم شرحش نمیتوان داد آمدم بر مطلب بهمت و فطانت شما هر که شک آرد کافر گردد زیراکه با وجود صغر سن با بیدگی زمانه در صرد م اعتبار رسیدید و همه را از خود ساختید و از بلیات سفر و تبدیل انواع اتباعی و عقارب در یاقی ... برسیدید و با وصف قلت منصب مرجع اهالی آنجا شدید و تدین و صداقت خود را آنقدر... ساختید که او را بر عنایت آوردید تا اینکه تحصیلداری برای شما مقرر شد لیکن خانه صاحبان بورد آباد کر پورٹ را قبول نکرد ... نه قصوری در محنت شما نه فتوری در عنایت آقا الظهور پیوست ازینجا ثابت شد که هر چه هست اتفاق ست و دنیا تعلق باتفاق و بخت دارد همین افلاس

بیت گر زمین را بآسمان دوزی ⁂ ندهندت زیاده از روزی

... عجب طرفه حوصله دارید لیکن اگر چرخ بمراد شما نگردد مجبورید هر گاه اینقدر ثبوت پیوسته باشد که پیش از وقت و بیش از قسمت کاری بر نمی آید پس این بیابان گردی و صحرا نوردی چرا آنچه بوده ست برای ترقی بهوته برای سی روپیه نه زیاده ازین در خانه شما برای شما متصور نیست آنچه شد شد حالا صلاح وقت فقیر و بزرگان شما همین ست که بلا تامل نوکری را گذاشته اینجا بیائید و تماشای قدرت الهی بکنید شاید درین انقلاب که دفعةً اتفاق افتاده ست چیزی مقسوم شما هم باشد ده آدم بغیر از سفارش جد امجد شما ترقی نموده اند و در سرکار صاحبزاده ها روز شان نوروز و شب شان لیلة القدر ست ای شما چه تقصیر کرده اید که برای شما اینقدر هم نخواهد شد و الحال در لکهنؤ هم صورت اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی دام اقباله همه با هم شیر و شکر اند هر کس هر جا که خواهد رود و با هر که خواهد بنشیند مانعی نیست فرض کردم که اینجا هم برای شما همین سی روپیه مقرر شد و ترقیاتیکه مظنون ست صورت نه بست باز سی روپیه لکهنؤ بر پنجاه روپیه آنجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران و فرزندان جدا بودن کم مصیبتی برای آدم نیست بهر حال هر چه شد شد حالا صلاح جز این نیست که بر خیزید و بیائید جان شما که وقت از دست میرود و از گریه گنهگارم جی بعد ... اشتیاق مخفی نماند که حالا طاقت طاق شد دل مشتاق دیدار شماست یا ما را آنجا طلبید یا خود بیائید یا مثل جد جادو یا مثنوی جادو ماشهای سحر باید بهید که هر گاه نجوییم اینجا بیائیم پر و بال پیدا شود زیاده خیریت حرز و کلان در خانه قرین خیریت بوده شکر الهی بر زبان انتظار قدوم شما دارند

گوهر یکدانه درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته دانی سلّمکم الله تعالی خط بهجت نمط متضمن صحت و عافیت بکمال انبساط ... رسید ... که عنوان تازه سوای کوچ صاحب والا مناقب برای دبدبه برزمینداران گفتگوی حضاب با دیوان ابوالحسن خان در مقدمه خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید بنوده است رسید که ساحت ... امید دار آن بودیم که ازین پوری سوای فرخ آباد رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری برای شما از سرکار تجویز خواهد شد حالا دریافت گردید که کهاران جو باله باید که نوکر حضاب باشند بار بردار زیاده بران بهر صورت تدبیری کرده همراه باید گرفت و دیوان صاحب درین امر تقصیری ندارند من جزو بیان نوشته بودم که اگر خواجه امامی صاحب بفرخ آباد بروند نیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان امی که مرد فهمیده و کار آزموده و از روی قرابت عموی خواجه معزی الیه میشوند قرار باید داد بدیگری تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا مانند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز باید نمود که آدم کار آمد نیست اگر مرضی شریف باشد بخدمت بر سند تا بر آمد کار متصدیع کالیه بخواهند شد اگرچه دیوان صاحب من در مقدمه هیچ ننوشته اند لیکن آنچه لفظ ... اظهار کرد ندر است ست بیچاره بیقدر بوالهوس ... که خدمت مردم بکند و اینهم عادت او نیست که کسی با امیدواری پیش او برود و معارف او از طرف او نباشد زیاده خیریت

رقعه ۲۶ سطر زر تحریر ابعت قبای فاست بلاغت سلّمکم الله تعالی مسوده دیروزه دیده شد همه خوب نوشته اید بارک الله اللهم زد و لا تنقص لیکن آن مادر قحبه که حامل این امانت بود سخت کاذب حرامزاده بوده ... پریروز ... شما دو روپیه ظاهر نمود و پیش من روپیه اینهم تصدق سر طرفه اینکه مهدی گهات ازینجا چهل کروه مسافت دارد ... بخطاب پرور رفت و دیروز وقت ظهر اینجا رسید حیرانم که این مسافت را در دو روز هیچ اسپ چالاک دونده و هیچ باده فیل نمیتواند قطع نمیتواند کرد این قرمساق چگونه طی نمود اینهمه بندش بود برای اینکه خود در وعنی چند بر ... هم یافت و پول ازینجا برد و دیگر ... در ریسمان داده وقتیکه طرف ثانی یعنی مهاجنی که نقود بر آتش آورده بود خصمت نمود نتوانست که بکشد بکند دست پاچه شد و اینجا آمده جواب طلب نمود و الا بعد چهار پنج روز بطمانینت خاطر بعیش از نقد خود بر آورده بما میرساند لیکن بتعجیل طرف ثانی او را زرد رو ساخت مختصر اینکه دیروز جواب متضمن این احوال نوشته بدستش دادم از همه عجیب تر اینکه وقت رخصت میگفت که خدا سلامت دارد امیدوار انعام بوده ام گفتم حالا اسعاف باید داشت دوباره که می آیند هر دو انعام یکجا داده خواهد شد مرد که سکوت ورزیده در رفت آمدم بر مطلب دیگر این مسوده را پیش خود بگذارید بعد سه چهار روز یا زیاده من و شما هر دو خط برای میر موصوف که مینویسیم این مسوده را هم بخط ما بنگه نویسانیده داخل آن لفافه میکنیم یا اینکه صاحب این نقل را بر داشته باز نزد من بفرستید هر گاه نامی شما اینجا می آید جواب کرده ... میرسد من پیش صاحب میفرستم و در لفافه خط خود روانه میکنم و احوال تشریف آوری مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال الشیان لفظ برادر میر تقی فراموش کرده بود دیدتا دیر حیران بودم و سنجیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر از قلم صاحب نریخته بود بعد ذکر مدایح مشار الیه نوشته بودید که برادر زن میر محمد تقی خود هستند و بیاد لیست که چنین بنویسید که برادر زن برادر میر محمد تقی خود هستند الحاصل این بزرگ زاده از مدت مدیدی بحال من مهربانست من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم

وسوای این از فرد النسخه معلومه را استعمال خواهم کرد پس بهتر همینست که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن رقعه دیگر سوای
این رقعه آنصاحب نوشته ام آنرا مبشار الیه بنمایند رقعه ۲۹ مقدمة الجیش بلیغان روزگار سلمکم الله التابان العظام
یک فیل خود در سرکار جنرل صاحب مقرر شده فیل دوم که از خانه نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست
که برای آن دیروز حکم بدرگاهی خان رسید بالفعل همانقدر پیام رفت که بالای بنگله حواله مرزا تقی نامی از نوکران
صاحبزاده ممدوح شده بود خدا داند آن مرد عزیز ادای پیام کرده باشد یا فراموشی سپرد بهر صورت امروز شیخ الاسلام
اگر برود خوب ست بهر کیف فیلی که از ما و شماست در انجا سوای عموصاحب شما دیگری نمیتواند نشست آدم بر فیل دیگر
اگر فیل بیاید خواجه حاجی و خواجه عبدالله و میر عبدالله را باید نشانید و اگر دو بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح و خواجه
رحمت الله خان و میر تقی را سوار باید کرد و اگر آمدن دو فیل یقینی باشد میر تقی را امید وار کنم و الا برای او کهاران کرایه
طلب نمایم چوپاله در انجا موجود ست و این تحقیق برای همینست که مبادا از انجا یک فیل بیاید و کهاران بر وقت پیدا نشوند
و اگر کهاران را امروز طلبیده سفر کنم و فیل بیاید آنوقت جواب آن از مروت بعید ست این رقعه را ملاحظه جناب قبله و
کعبه در آورده آنچه مفصل باشد تحقیقا بنگارند که هر چه تحریر صاحب جزی التحمل آید رقعه ۳۰ ای ذی زبان سلمکم الله تعالی
مسوده خواجه و حاجی خان و اجزای مرزا اشرف علی الیشک آقاسی بدست ستم جان مرسل است باید گرفت مسوده نعبا
باید سپرد و اجزای مذکوره را بحفاظت تمام باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید اجزای مذکوره دو جزو شش ورق ست که
همگی بیست و دو ورق باشد این از برای آنست که اوراق مذکوره لبته نیست مبادا ورقی از آدم در راه بیفتد لیس خرده اگر فت
بخدمت امیر صاحب لی سلام واضح باد که تحقیقه داعی خارش درست نموده بچند کس داده بود هر کس که بالبداوه از فایده کرد شخصی تمام
بدانش زخم و آبله داشت در دو روز بامغیوشه ... شد که اثری از زخم و آبله نماند حضور پرنور و آقا صاحب مشفق سعی کردند که دوا
این دوا را بمالم مخلص مبتلای خود را از قسم عشر غسل در هوای سرد ظاهر کردم هیچ پیش نرفت آغا صاحب مخدوم بهتر به در سید ان
نصب کرده از چار طرف لسبند و همه بسیاری افروخته داعی را انجا فرستادند چهار آدم برای خدمت هم بودند باز بعنایت الهی
دوا هم مالیده شد و غسل هم حسب دلخواه اتفاق افتاد لیکن حال من اینست که خارش در چند جا بجا زخم و سوزش پیدا شد
ابوالعباس تمامش ورم کرده است امروز از ترس آنجا دوا بمالیدم و فردا هرگز این دوا را نمی مالم دیروز و امروز مالیدم هر چه
بهتر شد خارش اگر رفتنی ست خود بخود میرود والا یا قسمت رقعه ۳۲ شمع دودمان ایالت سر و بوستان جلالت سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاق ها واضح باد که بر پیروز که بیست و سوم شهر حال بود خط مسرت نمط در لف عرضی آمی جناب قبله و کعبه
نقاب بردار چهره عذرای وصول گشته مطالب مرقومه را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکه درینولا زوجه آقا صاحب
خود را که با جماع چند مرمن با نفاس مستعار عارضی سر و کار داشت بتاریخ نوزدهم صفر قضا کرده اطلاعا به تحریر در آمد و میان
نثار علی نامی که چند روز در حویلی خانصاحب کرمفرما بطریق مهمانان فروکش داشتند و نقل دریای لطافت هم گرفته بودند
لیکن از دیوانگی کاتب سفینه تمامی ... خطی اسمی صاحب انبر بریلی فرستاده اند بمعرفت مولوی حسین علیخان صاحب پریروز
بمن رسیده بود ملفوف است نزاع ای مشاعره گذشته امروز در خط و الد شما پیچیده خواهد شد و آنچه در مشاعره حال که

در ربیع الاول

در ربیع الاول پیش می آید دست میدهد بعد ازین خواهد رسید غزلها را یکجا بحفاظت باید داشت وقت رسیدن دیوان
بدست خود در حاشیه خواهید نوشت ورنه فرستادن صاحب عالیشان شمار الشکوه آباد وضیع و شریف تامل دارند بعضی
چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهد برد لیکن رای انها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سند بغزل مینگاری اولی
و نصب شما در دیوان بود نمی فرستاد و هرگاه فرستادن سند ربود ثابت ست همراه بردن کجا زیرا که کار دانایان
لغو نیست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان انگریز اند گو یک کس درمیان این فرقه متصف بدانش
نباشد و نزد بعضی فرستادن شکوه آباد مسلم لیکن تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد
این رای بازرای اول ست لیکن معتقد رمقام اعتراض ست که صاحبان انگریز را با فرزند خود هم این محبت نیست
که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذاشته او را بجائیکه باید رفت نفرستند مگر در وقتیکه در بودن او پیش پدر
حکمتی باشد شفقتش بحال شما همین وجه ست لیکن اگر حکمتی نمیبود هرگز نگاه نمیداشت ظن غالب اینکه شمار الفو نفیس
صاحب نو خواهد بود تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد اگرچه بد مزاجی صاحب نواز هر کس شنیده میشود لیکن
بد مزاج با یک دوست خود درست میباشد شاید که میانه صاحب لاثانی عالیشان و صاحب نو گرمی آید دوستی زیاده
از ان باشد که هر دو را با دیگران الحاصل آدم از طرف خود بمقدر حرکتی نشود که دانایان او را ابتدائی رسوا کنند گو ادانی
چند جزو بر دیگر بند سوای این هر چه پیش شود بخت و اتفاق تصور باید کرد شجاعت همین ست که از شما بعمل می آید
آفرین باد و پس از حضور اقدس دعا برسد رقعه ۳۱ بلاغت آفرین من صاحب کلان بروز جمعه یا دوشنبه بحضور
خواهد آمد هنوز مبهم ست تا دو پهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار بگیرد محمد جمال باورچی را نزد شما روانه سازم که
امروز اسباب ضروری حسب دلخواه خریده بیارد و فردا شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد
و شام نیز و اگر روز جمعه معین شد انجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد زمیفوشر تحفه از اقربای او بالیش که در طبخ
مثل ما مهر دارد باشد خواهد رسید اطلاعا بقلم آمد رقعه ۳۲ خواجه عالیجناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید گرفت و جزو اول بحکم
کالای بد بریش مالک بفقیر رد باید کرد و چهار روپیه از ستم گرفته دو روپیه بآن زن کور باید رسانید و دو روپیه
بشاه علیخان ارمان تخلص باید داد و از خان مزبور باید پرسید که خط دیروزه که در امام باره حاجی صاحب ده بودی
یکدادی زیاده خیریت دوای مذکور گرمی بسیار کرد دو روز خوردم امروز ترک کردم آغا صاحب اینوقت نشسته اند
یک غزل باتفاق دو کس دوازده روپیه تا اکبرآباد الفضال بافته بهلیان رسین فکر ست که شخص چارمین هم بهم رساند
اگر امروز و فردا هم رسید خوب ست والا همین سه کس اکتفا و رزیده براه می افتد چون این کتاب هنوز ابتدا ندارد لهذا ابواب
و فصول اکثر البسر خی مفید تحریر نکرده ام وقتیکه خطبه هر چه تبع آن نوشته میشود آنوقت سرخی ها چندان ضرور نیست زیاده
خیریت رقعه ۳۳ میرزای میرزایان خواجه صاحب عالیشان خط برای والد ماجد شما میرسد این را در عالم تنهائی
خوانده بمطالعه عمو صاحب خود در آورده ضمغ بر نهید و در خطوط خانگی پیچیده در ڈاک بفرستید زنهار نظر دیگری
بران نیفتد اطلاعا نوشته شد زیاده خیریت رقعه ۳۴ مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی درینولا شنیده شد

که خانصاحب کرم فرما تاج الدین حسینخان میخواهند که از نوکری دست بردار شوند اگر این حرف مقرون بصدق باشد
دلنشین شود که ایشان همین عمل آورند و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شماست
بشما خواهد رسید خدا کریم ست نیکنامی از دست نباید داد و اینجا رسیده باهم مشوره خواهیم کرد و اگر خانصاحب مانند
شما هم باید یقین که شما پیش از نوشتن من چنین خواهید کرد من هم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت رقعه ۳۵
خواجهٔ خواجگان و میرزای اصفهان سلمکم الله تعالی خط اسمی خواجه قطب الدین صاحب سر از مهر سلیم گرفته با قبض
خط خود روانه فرمایند چون خط مولوی منیر علی بهان جواب خط من بود فرصت هم دست نداد لهذا خط را پیش ایشان
بعد ازین فرستاده خواهد شد امروز همین اکتفا ورزیدم و امروز خانه میر انشاء الله خانصاحب میروم و شب در
انجا خواهم بود این بار توقع سفر نیست آینده باقسمت رقعه ۳۶ خواجه صاحب والا قدر منبع الکمالات سلمه
آقا صاحبان مکرم تلطف نشان را سیا الصاحب یاد فرموده اند چون در عالم فاقت هر کس مجبور [illegible]
باید رفت لهذا نوشته می آید که امروز من هم شام نزد شما بلکه ازین زودتر میرسم و شب همانجا میخواهم فردا [illegible]
و مرزا محمد صاحب بخدمت آقا صاحبان می آیم و حلیه معقولی میشود بنابر اطلاع نگارش یافت لفظ برشان با بای فارسی مفتوح
و رای بی نقطه مکسور و سین بی نقطه ساکن و تای قرشت و الف و نون که بمعنی جای بودن پریها و اشعار [illegible]
می آید در برهان قاطع باید دید معلوم نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساخته اهل هندست واژه و روز فیل
کوچک از راه فتح سعد و روفیل کلان را فیلبان بی اطلاع برای آوردن [illegible]
شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم [illegible] میر محمد آقی خان [illegible]
ایشان هم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم شما رفته باشند بخدمت خواجه وزیر [illegible]
باید نمود که اسپ خود را عنایت فرمایند میر موصوف را اینجا رسانیده باز خواهد گشت زیاده خیریت رقعه ۳۷
خواجه امامی صاحب برادر [illegible] العزیز با بچه کوچک اینچون [illegible] فضیلت کوک [illegible] مرزا جعفر صاحب [illegible]
فی مشتاق [illegible] بجناب قبله و کعبه عند الفرصت عرض باید کرد که تدبیر دو سه فیل برای
سواری بعضی اشخاص باراده شنیدن غنای میر معلوم ضرورست زیاده خیریت رقعه ۳۸ خواجه ابو الحسن
دریافت نمایند که یاری کرامت ما را دیدند شما ندانید که همین عموزاده من اسحاق ولی العهدست دیگران هم هستند
بیت هر بیشه گمان مبر نهالیست ؛ شاید که پلنگ خفته باشد ؛ این همه از آثار تحریر فقیرست حالا باید که اندوخته
خود را اظهار نکنید که درین شادی صرف کرده آید اگر خواسته باشید که الکلات چرب و شیرین روغن [illegible] رسیده
هیچ نمیدهید دست بردار نخواهم شد و ما چه میدانم که شما دارید یا نه دارید از هر جا و هر طور که بدست آید پول بیارید که ما را
کار بار رقص و سرود دست بلا و شمار الیشمار بخشیدم زیاده خیریت رقعه ۳۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبحی
بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله استاده شود تا بروقت صحبت منتظر
بلای جان نگردد و من شب نمیتوانم آمد فردا وقت سه پهر مستعد این اراده می آیم [illegible] از میان جای جی گرفته باید فرستاده

هم بدست [illegible] رسید زیاده خیریت رقعه ۴۰ خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که اینوقت از حضور رخصت
کربلا طلبیده ام فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر و انتخاب [illegible]
او بجهت هرگز رفتن صاحب آنجا مناسب نیست این مهم بروز دیگر بسیار باید هر چند [illegible] قبول نکردند مجبور
بروشتم لیکن فردا وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن حسن تردد اینجانب ضرورست پس فردا وقت نماز
که آفتاب بر نیامده خواهد بود بدولتخانه تشریف خواهید برد رقعه ۴۱ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی معلوم
نیست که آن سید زاده مسکین مسافر دیروز هم آمده بود اگر نیامده باشد خیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد و اگر
دیروز تا شام آمده باشد جواب سوالی که طی شده باشد باید نوشت و اگر اینوقت هم رسیده باشد همراه رستم نزد
فقیر باید فرستاد زیاده عمر کم طویل و عدو کم ذلیل رقعه ۴۲ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی شش جزو از رقعات ترکی [illegible]
فرستاده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید اگر در همین اجزا [illegible] وقتیکه آنها را تمام سکنید
باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و اگر همه را دفعة واحدة میخواهید این را باید گرفت برای باقی تقاضا خواهم کرد و خطی که
اسمی قاضی نجم الدین خان تفویض نموده بودم بمیر ریاض الحسن طالب العلم هر گاه طلب نماید بلا تکرار باید داد لفظ [illegible] در
برهان دیده معنی آنرا باید نوشت و نسخه نقل شده از خط مولوی منیر علی و [illegible] شد لیکن مضمونش بخاطر دارم
همین قدرست که قصب الزریره و بلیله سیاه را شب در آب خیسانیده صبح باید جوشانید چون نصف آید مالیده صاف نموده
باید نوشید و از دال مونگ و مرچ سیاه پرهیز ضرورست و غذا هر قدر که بر روغن باشد باید خورد شما همین عبارت را با خط
مولوی صاحب مقابله کنید اگر برابر آید بمیر یوسف علیخان بگویید که نسخه همین ست و الا در همین کاغذ نویسید اینقدر جا برای
یک نسخه کافی ست رقعه ۴۳ بر خواجه امامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعه آقا صاحبان در جواب رقعهٔ مرزا [illegible] صاحب
آمده بود بخدمت میرسد ملاحظه باید نمود صاحب من این احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خانصاحب باید نمود اگر مرزا [illegible]
مزبور اینقدر مبلغ بعد تحقیق احوال از صاحبخانه با آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند چه مضایقه و الا آن
و شما هر دو را نقصان شان منظور نیست دیگر خیریت پوشیده نماند که فا و عین و لام میزانی بیش نیست جمیع صیغهای آن نیز
همین حال دارد پس آدم باشعور را باید که جمیع مصدرهای صحیح را که معتل و مهموز و مضاعف نباشند همین وزن حساب نماید و
صیغها مقابل صیغها بسازد خواه از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هر گاه کسی بپرسد که [illegible]
بر چه وزن است تامل کند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تای قرشت مضموم و نون مشدد زیاده است هر گاه همین تا
و نون را بر فعل که میزان است بیفزاید صیغه ماضی جمع مؤنث حاضر میشود همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید
که استکمال بر وزن استفعال است زیرا که هر چه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال بر کاف و میم و لام [illegible]
همچنین انفطار و انتشار بر وزن افتعال است و انجاد و انقباض بر وزن انفعال است و اگر در میان انفعال و افتعال التباس
افتد مثلا لفظ انتهاض را امیدانیم و شخصی بپرسد که انتهاض بر چه وزن است باید که بگوییم که اگر اصلش نهض است
انتهاض بر وزن افتعال است و اگر اصلش هفض نیست انتهاض بر وزن انفعال واقع شده و در باب افتعال بجای تای

فرشت طا حطی و دال نیز می آید همچنین الاعلی هرچند صیغه فاعلی باشد که ام جاهز هونث ست از باب افعل و ملاعلی بروزن
مفاعلی که مجموع مفاعل و یای متکلم ست مفاعل صیغه مفعول ست از باب فاعل در بحث ثلاثی مزید فیه در قانون مجدد
باید دید رقعه ۱۴۴ بر پیروز خطی نوشته نزد قاضی صاحب فرستاده شد اگر دیروز روانه شده باشد خیر والا هر دو خط امروز فردا
باید که روانه شود الملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد امجد نوشته بود دیدم بمطالعه درآمد امروز که نوزدهم
ربیع الثانی ۱۲۱۲ هجری روز دوشنبه در حضور رفته و فرش و خیمه و طعام ست زیراکه فردا مرزا سلیمان شکوه بهادر با عیال
و اطفال خود اگر رفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند برد اندرون و بیرون هر دو جا صحبت رقص و سرود
منعقد خواهد شد لیکن امروز بعد چارده روز بنجاس میروم سبب فتن اینکه چون این صحبت روبروی طرفین تقرر ست
دل گوارا نمیکند که تنهایی دوست همزبان خود مثل ناهر سنگه آنجا رفته سود به خاموش بنشینم اگرچه آنجا سوای سخن حندی
نخواهد نشست لیکن بمن یک کس بی قلیان و آب یار موافق چه سیکنم بعد سه چار روز که جناب عالی دام اقباله
و صاحب کلان بتبدیل بدلیت یا بالاتفاق خواهند آمد البته در آن جلسه شریک خواهم شد زیراکه هر دو والاجناب
زیاده از چار گهری نهایت یکپاس نخواهند نشست بعد از این مائیم و این صحبت و اینهمه اساس چنین ها از سبب ست
که مرزا جهانگیر شاهزاده را حرمی بوده ست در شاهجهان آباد چون حامله شد زنی از راه رشک و بی تمیزی بشاهزاده
موصوف کرد که این بچه در شکم دارد از شما نیست چون اغیار خصوصاً اطفال اهمین گوش ست و دیگر بیهمه مقدر شد
نزد صاحب غرت بسیار ناز ک ست مرزای ممدوح قصد کشتن او کرد ممتاز محل که مادر شاهزاده باشد او را پنهان کرده
با حضرت ظل سبحانی و نواب قدسیه والده حضور اقدس اعلی مشوره نموده او را روانه لکهنو نزد صاحب عالم خود ها کرد که
از آن آفت مصؤن ماند و مضمون خط ممتاز محل اسمی صاحب عالم بهادر این بود که پسری از بطن این زن متولد خواهد شد
آنرا شما بفرزندی خود بگیرید و نامش مرزا مهر مرزا بگذارید چون حامله آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع حمل اتفاق افتاد
لیکن بجای مرزا جهان افروز بانو پیدا شد چون این دختر اولین فرزندان شاهزاده موصوف ست و سوای این زر
کارها میکند چنین بنا گذاشته شد که هزار روپیه در فهم شادی دختره صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر
با اهل و عیال و جناب عالی دام اقباله و صاحب کلان بهادر را جدا جدا مدعو باید ساخت این هزار روپیه امادر شاهزاده
مقدم الذکر فرستاده بودند باین گمان قوی که پسر متولد خواهد شد لیکن نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف
باید رسانید تمام شد این مطلب دیگر آنکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت ست خاطر شریف جمع باید داشت این بار هم در رقعه
که اسمی جد بزرگوار نوشته اید دو جا غلطی یافته شد یکی ز باعث تعجیل ست چراکه همان لفظ را دو سطر پیش از این درست خط
صحیح نوشته اید لیکن آن غلطی سوای این نمیرود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما ذکر منشی محمد علی صاحب
یکجا باین صورت نوشته اید که با منشی محمد علی صاحب که دوست خانصاحب هستند ملاقات شد این معیوب نیست بلکه
سرا پا صحیح و جای دیگر نوشته اید که باز از منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض ست لیکن چون شما این جا را
خوب طی کرده اید این خطا از راه بی علمی نیست اتفاقی ست و جای دیگر که غلطی دوم واقع شده سبب آن

آن عدم معرفت بحال لفظ ست و آن لفظ سقاست که شما آنرا سقه نوشته اید مخفی نماند که سقی بسکون
قاف بمعنی آب دادن ست و ساقی اسم فاعل آن و سقاء صیغه مبالغه بروزن فعال چون لفظ ساقی حالا
بمعنی معشوق شراب دهنده باختصاص شراب خوار ست و بمعنی آب دهنده کم استعمال میاید لهذا صیغه مبالغه
یعنی سقا با بمعنی مستعمل گشته و اینهم مصطلح شده است بشخص مسلمانی که مشک بدوش گیرد و الا کهار خانه هند و دیگر
برهمنان که بر سر چاه در راه نشسته آب بمسافران میخورانند باید که سقا گفته باشند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از
قبیل منقول عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیراکه از روی لغت کهار و برهمن هم سقا میتواند شد
بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی شخص مسلمان مشک دار بر دیگری اطلاق نمی یابد زیاده خیریت دیوان
ابوالحسن خانصاحب را از باعث تمادی ایام بخاطر نمانده ست که حساب صد تهان را در هفت بقچه طاق بستن از من می
من در لکهنو روبروی مرزای ممدوح برای تفریح طبع از شخصی پرسیده بودم بچاره سه چهار روز تامل کرد و عاجز گشت
و مراد پرسید این حساب از روی قاعده غلط ست زیراکه موافق قانون حسابی در عددیکه جفت ست جفت مجموع
طاقها میگنجد نه طاق مجموع طاقها چون صد جفت است و هفت طاق هفت جفت در آن گنجایش دارد هفت طاق
و نه طاق و سه طاق و پنج طاق در آن نمیگنجد خط ناهر سنگه که درین روزها مخدوم و مکرم آقا محمد صادق خانصاحب
نام الیشان گنگارام گذاشته اند ملفوف این مکتوب ست مطالعه باید نمود رقعه ۵ ۱۴ مخفی نماند که دیروز که
هشتم شهر حال و روز پنجشنبه بود آخر روز قریب بعصر خواجه عبدالله که از سبب قرب حویلی چهاونی بدولتخانه صاحب عالم بهادر
اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کرده اند آمده عرضه شما که بجد امجد خود نوشته بود بدیدمن دادند بعد مطالعه
دریافت شد که شما تیر و پیچ را منی نمیشوید هرچند من در خط خود ایما نکرده بودم لیکن بخاطر رسیده بود که شما از حجاب
این گفتگو بر زبان نمی آرید و نیز درین گفتگو از من شرم خواهید کرد مجبور بخانصاحب قبله و والد ماجد شما اشاره
نموده بودم که در خصوص ایمای خواجه امامی باید نمود اگر دل خواهد به ازین دو دختر همسری هم نمیتواند رسید حالا
که مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر بیجاست اگرچه بحسب ظاهر خانه داری چیز خوبیست لیکن در اصل خود را
دانسته در بلا انداختن ست هرگاه که طبع شما نمیخواهد مرا درین امر اصرار چه ضرور مثل مشهور ست آنچه بخود میپسندی بر
دیگران میپسند فی الواقع سهره بسر بستن و دو بار خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد گو هنوز عمر شریف بآن حد نرسیده
لیکن مدة العمر باینصورت بسر بردن هم خوب نیست چیزی ضرور خواهد شد یا کدام دختر شاه پیر یا شاه پیر و یار بیجا
پری و سبز پری فریفته شما میشود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه تا اندیشی بکار برده اید آمدم بر قصه
دیگر این مردم عجب بیغیرتی هستند که بر شما فرمایش چیزها کردند و الحال بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید
ادای زر قیمت آن در ضمیر ندارند درینصورت هرچه بآنها رسیده ست مال بابای شان بشمر زیراکه تقاضای شدید
چه که ایمای طلب قیمت هم از شیطرف محال مینماید دیگر احوال این ست که خانصاحب مکرم والا مناقب ...
صد روپیه در ربیع الاول منجمله سیصد روپیه داماند و لامنته علیخان بابت دیوان ... [illegible]

مبلغ معلوم ... نامی در قرض خواجه میر خانصاحب برد و صد روپیه که در ربیع الثانی طلب داده‌ام هنوز صورت وصول ... که جناب ممدوح بست و یکم ربیع الاول روانه کانپور شدند و از انجا مع الخیر اراده فرخ آباد دارند دو سه روز ... که خطی بخدمت شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحانعلی خانصاحب جواب آن هرگاه خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده بودم دران رقعه این مضمون بوده است که دیروز خط خواجه اما می آمده بود بندگی بخدمت ملازمان نوشته اند ایشان هم در جواب سلام اشتیاق بسیار نوشته بودند و پانزده روپیه هم رسید بعد وصول شدن نزد قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح کتب کوره خریده صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که بآن مرد که بد سهید شما میدانید که من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه شما خانه داری را که لذت زندگی موقوف بر آنست گوارا نگردیده و دانسته‌اید که ما و ام الحیات در رنج و بلا گرفتار خواهیم ماند از من کی بشود که یک یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ پسند و ناپسند رفاقت خواهم کرد میدانید که ما مردم زن شاه پیر اماد و مجبه رامی گائیم مارا کجا سر و دماغ تصحیح کتابهاست دو بار شجرة الامانی که تصنیف خود من است دیده‌ام باز از غلط و صحیح آن اعتبار ندارم و دیوان قتیل دریای لطافت و هفت تماشا هنوز پیش خانصاحب ست این بار که تشریف می آرند بگیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت خواجه صاحب حاضرست بگیرید لیکن دریای لطافت را یکی از دوستان من برده است بعد چند روز که می آیند آنهم خواهد رسید الحاصل سخنهای مذکوره را از نزد ... نمایند رقعه ۴۶ خط بهجت نمط دیروز که شانزدهم ربیع الثانی ... روز چهارشنبه بود وقتیکه در باغ ... که از حضور بمیان آفرین رحمت شده و آقا صاحبان در ایام ورود خود باراده ... برای چند شبی گاه گاهی وقت ... آنجا آمده من و ناهر سنگه را میطلبند بهیئت مجموعی نشسته بودم میر حیدر حسین نامی که از چندی بنهر الفصاحت ... قاضی صاحب میخوانند مع عرضی که اسمی جلد مجید خود نوشته بود دید آورده به بهجود دادند ... سانید انچه حواله قلم نموده بود دیدم ... نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را ... هم ملاحظه نمود نذالحمد لله که طرف ثانی ... حکم تنخواه کردید آنکه شما ... و چه قدر خوب شد که ... آنجا کنند ... و باقی اینجا فرستادید کمی و بیشی وجه معاش البته بخت و اتفاق است آدم همانست که زبان ... بازوی خود بهم سازد و الا میانه حیوانیکه او را انسان می پرورند و آدمی زاده هیچ تفاوت نیست نان پدر خوردن سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی آید و به پدر چه موقوف است که نان آقای شبیه به پدر هم برای بی غیرتان زن سیرت است آقای شبیه پدر آنست که کسی را پرورش بکند مثل خواجه سرایان که متبنی السیر خوانده پرورش سید هند و عمو و خالو و پدر زن هم از همین قبیل است لکنه نانی که بی رنج بدست آید آنهم قابل قبول نکردن است جان من بجان شما که این سی روپیه را من برابر سی هزار روپیه میدانم بلکه بر آن سی هزار روپیه که بذلت بدست آید صد درجه ترجیح دارد تفصیل حال یعنی صاحبان دو شاله پوش و پلاو سوز در ینجا مناسب نیست شما حال آنها خوب میدانید خدا آن دو شاله و پلاو و دو کشتی که بآن بزرگوارن داده بود نصیب ... غلام شما نکند هزار شکر که قدری المینان نصیب

شاه شد آینده هرچه بحسب بخت و اتفاق رو خواهد داد فهمیده خواهد شد یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین سریع الفهم بخدمت آقا صاحبان نوشته و بلفافه سپرده باز نزد من حاوی احوال خیر مآل خود و شدت اشتیاق صحبت ایشان ... رقعه ۴۷ خواجه بکرم سلمکم الله تعالی درین نزدیکی تلطف نامه خانصاحب مرقوم هفتم ذیحجه متضمن طلب حقه بردار و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جناب ممدوح قید ... خدمتگار جوان بوده است ازین سبب بهم رسیدن آدم معقول و جوان اندکی متعذر شد معهذا بخیر خرچ راه کسی اراده نمیکند خانصاحب نوشته بودند که هرچه برای در کار شود از میر رمضان علی باید گرفت چون آدم نزد میر فرلو رفت گفت سبحان علیخانصاحب از کانپور حقه بردار و خدمتگار به این پوری فرستادند حالا حاجت آدم دیگر نیست ازین سبب دم بتو ماندم و باقر بیگ را که حامل این خط است بکرد ... از پیش خود داده روانه آنطرف نموده شد چند تا سپیاری ... هم میان حاجی حواله او کرده اند باید گر ... که چند کلاه و حلوای سوهان هم حواله او سازند من منع کردم و گفتم بعد ازین بدست کدام آدم خانگی خواهم فرستاد چون در خط خانصاحب مرقوم بود که من به مین پوری میروم من هم آدم مزبور بمین پوری فرستادم اگر خانصاحب آنجا هستند آدم نامبرده بخدمت خانصاحب خواهد رفت این خط را خانصاحب نزد صاحب خواهند فرستاد اگر خانصاحب ضرورتی هنوز در ... تشریف دارند نزد صاحب حاضر خواهد شد شما او را بخدمت صاحب والا دو ... رسانید و امیقدر دیگر عرض بکنید اگر حقه بردار سوای آدمی که از کانپور آمده است در کار باشد بحضور برسد والا خیر فلانی حقه بردار بهم رسانیده بود لیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار از کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نمودم هم عرض باید کرد که فلانی حالا در جستجوی باورچی که طعام انگریزی و هندوستانی خوب بپزد سرگرم است هرگاه بدست می آید روانه میکند و حال این خدمتگار که باقر بیگ نام دارد اینست که عمرش زیاده از سی نه یا سی و دو سال و در پختن چند قسم نان و ساختن حلویات و مربیات هم مهارت درست دارد لیکن نوکری در کار داران گاهی نکرده است و نمیکند چه خدمتگارست و سوای این بالش هم درست ست و پدرش مشغول بود اینها احوال بحضور التماس باید کرد هفت غزل که درین روزها گفته شد و یک بند بخط والد ماجد صاحب میرسد هشت غزل دیگر در دیوان ثبت ست دیوان ... نصیر الدین میا برده اند ازینجهت فرستادن آنها در خط دیگر موقوف داشته شد و آنچه شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید که بعد وفات نواب آصف الدوله امیر الدوله خواست که او را ملازم خود سازد قبول نکرد باعث آن بخیال نرسیده باشد ظاهر است که امیر الدوله هشت سال پیش از آصف الدوله قضا کرده بود شاید غرض شما از امیر الدوله حسن رضا خان بوده باشد بدانید که امیر الدوله خطاب حیدر بیگ خان بود و حسن رضا خان را سرفراز الدوله میگفتند و مخالفان بر منقول اعتراض و گوینده را متهم بکذب میسازند آینده اندکی تحقیق نموده حرف باید زد و مقدمات در بار لیاز ... باشد اگرچه شما هنوز طفل ... احوال امرای لکهنو چه میدانید و چه ضرور که این چیزها را تحقیق بکنید لیکن در بابی که معلوم باشد باید گفت رقعه ۴۸ خط بهجت نمط دیروز که بحساب رؤیت چهاردهم ربیع الاول بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسیده خاطر ... بهمدوش هزاران سرور و شادمانی گردانید رسیدن خطی از طرف ... که والد ماجد شما مرقوم نمودند و خط دیگر از ...

نمی آید چیزی نباید نوشت چند روز دیگر انتظار باید کشید اگر در عرصه خط خواجه امامی می آید خیر دالا مینولیسیم و شاید که مضمون الشان بوده است که شما وقت دانگی زری از مهاجن قرض گرفته فرمالش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر انجام زر هستند هر گاه بدست می آید خط و هندوی هر دو را اینجا خواهید فرستاد معلوم نیست که اینحرف مقرون بصدق بوده یا نه یقین که دروغ نباشد چراکه این صاحبان مافی الضمیر خود را از من پوشیده نمیدارند الملخص معلوم نیست که همین خط فرستاده اید یا از رهم آمده است من هنوز عرصه شما که اسمی جد امجد خود نوشته آید ندیده ام بعد ازین خواهم دید نزدیک من دیدن و ندیدن آن هر دو برابر است کار بدر یافت صحت و سلامت بوده است الحمد لله والمنة که از آمدن این خط مرادی که بود حاصل شد چون قاضی صاحب هنوز در نخاس میباشند و خانصاحب قبله در چهاونی از باعث بعد مسافت و آخر شدن روز خط اسمی من بر ستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشدنش آنوقت اینجا نفرستادند این از دو حال بیرون نیست یا رستم وقتی نزد قاضی صاحب رسیده است که عرضه نزد خانصاحب و قبله بچهاونی میفرستادند یا پیش از رسیدن او خط اسمی من نزد خود نگاهداشته عرضه را روانه کرده باشند و خانصاحب از باعث غروب شدن آفتاب فرستادنش نزد من موقوف بر امروز داشته اند یقین است که حالا بیاید چون شما هم هیچ مطلبی در خط من باقی نمیگذارید خاطر من جمع است که در عرصه هم مطلبی سوای بندگی و دعا و سلام نبوده باشد آمدم بر احوال دیگر تاج الدین حسینخانصاحب و میر غلام علیخان هر دو ملازم حضور پرنور شدند مشاهره خانصاحب سه صد و از غلام علیخانصاحب دو صد روپیه قرار یافته خانصاحب خود تکرار نه کردند لیکن میر غلام علیخانصاحب گذاره خود درین مشاهره ندیده عازم دکن بودند حکیم مهدی بخرده اضافه و الفیاً بجد سعی از خدمات مستمال نموده نگاهداشته است باید دید لیکن هیچیک ازین صاحبان بار یاب سلام حضور نیست الا سجان علیخانصاحب که بلا فصل هر روز وقت دوپهر حاضر میشوند این است احوال این صاحبان مقدمه دیهات الیشان هم بفضل الهی حسب دلخواه درست شد هر که انصرام بعض امور خفیفه چند روز دیگر اینجا نبود خواسته بودند حکم شد که برای یکماه بروند بنابر ضرورت با صاحبان عالیشان هم ملاقات بکنند لیکن با صاحب کلان لکهنو بکلی ملاقات موقوف است برای دیوان دریای لطافت و هفت تماشا که نوشته آید از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خواهد شد لیکن دریای لطافت برای صید روز شخصی از دوستان خانصاحب برده است اینهم بعد چند روز خواهد آمد کتاب لبه یعنی تفسیر ملا فتح الله و الیاس الجنان و ترجمه شهر الله و حق الیقین بتلاش بهم خواهد رسید هر گاه جائی سراغ بدست خواهد آمد قیمت مشخص کرده برای زر نوشته خواهد شد دیگر خیریت رقعه ۹۴ از چهار پنج روز جواب خط شما نزد والد ماجد شما فرستاده بودم خدا داند بچه سبب روانه نشد امروز که سه شنبه بستم جمادی الاخری است وقت عصر خطوط بداک فرستاده خواهد شد دیروز وقت عصر آدم آقا صاحبان مخدوم جواب خط شما را که آورده بود در جزودان نگاهداشتم در خیال من این بود که آن خط اول خود روانه شده باشد حالا منتظر خط دیگر باید بود هر گاه بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد انوقت زبانی میر حسین علی شما از والد ماجد شما فهمای کاغی استفاده میکنند دریافت شد که خط من پوری امروز آخر روز روانه

خواهد شد این آنکه شنیدم خط عزیزی الیها در رقعه پیچیدیم حالا مناسب اینست که شما این بار در عرضه جد بزرگوار خود سلامی برای من بنولیسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خط اسمی من خط طولی بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بلغیر مضمع نمودن بفرستید در آن خط بزرگی القاب عزیزی الیها و شکر الطاف شامل بحال خود و خلوص و بندگی خود را بخدمت شان بعبارت دلکش بنولیسید زیاده خیریت رقعه ۵۰ سبحان طبیعتا خط اسمی میر صاحب میر سید بکریم خان خواهید داد فردا دو روپیه هم برای آن کور ستیر انچه خواهد رسید حساب او را درست میدانم سه روپیه است یا دو روپیه هر چه باشد مفصل بنولیسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه صاحب یک لفظ خلاف محاوره این علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه بعینها میرسد ملاحظه خواهند کرد که اصلاح هم در بهالست دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق میشد من هم میخواستم که بجناب قبله و کعبه انهینی عرض بکنم لیکن از بعضی موانع سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید رقعه ۵۱ بلبل شاخسار براعت و قمری سروستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده را اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب مینولیسید بنیه ضعیف و جگت چاره غیر معتد به اینقدر غنیمت است لیکن مراعات سجع که آنرا قافیه نیز گویند و بعضی جا نخوبی میکنند و در بعضی مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه را صحت غلط میشود چند ورق متضمن بیان قافیه در چار شربت و همین قدر در دریای لطافت اگر از والد ماجد خود استفاده نمایند مضایقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من باشد این بار که می آیم جائیکه از افسانه عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک ورق با لم از قافیه خوانده باشید رقعه ۵۲ مخفی نماند که خطوط مرقومه چارم ربیع الثانی ۱۲۰۲ هجری دیروز که هفتم شهر مذکور با سین صدر بود رسید یکپاس از شب نگذشته بود که همه را بمطالعه در آوردم سبب دیدن خطوط بعد مرور اینقدر مدت شب اینست که پریروز که از مشاعره فارغ شدم چه می بینم که فیل برای سواری از حضور پرنور بضرور رسیده است بلا تکرار سوار شده همین جا آمدم دیروز وقت عصر رستم را بتجاس فرستادم چون یکصد کار دیگر هم متعلق باو بود تا دو گهری شب گذشته نیامده بود و من آن وقت چیز خورده منتظر نشسته قلیان میکشیده بودم که باز حضور پرنور یاد فرمودند و بعد چار گهری قال و مقال در آنجا گذشت بعد از آنکه بیرون آمدم رستم لفافه خطوط من بسر و سوا خط والده میر محمد سمیر دیگر خطوط را بجونی حواله نظر کردم چون صاحب بیش از مطلب در خط اسمی فقیر مستفسر حالات راقم شده اند من ابتدا هم همین تحریر مسلم اینست که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته مراعات نمیعنی بکاری برم علاج خود را همین تقلیل مسلم اگر از بعضی چیزها پرهیز و بعضی اغذیه عادت بکنم می ترسم که مبادا معده ضعیف تر شود و از نعمای الهی بی نصیب بمانم لیکن اینقدر هم نیست که اگر بیاید نکنم قلیل هم بخورم یا دیگری اغذیه چاره مثل شنبلیله و غیره آن حال پرهیز خود اینست که بیچاره مولوی صاحب علی بزنم خود را آتشی مزاج دانسته گاهی گرد بادنجان و شنبلیله و دیگر چیزهای حار و لطیف نمیگشت همیشه اسفاناخ و لالی ساگ و خرفه و دیگر بقول بهمزه میخورد آخر بیچاره دفعتاً کاو به تیغ فالج سپرد گویا در دنیا نیامده بود پس ثنای هر چیز موقوف بر قوت و استعدادی که در اصل داده است همینکه مدت سپری شد تمام شد خواه جماد باشد خواه نبات خواه حیوان بالجمله من چاری ندارم خاطر

جمع باید داشت و عرض کردن برای تنخواه حضور عالی صاحب والا جاه کمال دانائی و دوراندیشی است من اینقدر که اشاره
در خط اولی کرده بودم برای آن بود که از کسی بالا بالا دریافت شود مضایقه ندارد والا سوای این گفتگوی تنخواه
چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو ازین قبیل مناسب نیست شاید رقعه بصاحب والا شان رسید و انکار تنها
شکوه آباد عین اقرار گردد حالا من در هیچ امری بصاحب تنخواه هم نوشت بخدا که آنچه در ضمیر من میگذرد شما آنجا بالعمل
می آرید بلکه من اینجا چاره گری با دل خود مشوره کرده و کنگاشها سنجیده بعده در کردن قبول امری قرار
میدهم و شما پیش از آنکه من بنویسم بهتر از آن کار میکنید پس مقابله با شما خطا است که تایید روح القدس همراه
شماست انشاء الله العزیز درین سفر ملاقات خانصاحب نصیب آنصاحب خواهد شد تازه اینکه درین روزها شاهزاده
مرزا جهانگیر درین ملک آمده است دیروز صاحب عالم بهادر و من شیرینی دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکار بود
فرستاده اند میر یوسف علیخان وکیل حضور و ناهر سنگه اتالیق شان شده رفت سواری هر دو اسپ است و دو یک مرکب
همگی نیست آدم همراه دارند داخل ناهر سنگه گفته بودم که همین حیثیت کذائی تنها برو پهلو تهی کرد سببش همین است که مردکی از
مدتی گردن طمع به تیغ غیرت و استغنا بریده شتی بر در می آرد ناچار میر یوسف علیخان صاحب را تجویز کردم لیکن حضور والا نظر
بصغر سن میر موصوف ناهر سنگه را هم همراه کردند تا یکدو روز که اتفاق گشت افتد وقت سوال و جواب پیش طرف ثانی
تعلیم گر ایشان باشند دیگر آنکه عمارت نو که متصل کوتهی نوساخته میشود هنوز مدتی باید که تمامی رسد اگرچه ترک شهر
موجب رنج روحانی است لیکن خلاف رای سلاطین و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سالی شخصی لیس لیست و دو سال
روبروی شما پیش من برای اصلاح مسوده ها و دریافت نسخهای تالیف نموده من آمده بود و من سوال وارد کرده بودم درین
نزدیکیها شخصی او را بخدمت قاضی صاحب آورده چار شربت را تمام کرده نهر الفصاحت شروع نموده است و مسوده ها
هم قاضی صاحب دیدند و میگویند که مردک عجیب ذهن موج ناتراشیده است و اصلا مناسبت با تحریر ندارد و الفاظ سهل فارسی
نمیداند تا بالفاظ عربی چه رسد نثار علی پسر شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست بسته استاده میشد و کل
القار کار میکرد این حال را که معاینه نمودم خون از چشم من بارید گفتم این نوکری را بگذار تجرد گفتن عمل آورد حالا چاره و پدر
حضور پر نور برای او مقرر شد تا یک تنخواه هم یافته یکپاس روز بر آمده پیش آغا صاحبان جامی نشیند و وقت عصر و دو بعد چاشت
داخل خواصان حضور که این منصب منصب امیرزادها است خواهد شد شما امیدانند که بر خواصان حضور مختفی نیست
و عزت هم در چشمان کم نمیشود رقعه ۵۳ مخفی نماند که امروز سیزدهم ربیع الآخر ۱۲۰۸ هجری دوشنبه است عرضه شما
محرره دوازدهم شهر مذکور معه خط اسمی اینجانب بمطالعه در آمده مسرور ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته بودید بجا
بود بقول شما همه چیز با عسر و تیسیر تعلق بهمشت و اتفاق دارد نه دوستی دوستان بکار می آید نه دشمنی دشمنان الحاصل
تاج الدین حسینخان عجب مرد با فتوت و مروت است والله که اگر این ملک باختیار خان موصوف میبود آنچه برای برادر حقیقی خود
تجویز میکرد برای شما هم میکرد و اگر برای صاحب چیزی صورت نمی بست برای برادر خود هم نمیکرد و سوای این اعتبار
هم شرط است شخص نموی از مدتی در آن ضلع تحصیلدار بوده آنجا هم در وقت تکلیف رای از باعث قرابت دمینت سماکه نامی عرض

داشت و شما دران ضلع نو وارد و با کسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که درین مدت قلیل با مردم آنقدر جوشش پیدا کردید
که وضیع و شریف شما را دوست میدارند و آرزومند ملاقات میشوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم بمطلب خواهید رسید
و کار عمده برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطر جمع دارید دو ماه میشود که من از درد شانه چپ مبتلا دارم حالا مجبور
بعد سه چهار روز بضرورت سهل مغز فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که ماده فالج نیست مواد ریحی وغیره است
والا هلاک میشدم لهذا همین قدر پارچه مختصر اکتفا نموده شد والده و عموی شما در ماه الجبین هستند امروز دو گهری روز
باقی مانده باتفاق مرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در تپه پدر میعاد دارد من و مرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب
خواهیم رفت اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت رقعه ۵۴ مخفی نماند که مکتوب دلنواز شما رسید بر مرقومات اطلاع داد
عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید نیز بمطالعه در آوردم چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای
مجبوری است خط دیگر اسمی بیبی صاحبه بموجب ایمای شریف سرباز درین خط ملفوف است بعد مطالعه حسب نموده بمکتوب الیه بسپارید
تمام شد این قصه حال بشنوید که دنیا مقام رنج و راحت است آدم اگر دو روز بلطف میگذراند دو ماه عوض آن
به تعب بسر می برد و بیحرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بیحرمتی همین است که آدم کاری بکند که باعث
بیحرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمیرود و مثلا اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد و یا
دست و گریبان خواهد شد همین بیحرمتی است و اگر شما کسی را فحش ندهید و دیوانه در بازار بی سبب بشما گیرد و
فحش آب کشیده بدهد حرمت شما هرگز نمیرود و مثال دیگر اینکه زید از خانه خودش بکاری میرود و پیاده چبوتره کوتوالی
در صورت او بدزدی اشتباه کرده او را گیرد ازین چه میشود گر تهمت باشد این واردات اتفاقی و بدی طالع میگویند زیاد نزد
کاملان و هم پیش نفس خود شرمنده نیست زیرا که مصدر فعلی نگردیده است که ندامت داشته باشد درین روزها دلالان اثر
افترائی برین کرده بود که کشته شوم یا بقید ابدی گرفتار شده باشم وقتیکه بعضی دوستان این احوال را بمن رسانیدند
ورای شان برین قرار گرفت که ازین شهر بدر آیم با اینها گفتم که در پنهان شدن و گریختن قول مفتری را قوت دادن است
چون من حرکتی نکرده ام که در پاداش آن مرا بکشند یا بزندان برند پس ترسیدن چه ضرور اگر این بلای ناگهانی باعث
بر قتل من میشود مجبورم این را هم از قبیل بیماری میدانم در مدقوق و مسلول یا مجذوم شدن آدم گناهی
ثابت نمیشود زیرا که اکثر حرامزادها صحیح البدن بسر می برند و نیکوکاران مجذوم یا مدقوق یا مسلول شده
می میرند چون افترای محض بوده و اصلی نداشت از آن بلیه نجات یافتم پس شما که ازین خبر اصلا تغیر
بر چهره من و ترددی در خاطر نبود بعضی دوستان گفتند که بفلان و بهمان رقعه باید نوشت گفتم دل نمیخواهد
که رجوع بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیائید در شهر بودن شما
مناسب نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هر چه بشود ازین تحریر غرض اینست که
رنج و راحت و غم و شادی برای ما و شماست تا در قید حیات گرفتاریم گاهی خوش و گاهی ملول از طرف خود
مصدر فعل بدی نباید شد آینده یا قسمت سوای کردار از هیچ چیز اندیشه نباید کرد از آدم دیوانه باید گریخت رقعه ۵۵

پریروز چمن خان پیاده خط خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسینخان بمن رسانید جواب هم همان وقت نوشته تفویض
او [illegible] شد مضمون خط این بود که خواجه امامی صاحب را ازین حادثه خبر شد و من بی اذن صاحب
والاجاه هیچ جای نمیتوانم رفت اگر طلب میفرمایند میروم والا خیر و نیز مرقوم بود که از حضور برای باورچی
وحقه بردار تقید بسیار است بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من نان خشک خورده باشم لیکن از شما متوقع ام که یک
باورچی خوب [illegible] و یک حقه بردار که سوای اینکه آتش بسر قلیان بگذارد دیگر هیچ سلیقه
درین کار نداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد زود باید فرستاد تمام شد مضمون شفقت نامه
[illegible] شما [illegible] که باورچی خوب در لکهنؤ ده روپیه هم نمیرسد چه جای اینکه همین پوری بیاید
هر دو طعام هندوستانی [illegible] خوب [illegible] شما بحضور عرض نمایند که هر باورچی این سلیقه ندارد که هر دو طعام [illegible]
[illegible] بسیار [illegible] هرگاه حال باورچی هندوستانی در لکهنؤ باین صورت باشد که هفت روپیه [illegible] ذات و یک
[illegible] خدمت [illegible] باشد اینگونه باورچی که سلیقه هر دو طعام داشته باشد چگونه در سفر کم
از بیست روپیه قبول خواهد کرد [illegible] در لکهنؤ برای [illegible] پیش خدمت پانزده و شانزده روپیه مقرر است و در
[illegible] از [illegible] زیاده [illegible] طعامهای خوب بر مائده چیده شود پس یک باورچی
هندوستانی که قدری از سر رشته رکابداری هم آگاه باشد مع پیش خدمت بچارده پانزده روپیه ملازم فرمایند آرد
[illegible] حساب نیست [illegible] باورچی [illegible] نانبائی بهفت روپیه که اقسام نان [illegible] در حضور [illegible]
[illegible] هندوستانی [illegible] مبارک همین است که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور باید پس [illegible] که باورچی
[illegible] لیکن [illegible] مع پیش خدمت کم از بیست روپیه نخواهد گرفت و ما مردم [illegible]
[illegible] ناقص است لیکن اگر اتفاق میشود دیده و چیز که خواهد پخت [illegible]
[illegible] خواهد شد باورچی بحضور با امتحان خواهد رسید دیگر آنکه تلاش حقه بردار هم میکنم هرگاه بدست آید روانه
[illegible] تمام شد [illegible] حال اگر والد ماجد صاحب نوشته باشند فهو المراد والا بعد ازین خبر خواهد رسید
[illegible] است که من درین چند روز نجاس [illegible] فردا دعوت جناب عالی با فرزندان ارجمند صاحب کلان
و دیگر صاحبان عالیشان بخانه حضرت مرشدزاده خود ما مقرر است لیکن جلسه از سر شام تا یک نیم پاس شب خواهد بود
درین صحبت میرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود آتشبازی از سابق دو چند و دیوارهای نی برای روشنی چار طرف
و بعد [illegible] از دست آمدن زمین نو وسعت احاطه هم بسیار است و بر جا کاغذی هم درست شده است این پرچه
[illegible] که [illegible] بود و عوام آنرا غباره می نامند شما ملاحظه نموده اید و دو صد و پنجاه روپیه برای [illegible]
و نصف آن برای [illegible] صاحب کلان فرستاده شد و طعامهای دیگر هم اینجا پخته خواهد شد دیگر خیریت [illegible] شما
[illegible] خیلی با شما دوست است بچه رشید است هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی بجا برود طرف [illegible] شاید چیزی
[illegible] معلوم نیست که شما چه افسون بگوش شاگردان خود دمیده اید که از صلاح [illegible]

[illegible] والد ماجد شما خوش نمیشوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال این مهربان اندروی که عرضی سیاه
[illegible] کسی [illegible] میر یوسف علیخان خبر خود [illegible] بخشی شیرینی نخاس هم فرستاده بود و جای دیگر مجبور
[illegible] رفته بود [illegible] دکان کولی [illegible] آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب کرمفرمای [illegible] لا امرت
سلام اشتیاق [illegible] ارشاد [illegible] آقا محمد صادق خانصاحب [illegible]
[illegible] است [illegible] رقعه چند روز
که جواب خط [illegible] شده بود [illegible] ضرر نمیدید زیرا که جواب خط
من [illegible] لیکن [illegible] که جواب نوشته شما [illegible]
نوشته فارغ شدم آقا صاحب جواب خط شما فرستادند [illegible] خیالی بود هر گاه خط صاحب بعد ازین بیاید
عنایت نامه [illegible] خواهم فرستاد [illegible] حسین نام از اولاد نواب [illegible] خان که
[illegible] والد ماجد شما [illegible] آمده ظاهر نمودند که خود
قاضی خانصاحب گفته اند که از باعث [illegible] خطوط [illegible] فرستاده نشد پس فردا [illegible]
روانه سازم گفتم میر صاحب تا امروز چهار [illegible] خط بقاضی صاحب [illegible] موافق معمول [illegible]
خوب اگر یک دو روز [illegible] که چهار پنج روز بگذرد و هنوز این هم حواله [illegible] باشد
شاید شما سهو کرده [illegible] که قاضی صاحب همین قدر گفته باشند [illegible]
شما هم حالا [illegible] پس فردا روانه خواهد شد [illegible] گفت آنچه میفرمایند من [illegible]
مستقبل را از هم فرق نکنم چون دیدم که طرفه [illegible] هر چه گفته بود [illegible] نوشته مع عنایت [illegible] آقا
صاحبان در یک لفافه بدست میر [illegible] قاضی صاحب فرستادم [illegible] خط را القاضی صاحب رسانیده آمده
[illegible] اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطوط [illegible] روانه شد لیکن قاضی صاحب خط امروزه را [illegible]
[illegible] اجازت از شما [illegible] آدم تاج الدین حسین خانصاحب که فردا روانه میشود [illegible]
گفتم ازین چه بهتر [illegible] رقعه [illegible] بخدمت جناب [illegible] فرستادم [illegible] همان وقت [illegible]
نزد مولوی حسین علیخانصاحب رفته خط [illegible] کرد [illegible] که تا حال [illegible] باشد بعد ازین [illegible]
هر چه دران خط مرقوم است بران عمل باید کرد و اگر [illegible] خط مذکور دیر تر رسد مضمون آن اینست که من [illegible]
[illegible] شما [illegible] لیکن خط [illegible]
[illegible] لفافه [illegible] نزد من [illegible] فضل [illegible]
خوب [illegible] تمام شد این مطلب آمد [illegible] خانصاحب [illegible]
و رسیدن [illegible] شما و لطف و عنایت [illegible] موقوف [illegible] شکوه آباد [illegible]
دریافت شد و شکر الهی بجا آوردم [illegible] اگر امروز نیاید فردا می آید تعجیل چیست در خانه [illegible] معمول [illegible]

که تنخواه یکبس نرسد چون دنیا بامید است ازین مژده که صاحب الالقاب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم آفرین بر محنت و جفاکشی و علو همت شما که روزیکه بفضل الهی شامل حال خواهد شد ما هم از جناب شما امید دار فیض خواهیم از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع قوی داریم که بسلوک نمایان پیش خواهید آمد من ابد هم بعد شانزده روز پریروز از حضور آمده ام و روزیکه آمدم راست بخط مستقیم در اوتاق آقا صاحبان رسیدم شب همین جا بسر بردم صبح در مشاعره رفتم و دی شب هم که از مشاعره برخاستم از باعث گل لای که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون آخر شب هم باران بود از صبح تا اینوقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شور می بارد حالا اندکی استاده است هنوز همین جا هستم شام یا فردا بخانه می آیم غزلهای مشاعره حال منظنه که امروز برای شما نوشته شود و باید حالا اگرچه گنهگارام شهرت دارد درین روزها از باعث تنگی کفش پایم خود بخود از دو سه جا چاک شده است و ورم هم کرده یک شب پیش ما بود دیروز باز بجهادنی نزد آغا صاحب مختار حضور پر نور رفته خلاصه سجدی آزار کشیده است که چه بگویم قلم رسیده اند داشت که یک سطر هم بنویسد من با جازت او بندگی از طرف او می نویسم حالا لازم است که شما رقعه متضمن استفسار کیفیت حال و تالم خود از دریافت این خبر برای او بنویسید که خیلی محبت با شما دارد زیاده حضرت ایام دولت بکام باد رقعه ۵۷ مخفی نماند که خط بهجت نمط قرزده بست و چهارم شوال ۱۲۲۰ هجری بتاریخ بست و هشتم شهر صدر رسیده مسرور ساخت بگمان اینکه شما در شکوه آباد بوده اید از خط حال دریافت شد که بعض عوارض جسمانی قطع اصلها مانع حرکت گردید الحمد لله که آن بلا از سر باز گشت و بمنزل مقصود روانگی اتفاق افتاد حالا سرنامه خط آنچه شما نوشته اند نوشته خواهد شد بیشتر مارا در رسیدن خطوط نزد شما تردد بود و خیال میکردیم که حالا باین زودی رسیدن خطوط صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که برای عنوان جواب مکتوب خود ارقام نموده اید اطمینان کلی حاصل شد یعنی زود زود خطوط از طرفین خواهد رسید زینولا خط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خانصاحب بصحابت آدمیکه بنابر دریافت چگونگی آقا صاحب مخدوم مخلصان آقا محمد صادق خانصاحب آمده بود بفقیر رسیده در خط مذکور باره از احوال صاحب مهربان قلم سپرده بودند از تحریر خانصاحب می تراود که صاحب والاجاه از شما راضی است اگر متشی هم بسلوک نمایان میکرد و جای شما در دل اوست بشرط دستگاه یقینکه باز هم یاد فرماید هر چند آنچه مقسوم شماست زیاده ازان نشانه بجای کسی خواهد رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا از آن کر باعث مزید عزت اوست در گرد صدر و بهر گز مناسب بود این اداها در عالم تیغی زیباست با قانونگر این فتار نمی باید عنایت اطلس برای قبا هم دریافت شد خدا مبارک کند شاید در خط خانصاحب مشفق مکرم سهواً قلم اتفاق شده باشد که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین مرحمت شد از باعث ایشان چیزی بوده ی و پهپوند خبر صحیح بایشان نرسیده باشد یا مطلب اجمال بالاجمال قلم کرده اند بهر حال حمد شد بنوریه شد امید که افضل خواهد کرد حالا شما یکسانگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بشرط شمول عنایت ایزدی کمسیدار خواهید شد خدا هر چه بدهد خوب است بعد زیاده خیریت خبر و مکان این حویلی و آن حویلی چاق و تندرست اند اگرچه آنکه در بعضی شما یت بار قم بود که آخر دران حالت قصد رفتن شکوه آباد

فسق نمودم و الد ماجد شما بعد مطالعه این عرضی سکوت کردند و قتیکه رقعه شما نوشته فارغ شدم گفتند که برای خواجه امامی درین تنبیهی ضرورست که فسق را بجای فسخ نوشته است باید دانست که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل آنرا فاسق می نامند و مرادف آن فجور است چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر گفته میشود و زنیکه باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره میگویند بجای اراده و عزیمت لفظ فسخ استعمال می پذیرد یعنی هرچه خود را اراده و عزیمت جناب امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرمایند عرفت الله بفسخ العزائم یعنی شناختم خدای خود را به برهم خوردن اراده های خود رقعه ۵۸ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز رقعه رسیده مارقم فرموده دریافت گردید البته رقعهای ترکی خالی از مزه نیست برای اینکه خواننده را ازان لذتی دست دهد مطلق نوشته شد و بستر تحت پایهای عموی شماست آمدم بر رو گرفتگی بتاریخ هفتم سه گهری شب گذشته نکاح میر تقی خوانده خواهد شد بخانه قبله و کعبه یعنی جد مجد خود عرض باید کرد که یروز یکشنبه رستم را برای سند خواهم فرستاد پوشیده نماند که در نکاح زیاده از بیست کم که یکی ازان حاجی کربلائی صاحب هستند نخواهند بود خلاصه اینکه فردای نکاح میر موصوف زوجه اش زعفرانی پوش خواهند شد و تاریخ بست و دوم رسم ساچق بعمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی و بست و چهارم یعنی شب بست و پنجم مجلس عروسی در شب خواهد شد رقعه ۵۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی امروزکه چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه بطرف بند رسی روانه شد و دیگر چیزها هم مثل کبوتر خانه و باورچیخانه و اسباب مهتر رفت فردا قطعاً کوچ است لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو نیست رخ الهآباد است مشهور است که برای انتظام پرگنه سلطانپور بهمه حال میروند شاید که یکدو مقام در آنجا اتفاق افتد بعد ازان به لکهنو بروند و همین صحت دارد و نهایت سفر تا پرتابگده باشد که بست کروه از سلطانپور آن طرف است و در هر دو صورت توقف هیچ جا نخواهد شد چرا که این طرفها شکار نیست و هر دو مسوده عربیه را فردا و پس ترجمه خواهم کرد بعد ازین سیاحتم انشاء الله تعالی نقل طرفه اینست که شخصی از عمائد فیض آباد دارد خانه مهمان آفرین شده بود از من می پرسید که سوای تو دیگر حالا نام برآورده کیست گفتم از من همه صاحبان بهتر اند گفت شخصی تعریف خواجه امامی میکرد جناب هم شعر ایشان ملاحظه فرموده اند گفتم من هم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را دیده ام نه تحریر را گفت من دو سه رقعه پیش خود دارم طور ولایت به از ایشان کسی نمی نویسد لیکن آن قبله در طرز قدیم کتابی هستاد اند تمام شد نقل خدا مبارک کند رقعه ۶۰ خواجه خواجگان سلمه الله تعالی خط مشتمل بر قدوم مسرت لزوم در لف عرضه بزرگوار شما به فقیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفتن صاحب خالی از فائده نیست انشاء الله العزیز هرگاه کالکتر نو می آید باز همین رپورت نزد صاحبان بورد خواهد رفت و منظور خواهد شد خاطر جمع باید داشت این همه ازارل بنام شما مقرر است انجام بکید و کس از دوستان فقیر خواهند بود از انجمله دو کس مختار مهمات آن کلکتر اند که با کنور جی پسر راجه بالکرام خیلی رابطه محبت دارند و حال کنور جی قسمی که با من است شما خوب میدانید اگرچه کم گوست زبان راجه بخش میتواند داد چرا که حال اخلاص من با شما بر وی ظاهر است دیگر خیریت خط آمدن آقا صاحبان اینوقت فرستاده شد جواب بعد ازین خواهد رسید خط آرد گنهگارام ملفوف است مردکه نسخه هم از رنده

ملاحظه کردنی ست آقا صاحب کلان را قدری صلابت از باعث استعمال مسهلات در معده معلوم میشود و این
بی بیر مقدمه استسقاست انا الطبیب و انا [illegible] گوشت بالیشان میدهد رقعه ۶۱ خواجه
امامی صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقعه [illegible] در خصوص احوال خواجه قطب الدین صاحب
موافق وعده در رقعه امروزه هیچ اگر میر نصیر الدین صاحب [illegible] فرستاده باشند میرسد هر دو سر باز ست [illegible]
شریف خط اسمی والد خود را بعد مطالعه تصحیح دیگر [illegible] روانه نمایند به خواجه قطب الدین صاحب [illegible]
که بعد مطالعه این خطها را نیز حواله تصحیح نمایند دیگر آنکه شما خوب میدانید که من حضرت صاحب را از دادن [illegible]
منع میکنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب از [illegible] ترکی [illegible]
[illegible] که کم مهارت [illegible] پیدا کنند [illegible]
تصنیف شما که تحریر نموده اید نخواهید [illegible] جای اندیشه نیست بلا تامل [illegible] باید کرد لیکن [illegible]
آدم خود را همراه میر صاحب ممدوح کرده باید فرستاد اگر [illegible] خواهد رسید [illegible]
می شناسید در صورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف [illegible]
به تصنیف القضا می افتد من کتاب را از کسی دریغ نمیکنم [illegible]
باید احتیاط را ملاحظه نمیکنند برای این [illegible] این نسخه ترکی که تصنیف شماست بی تامل باید داد خواه
بخوانند خواه نقل بردارند [illegible] آقا صاحب را نیز از حضور [illegible]
آغاجان [illegible] اسلام [illegible] بفضل الهی [illegible] رقعه ۶۲ [illegible]
میرسند حواله آدم امیر صاحب باید کرد که سر یکروپیه باقیست آخر جمادی الاخره دو روپیه دیگر [illegible] صاحب خواهد [illegible]
برای هدیه النزهه [illegible] مرزا جعفر صاحب [illegible] رقعه باو مرزا [illegible]
[illegible] تا شام کتاب [illegible] میر [illegible] خان هم دو سه گهری [illegible]
[illegible] خواهید شنید اگر [illegible] آید جواب خواهد رسید باز فرستاده شود لیکن [illegible]
[illegible] نوشته [illegible] فرستاده شد یا پارچه علیحده [illegible] خواهید کرد بعد تحریر رقعه
[illegible] رقعه ۶۳ خواجه امامی صاحب [illegible] صاحب فرستاده شد اگر شربت [illegible] آدم
مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را [illegible] داخل شیشه سازند و اگر [illegible]
برحیم بیگ یا حسین بیگ گویند که بخانه مولوی حسین علی صاحب [illegible] فردا [illegible] بالای [illegible]
اگر اتفاق شد من می آیم و شما را سوار کرده برای سیر دریا خواهم برد دور مکان آقا صاحبان نیز خواهم نشست مکان
مولوی حسین علی صاحب همان خانه مولوی صاحب [illegible] حواله دیگر که [illegible] از آن [illegible]
رقعه ۶۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی در عبارت [illegible] که ترکی بوده یک لفظ از سبب [illegible]
و عبارت اینست که [illegible] خواجه قطب الدین [illegible] در مقام محبت [illegible]

دیگر آنکه فردا اول روز بخانه تاج الدین حسین خان و آخر روز بخانه میر بنده علیخان خواهم رفت پس فردا نهایت [illegible]
همانجا باشیم زیاده عمر و دولت نصیب باد رقعه ۶۵ خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیایید و یک
رقعه هم همراه بیارید که از [illegible] روز [illegible] است این وقت که [illegible] میر صاحب [illegible] برای [illegible] الا سواری
میر سید [illegible] راه خشک ست پیاده باید آمد [illegible] میر صاحب شما باتفاق [illegible] روانه خواهم شد امروز
وقت شام فرحت الله موافق طلب میر صاحب در حوالی آقا صاحبان برای خواندن خواهد آمد رقعه ۶۶
مسوده اصلاح شده میرسد باید گرفت من [illegible] آنچه خوانده [illegible] خواهید کرد رحمت خدا
[illegible] نوشته اید [illegible] مرزا شفیع [illegible] کتاب [illegible] افسانه [illegible] که در پریشانی
[illegible] کنند [illegible] حسین خان [illegible]
[illegible] رقعه ۶۷ [illegible] آقا صاحبان [illegible] صاحب [illegible]
[illegible] شد این [illegible] هر وقت که بخواهم میگیرم و من
دو سه گهری [illegible] اینجا هستم [illegible] افسانه [illegible] تصنیف [illegible]
میرسد باید گرفت رقعه ۶۸ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی عرضی [illegible] جناب قبله و کعبه [illegible]
[illegible] نصیر [illegible] شخصی که [illegible] فرستادن خلاف [illegible]
جناب قبله و کعبه آنوقت [illegible] زاده [illegible] خانه زاد [illegible] دولت ست اگر بعد این
[illegible] روز [illegible] من [illegible] طعام [illegible]
رقعه ۶۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سواری بخدمت میرسد بلا تامل سوار شده باید آمد [illegible]
مرزا جعفر صاحب حواله [illegible] باید گفت که این کاغذ از قتیل [illegible] رقعه فلانی [illegible]
رقعه ۷۰ خواجه امامی صاحب بدانند که [illegible] از آن [illegible] شده است [illegible]
نسخه تو تصنیف [illegible] حواله [illegible] جا خواهم نوشت [illegible] مرزا جعفر صاحب [illegible]
[illegible] صاحب [illegible] الشان [illegible]
چار گهری [illegible] بخدمت آقا صاحبان آمده [illegible] که تا [illegible]
باشم در صورت بیکار نشستن فایده ندارم چیزی باید نوشت رقعه ۷۱ تازه [illegible] بزبان [illegible]
در حضور پرنور جناب عالی دام اقباله عرض کرده بود آن [illegible] سوال بوده است که آن کدام چیز ست [illegible]
چار حرف ست هرگاه یک حرف از آن دور شود همان چار بماند و اگر دو حرف محذوف شود همان چار بماند و [illegible]
سه حرف دور نمایند همان چار بماند و اگر چار دور نمایند باز چار بماند [illegible] الله خالد صاحب رقعه ۷۲ این نوشته [illegible]
[illegible] این چیزها [illegible] لیکن [illegible] خاطر [illegible] شده این [illegible] دریافت کرده [illegible] چون خاطر [illegible]
[illegible] فکر کرده [illegible]

یکحرف از این دور کرده شود چار باقی می ماند یعنی دال هرگاه دال از چادر محذوف شد چار باقیماند و اگر دو حرف دور شود
همان چار میماند یعنی دال و رای مهمله ظاهر است که ابجد و در کردن دال و رای بی نقطه از چادر چار باقی میماند که بحساب ابجد چهار میشود
و همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ابجد چهار است و بهمین صورت از دور کردن چار یعنی دال که
بحساب ابجد چهارست لفظ چار باقی میماند این لغز را مفصل در خط خانصاحب هم باید نوشت و از دیوانصاحب هم باید پرسید
اگر ذکر ایشان بکار نکند خود ذکر باید کرد رقعه ۴۲ امروز که نهم صفر ست عرضی که بسمی قبله و کعبه است دیروز آمده بود مطالعه
در آورده م در آن رقعه مختصر که برای خودم بود نیز دیده شد از استعفای خانصاحب مزاجی ملالم سوخت تردد دارم باید دید که محنت
شما چه ثمر می آرد چون مقدرات دنیا متعلق باراده بشری نیست اتفاقی ست خداوند چه شود از اول خود را بحواله الفکر کردن چه
دانا را باید که از خود کاری نکند که مطعون و ملوم شود هرچه خود بخود صورت ظهور میگیرد درین صورت آن هم درست دیگر اینکه در عرضی شما
این بار دو لفظ غلط دیده شد شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی آنکه از و آشنائی دارم بجای اینکه با او آشنائی دارم
دوم همشیران بجای همشیرگان یا همشیرها دیروز خطی آقا صاحب نوشته شده بود درین خط ملفوف ست چیزی از حساب هم
در آن مذکور ست رقعه ۴۳ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاعی ندارم مفصل باید نوشت
که دیروز چگونه بود و امروز بر چه نمط است و فقیر لیس فردا که روز جمعه ست از ده کاپور دارم با میسوری که اول بخاص ایم
و از آنجا سوار شده براه خواهم افتاد میخواستم که دی روز شنبه از آنجا به سیر موده صبحی روانه شوم لیکن میر دعلی نمیگذارد چرا که
شب عروسی میر مشار الیه روز شنبه ست دیگر آنکه کهر کهریه دهوتی مصاحب علی صاحب بسیار سنگین و گران ست
و بغیر از ده دوازده کهار برداشته نمیشود و اگر کرایه هم پیاده در سرکار باشند بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض باید کرد
که برای هشت یا ده روز عنایت شود زیاده خیریت رقعه ۴۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی و الله شما عجب کاری
کرده اند این همه که وقتیکه بهل برای سواری ایشان آمد آغا صاحب کرایه ماه سه روپیه سکه بحساب هشت آنه یومیه
خرج دانه و کاه گاوان و خوراک خودش به بهلبان داد و نه هر دو سپاهی خود نوکر سرکار بودند ایشان یعنی قاضی صاحب
همینکه بمنزل رسید نه بهلبان را طلبیده گفتند که گاوان تو هر روز چه قدر دانه میخورند و برای کاه چه میگیری و برای
خوراک تو چه درکار است بهلبان جواب داد که صاحب تدبیر آدمهای خود بکنند آغا صاحب خرج راه بما داده اند اگر
نمیدادند از صاحب میگرفتیم حالا که زر پیش ما موجود است از صاحب چه طور بگیریم هرگز ما هم نخواهیم شد گفتند این هرگز
نمی شود که شما از پیش خود بخورید و این دروغ میگوئی که آغا صاحب خرج داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود کشیده با ایشان
نشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرف ثانی مجبور شد غرض که خرج راه خوراک هر دو سپاهی و بهلبان و گاوان بذمه
ایشان بود وقت رخصت هم یکروپیه انعام دادند بهلبان آن سه روپیه را بآغا صاحب سپرده این حکایت را نقل کرده
آغا صاحب گفتند که اگر طبیعت ایشان مقید در خرج کردن بی اندیشه بود چرا بهل کرایه طلب نکردند خوراک سپاهیان
و بهلبان هم مضایقه نداشت خرج گاوان و انعام چه ضرور بود بهل مال ایشان بود الحاصل درینجا تجویز شده بود که انعام
از ایشان خرج شده است بخدمت شما که قایم مقام پدر بزرگوار هستند رسانیده شود لیکن من منع کردم گفتم در عالم اتحاد

مضایقه ندارد رقعه ۴۵ پوشیده نماند که خط شما امروز که غره صفر است بمن رسید لیکن چون سه ابر دیروز بحضور آمده ام
و هنوز دو گهری بر یکپاس نرسیده بود که بجواب از تحاس این خط و عرضه که برای جد امجد خود نوشته بود نزد من آورد
شنیدیم که هرکاره خط مذکور امروز رسانیده یا دیروز ظن غالب اینکه دیروز آورده باشد خلاصه این عرضی جواب آن
خطوطست که بسبت و چهارم محرم از ینطرف رفته بود زیرا که بست و هفتم شما این خطوط را نوشته اید حاصل مضامین قوم
ذهن نشین شد فی الواقع فرستادن خط متضمن وفات مرحومه مغفوره اسمی میرزا ابوالحسن خان [illegible] وقت تحریر خط تعزیت از
خاطر من رفته بود حق اینست که اگر من نمینوشتم سوای بزرگان شما که از طرف من ممنوع بودند [illegible] مستفید دیگر
چگونه مینوشت آنچه از وفور الطاف آقای قدردان ملک خصال در حق خود نوشته آید یک سر مو کذب [illegible] در آن گنجایش
ندارد اگر صفات حمیده صاحب والا مناقب مدظله العالی گوش ما سامعاز اینمی خت رفتن [illegible] الحمد لله
که رفتن بنگله آباد اصلی نداشت و این شهرت بنابر مصلحت بود دستیر و شکر درین عمله خطها [illegible] کردند باقی ماند
خود یقین ست که مورد عنایت باشد و باورچی باین صفت که طعام انگریزی و هندوستانی هر دو خوب بپزد بغیر از بیست
بست روپیه مشاهره برای او قرار گیرد راضی بر رفتن من پوری نمیشود و حق بجانب اوست چرا که اگر بجای او دو باورچی
نوکر کرده شود هر یک کم از ده ده روپیه در سفر نمیگیرد پس این بیچاره که یکه و آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت در سفر
چگونه کم از بست روپیه خواهد گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده بودم به عظیم آباد رفت و خوب شد که رفت
برای اینکه بسیار بدرد بود لایق امرا نبوده است و حقه بردار معقول بدست آمده بود و هنوز هم هست لیکن پنجاه ساله
بلکه از پنجاه هم متجاوز است خانصاحب پسند نکردند بهر کیف شما خود بجناب صاحب والا مناقب عرض بکنند که اگر مشاهره
باورچی مع پیش خدمتش بست روپیه مرکوز خاطر والا باشد من باین صفت شخصی که هر دو طعام خوب بپزد بدست آورده
روانه خدمت عالی سازم یا دو کس جدا جدا یا هر صناعت بده ده روپیه راضی کرده بفرستم آنچه نوشته بحضور عرض کرده
هرچه بفرمایند باید نوشت زیاده خیریت رقعه ۴۶ ستاره اوج معانی و مهر برج نکته دانی سلمکم الله تعالی خط دیگر اسمی
عمو صاحب شما در جواب خط ایشان که امروز معرفت سجان علیخانصاحب رسید هست میرسد این هم بکریم خان بهتر
اینست که هر دو خط اسمی ایشان در خط خود پیچیده به آدم مذکور بدهند و دیروز دستار و دو پته و شمشیر [illegible] را در
سکان میر مشار الله خانصاحب با قلیان بدری و سوزنی صاحبخانه و دو دستار و یک پاپوش [illegible] دزد برد
و بخواجه حاجی خان باید گفت که مسوده را حواله حامل رقعه نمایند بار دیگر به شاه علی [illegible] که سخت درست
در باغ مرزا حاجی پسر مرزا جعفر روبروی پنجاه کس سیداد گفتم پیش خود بگذارم که هر موقع آن درست نمی فهمد من برای آمدن
سعی میکنم لیکن هنوز در حضور کارهاست معلوم نیست که مفردات را تا کجا حفظ کرده اید و در مصادر چند ورق باقیست
خط قاضی صاحب نیز فرستاده شد. باید گرفت آن خط اول خود نزد قاضی صاحب روانه کرده باشید یا در همین خط
که حالا جواب این عرضی خواهد بود روانه خواهید کرد خلاصه خط آغا صاحبان هم در خط خود خواهید گذاشت
زیاده خیریت رقعه ۴۷ خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که دو خط متضمن سفارش امیر علی پسر مشار الیه

هر دو خط حواله باید نمود و باید گفت که هر دو خط را بمطالعه در آورده همین وقت در خانه خودش بشان بصمغ بگیرد سر باز نگاه
ندارد و در میان خط آسمی مرزا باقر صاحب کاغذ کوچکی دیگر هست که تتمه آن خط است آنرا نیز باحتیاط تمام در خط خود گذاشته
بند بکند نشود که کاغذ کوچک بیفتد و خراب بیارود هر حالا صاحب بشنوند که این مرد عزیز روز اول همین گفته بود که جناب صاحب خط
نوشته بر هند سوای نوکری کسی مصرع اخراجات نخواهم شد اینقدر خرج پیش خود دارم پریروز زبانی صاحب دیگر یافت شد
که کمر بگدائی بسته اند بالله که من از فرستادن چنین آدم سخت خجالت کشیدم و کار اینگونه مردم گاهی درست نمیشود مگر اینقدر
میشود که کسی بپاس خاطر کسی یکبار بطریق خیرات چیزی بدهد رحمت خدا بر خواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا
نگاه داشت خلاصه اینست که در خط آسمی مرزا باقر صاحب مجبوری چیزی نوشته ام از اول خبر نداشتم که بگدائی آمده و الا جواب
صاف داده میشد حالا که وعده کرده بودم ایفای آن ضرور افتاد من هم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا
با غزل دیگر بخدمت خواهد رسید رقعه ۷۰ مخفی نماند که خط مسرت نمط مرقوم بیست و هشتم جمادی الاولی ۱۲۲۱ هجری امروز که پنجم
جمادی الآخره موافق سنین مروجه و روز دوشنبه مشهور بروز بنی امیه در شیعیان است رسیده مطالب مندرجه را حرف بحرف
ذهن آشنا ساخت عرضی که بجناب قبله و کعبه نوشته اید نیز بنظر در آمد لیکن آسمی خانصاحب تا لطف نشان بمراد نرسید زیرا که جناب
ممدوح پریروز وقت عصر مع الخیر روانه منزل مقصود شدند خطی که ملفوف همین رقعه است بعد مطالعه پاره باید کرد مخلص
ونارسنگه از پریروز بخدمت آقا صاحبان ممدوح بوده ایم ملازمان ناهرسنگه صاحب که حالا بگلگرام موسوم اند صبحی بآستان
دولت جناب عالم بهادر خود مار رفتند بخدمت الیشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست لیکن چون شما نوشته اید البته چیزی میگویم یا
مینویسیم جناب رالفیضا والاقدر ممدوح عجب محبتی با شما دارند بعد صد خط هم اگر جواب رسد خط صد و یکم از طرف الیشان خواهد رسید دیگر هم
نخواهند کرد و آنچه در مقدمه قبول نکردن کهر گهریه و ثانگمن دیوان صاحب تفویض قلم نموده بودند باعث سرور خاطرم شد
رحمت خدا بر آفرین همین مناسب بود بکفایت ده روپیه خود را انگشت نما و زبان زهر دم ساختن چه ضرور اگر کهاران
جناب ممدوح یا ثانگمن اینجا میبود باز هم ممکن بود که شما پول صرف نکنید در مقدمه هر چه در تنخواه کهاران میدهند همین قدر
آنجا صرف میشد اگر چه جد امجد شما میفرمایند که خواجه امامی آنجا اوقات خود را بطمانینت بسر برد و باز تنخواهش کار ندارم لیکن
آنچه شما قرار داده آید همان نیکوتر است یعنی هر چه بعد مصارف ضروری بماند اینجا باید فرستاد احوال آنجا هر قدر که بود باظهار
خانصاحب والا مناقب مقدم الذکر دریافت شد وقت روانگی جناب قبله و کعبه را هم دیده رفته اند لیکن مطالب مذکوره
مفصل از زبان خانصاحب بوساطت من دریافت فرموده بودند هنوز مشاهره مولوی حسین علی خانصاحب مرزین
بدستخط خاص نگردیده و امر امانت هم مفوض نگشته مگر در تمام شهر همین خبر است که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت
و عهده امانت عدالت یافتند باید دید تا چه بظهور آید میر اکبر علیخان وکیل پریروز ترقی کرده بودند خون تسباری برآمد تپ
شدید داشتند امروز از دیروز و دیروز از پریروز بهتر بودند از طرف جناب سلامی و بندگی بقدر مرتبه بهاریان بجماعت رسانیده خواهند
این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بر طویل و مختصر موقوف نیست هر قدر که امکان داشته غزلها که
شاعره حال در شقه جد امجد ملفوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد جناب رسد

و ذلی ها برای صاحب و برای دیوان صاحب ذلی و الایچی هر دو روانه شد خانقاه مخدوم عنایت خواهند کرد و دو روپیه
از نواب صاحب گرفته همراه خرج خود نزد من باید فرستاد که بدهشتی بیچاره رسانیده شود زیاده خیریت رقعه ۷۹
مخفی نماند که دیروز که روز جمعه و پنجم هم شعبان بود خط مسرت نمط موافق دستور در لف عرضی آسمی جناب قبله و کعبه
متضمن صحت و سلامت و آمدن خانصاحب مشفق از پرگنه و مهمان شما بودن تا مدت یک شب در آنجا و عنایت
صاحب والاجاه و طلبیدن پوله ها برای جهیز و نوید تازه که خداوند کارساز زودش بمنصه ظهور جلوه دهد رسیده مسرور
ساخت دعوت خانصاحب مع خدام و رفقا از واجبات بود آنچه بعمل آمد بجا و پسندیده طبع ست دبوی که از گل
صد برگ بدماغ شما رسیده است مشام گوش ما مردم مشتاق آنست بیفکی دماغ آرزوها را معطر سکنند و عذریکه
در خصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بود بیجا بود خوشا روزیکه در ضیافت دوستان شفیق المرتبت
در آید رفتن شکوه آباد و خانه خراب هم جاری و روا می شکست الحمد لله که این بلا از سر ما رفع شد از اخبار تازه اینکه روز غره
شعبان غلام حسن خانصاحب جد تاج الدین حسین خانصاحب برحمت الهی پیوستند اگر چه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون
همه صاحبان ماتمی بعمل آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خانصاحب نوشته ارسال دارید که رسم دنیا همین ست و عذر
بیخبری خود نیز ازین واقعه نولسید تمام شد این مطلب بیشتر نوشته بودم که ما در محسن بابای قبله و کعبه مع فرزندان و اهل و عیال
خانگی در حویلی نو تعمیر اقامت گرفته و خبر ست که زوجه عبد الله نیز همانجا برود و خواجه عبد الله هم شاید همانجا رفته بودند حال حقیقت
حال برین منوال ست که هفته ها باشتیاق عمارت نو و طمع هوای خوش در انجا ماندند بعد پنجشنبه روز که برای دو روز برای
فرستادن کشتی نیاز خضر بکنار دریا خرد و کلان آنجا آمدند بعد حصول فراغت ازین مهم والده میان کمو با اولاد امجاد خود
بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت شان وزدیدند گفتند که ما مجبوریم آن مکان بدل ما نمی چسپد تا
وقتیکه آنجا خانها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمیگذاریم قبله و کعبه ازین حرف تنگ آمده گفتند که خوب ست همین جا بمانید
بعد ایام بارش عمارت مختصری برای خود میسازم اینقدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جداگانه عمارتی تعمیر کنم بهر حال
بعد برشکال باید دید بالفعل خود تنها والده میان کمو مع فرزندان آنجاست و دیگر وضیع و شریف از اناث و ذکور و
اطفال کوچک و بزرگ همین جا میباشند مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر پذیرفتن جمیع امکنه که بعد برشکال متصور ست
آنجا بروند روزی نواب شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که برای خدا از دو تر همانجا بروند زیرا که طبیعت حضور گرفتار توهم است
مبادا بخاطر بگذرد که الیشان خود در شهر می باشند انجام هم سیرگاهی ساخته اند که گاه گاهی مع رفقا و عیال و اطفال آمده یک دو روز
بسر می برند و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که نجومی برای چند روز
منع کرده بود در شهر متوقف شد از بد قسمتی او روزی سواری از انطرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند
که این خانه را که ساخته است مردم عرض کردند فلانی همانوقت مسکین را برطرف کردند قبله و کعبه بمجرد استماع این حکایت
فردای آن روز رونق افزای باغ شدند و شب و روز همانجا بسر میشود دیگر آنکه آقا صاحبان بشفقت نشان از سه
چهار روز جواب خط شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لف همین کاغذ میرسد این بار رسید آن باید نوشت

لیکن کاغذ قدری طول و عریض باشد بر رقعه وار اکتفا باید و رزید برای من با همه کوچکی کافی ست وگرد گنگارام جی بخیر و عافیت اند لیکن از بدکاری فرزند دلبند خود خیلی مشوش میباشند باید دید چه پیش می آید امر عرضی بلفظ غلام خواجه امام الدین بود معلوم نیست که این غلام از شما هم میشناسید یا نه سابق ازین بزرگی یاران لقب داشت حالا گفتن چه فائده زیاده خیریت رقعه ۵ منشی حریری مرتبت ولوذعی جهان منزلت سلکم الله تعالی بعد آرزو ها مخفی نماند که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط بابن مشتاق ارزانی داشت بر عنوان مکتوب شما مرقوم بود که شاید خطبه دیوان نرسیده والا با ترجمه میر سید انچه گمان برده اید مقرون بصحت ست اگر بدای منتظر میر سید ترجمه آن نوشته میفرستادم معلوم نیست که خط مشتمل بر خطبه در ڈاک فرستاده بود و یا بدست آدمی که بانطرف می آمد سپرده آمد اگر در ڈاک داده آید نرسیدنش دلیل قطعی بر تلف شدن آنست یا غائب شدن بر متصدیان ڈاک در هر دو صورت ازان مایوس باید شد و اگر این هر دو علت پیش نمی آمد کیهار سیده بود و جوابش نوشته بود و اگر تفویض شخصی که عازم لشکر بود داده اید بعد ازین خواهد رسید محتمل که آن مرد از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف ورزیده یاد راه کدام مانعی پیش آمده المختصر هرگاه خطبه بفقیر میرسد ترجمه اش بخدمت شریف خواهد رسید تمام شد این مطلب امروز بر گفتگوی دیگر خطی که ملفوف خط خانگی صاحب و قبله میر انشاء الله خانصاحب فرستاده ام بصاحب رسیده رسیدنش از مجبوری ها ست سرش اینست که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان فرستاده ام دو خط نوشته بودند یکی متضمن احوال خود که هر روز مینویسند آنرا در ڈاک سپرده بودند و دومی مشتمل بر هنڈوی [illegible] بدکان مهاجن فرستادند از اتفاقات عباد الله خانسامان خانصاحب خط فقیر را در خط هنڈوی ملفوف کرد که باحتیاط تمام برسد یا سهو واقع شد چون قاعده فرقه مهاجن ست که خط هنڈوی ها را الی جمع شدن روانه مینمایند یک هنڈوی را زود تر روانه نمیسازند از جهت سه چهار روز بدکان مهاجن ماند و در چهار روز هرکاره مهاجن به لکهنو رسیده آنجا رسیده خدا داند که مهاجن چه وقت اکرم علی خانصاحب پدر زن خانصاحب خبر کرد بالجمله اکرم علی خانصاحب خط مذکور برخوردار کامگار میر محمد تقی خان سپرده اند اگر فرستاده باشند هو المطلوب والا خدا بخشش را دهوپی اسمعیل بیگ فرستاده باید طلبید و دیروز هم خطی در لف خط خانصاحب فرستاده ام آنرا هم برخوردار خواهند رسانید یا صاحب خود طلبیدند رقعه ۱۸ منشی بلاغت نشان نکته بند بوستان عبارت براعت توامان سلکم الله تعالی اینها از آرزوی ملاقات شریف و تصور اینهاک خوش در شب مهتاب بالای بام و حظ بردایم از قلیان الوش خواجه وزیر خانصاحب ام لطفهم واضح باد که دیروز هر دو رقعه طبعزاد صاحب ملاحظه نموده با ترجمه یازی دو در نشین در رقعه خود هم پیچیده و در لف خط خانگی خانصاحب قبله میر انشاء الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که یک روز پیش از رسیدن این خط بخدمت رسید یا اینکه از سبب بعد مسافت سکان خانصاحب از تحاشی در رسیدن آن دیر بکشد پریروز نیاز نامه بخدمت والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد باینصورت که خط در ڈاک انگریزی روانه شده و نزد دیوان صاحب خواهد رسید الیه ان القاضی صاحب خواهند رسانید اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما میدهم یاد میکنم و میخندم القاضی صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت باشد

[illegible] عال [illegible] اندیشه که هنوز [illegible] [illegible] نمیشود و شاید تا آخر ماه ربیع الثانی به لکهنو متوجه [illegible] شد [illegible] مقامات قوری [illegible] هم سیده است لولیان این ضلع هم در لشکر آمده اند عجب صورتی و طرفه خوانند فی دارند لیکن اینقدر هست که طرز خواندن [illegible] لکهنو [illegible] [illegible] باختیار [illegible] نسبتی [illegible] خواندن [illegible] [illegible] سلمکم الله تعالی بعد [illegible] مخفی نماند که [illegible] [illegible] رسید فرحت افزای خاطر گران گردید [illegible] [illegible] با ترجمه [illegible] باید کرد لیکن [illegible] اند که غور در آن ضرورست چراکه [illegible] خدا [illegible] [illegible] قصیده نظر نموده لفظی را که از آن مسموع [illegible] و معنی آن نفهمید در همین الفاظ ترجمه دیده حالی بخود بگنید و آن عبارت را با انتظام درست نمایند و نیز [illegible] الفاظ را که [illegible] [illegible] نگارش بذیرفته از قلم بجنبت حالا لنبایت ایزدی [illegible] [illegible] صاحب بجای خود وقت و مهت ترجمه قصیده را [illegible] [illegible] خطی باسیب [illegible] [illegible] خواهم [illegible] که در خط سابق به صاحب فرمایش کرده ام زود نوشته باید فرستاد مضمون خط قاضی صاحب دریافت شد [illegible] در خط صاحب [illegible] [illegible] تحریرست احوال لشکر اینست که [illegible] حال از گوشتی [illegible] واقع شده [illegible] موافق زبانهای متعدد مختلف است [illegible] لکهنو [illegible] [illegible] الٰه آباد برای [illegible] [illegible] فیض آبادی حاذق شده [illegible] [illegible] جلوه ظهور خواهد [illegible] که [illegible] [illegible] اشرف علی خان [illegible] وانمودن این پیغام بحضور معلی فرستادند که حضور درین سفر با وجود کثرت مقامات در فیض آباد هنوز ایاد نفرمودند و ملک [illegible] را هم نفرستادند حالا هر روز که مرضی مبارک باشد شرف اندوز شوم ملازمان والا فرمودند که مالک خانه ایرای آمدن [illegible] خانه صاحب با جازت کسی [illegible] خانه خانه صاحب ست بعد ازان میر اکبر علی بوقت [illegible] [illegible] رفتند [illegible] حضور نخواهیم رفت زیراکه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] می آیم چنانچه دی روز موافق [illegible] [illegible] [illegible] مقبول [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] آمده بود رقعه ۲۴ [illegible] سلمکم الله تعالی [illegible] [illegible] [illegible] خان [illegible]

یکبار مرا هم همراه خود در سیله سورج کند باید برد و من هم وعده کرده بودم که انشاء الله العزیز این بار شما را هم می برم
برای همین بشما گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر بطلبید و الا برای ما مردم یک فیل و یک میانه کافی بود
الحاصل درین ایام که سیله نزدیک شده بود آدم آدمی آمد و دو دسته روز پیش از ینکه برای عیادت پسر خان فرنو رفته بودم
باز همین قصه بود و از سر نو وعده شده بیرون تا شام هیچ خللی بر رفتن واقع نبود دفعةً واحدةً این سانحه در پیش شد همان وقت
بصاحب گفتم که حالا حرف سیله سهواً هم بزبان نباید آورد شما هم گفتید که هرگز غلط هم از زبان بر نمی آرم صورت اینست که من
از روزیکه وارد لکهنو بودم گاهی بشما و بابا امیر المومنین علیه السلام که صورت سیلهای لکهنو ندیده بودم از روزیکه مولوی
عبد القادر خان در فضای ایشان وارد این شهر شدند همین چیبان شدند یکبار برای دو گهری وقت عصر در سیله اتهون
دیگر و نیز بر تالاب میان فتح علی رفته بودم همیشه گردشها یعنی سیله هنومان و سورج کند و کنار گومتی که اتفاق رفتن شد
از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان سلمه الله تعالی و والد ماجد شماست که همیشه مرا از غیب سیله وطن کاهل وجود بها
داده بر سر آن آوردند که من هم در سیله شریک این صاحبان میشدم و ایشان هر دو صاحب تابع رای هر دو مرزا مغل
بودند شما در آن روزها صغیر بودید و در صحبت ما مردم کم می نشستید الحاصل آن بیسره که مشتاق سیله است از دیروز خود را
پیش من رسانیده شب هم همین جا بوده و مجبور از ینجهت که تنها همراه این طفل رفته چه خواهم کرد آقا صاحبان را که فیل ایشان
بکار رفته است راضی بسواری چوپاله ساخته ام هر دو بزرگ بپاس خاطر من زر خرچ کرده چوپالها از خانه یک سوداگر کشمیری
طلبیده اجرت کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان عذر درد سر پیش کردند و این بهانه نیست بیشک است
و این را خوب میدانم که جناب قبله و کعبه قائل بتقدیر الهی هستند و درین چیزها نیستند میدانند که کسیکه رفت باز نمی آید این
حرکات برای چه لیکن از زبان مردم رهائی نمیشود و زبان مطعون میسازد و شما بفضل الهی سیلها دیده اید و تماشاها کرده اید
و سوای این پیشتر هم به تحریک پدر و عمو سیر رفتید مشغل دیگر یعنی گاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم نو ساله نیست
بلکه از و هم چند قدم بیشتر بالله که من بپاس خاطر آن طفل که از دی روز بگردن من چسپیده است میروم و آقا صاحبان
بپاس خاطر من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت عصر من هم می آیم رقعه ۵۴ خواجه خانقاه فهم رسا و سجاده
نشین ارباب عقل و ذکا سلمه الله تعالی بعد تمنای ملاقات شریف مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشته
الفت سرشته یاد و مسوده مرقوم هشتم شهر مذکور وردی روز که دوازدهم و روز سه شنبه بود صحیفه دیگر مرقوم هشتم یاد و مسطوره دیگر
هر دو بزبان عربی رسیده ها سر در ساختن خواسته بودم که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دی روز صاحب عالم بهادر سیر
فیض آباد تشریف بردند فقیر هم در رکاب بودم از ینجهت فرصت آن نشد که دست بقلم زنم امروز دو مسوده فارسی ترجمه
نموده درین لفافه پیچیدم دو تای دیگر که باقی ماند فردا یا پس فردا خواهم دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستادم
از ینکه در راه ضایع شوند مجبورم حیرانم که چه خاک بر سر خود بریزم صورت اینست که من این سلسله را می فهم اصلاً در تحریر شما را
به قصور نسبت نمیتوانم کرد همین ست که هرکارهای ڈاک نرسانیده اند و آنچه حرف است خاک بر فرق دشمنان خود بریزند
سر شما راستی قابل تاج و هوا بنگار رسیدن و دیگر آنکه من از ینجا خطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک انگریزی فرستاده

بودم دی روز جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی در کالپی ست امیر صاحب بر حال او رحم آورده
شاید چند کس را با خود متعلق ساخته بطور چنده چهار روپیه ماهوار باو مقرر کرده اند و اراده دارند که بنصیر الدوله هم سفارش
کنند و احوال لشکر برین نمط است که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که در دو سه روز کوچ به لکهنو میشود
در رقعه آغا صادق صاحب بدین مضمون بود که پس فردا کوچ به لکهنو ست والله اعلم بالصواب لیکن بقدر میدانم که حالا
سوای لکهنو هیچ طرف کوچ نخواهد شد اگر چه یاران تعریف زمین فیض آباد بسیار میکنند لیکن محبت الفای لکهنو را به از
عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتیکه این آباد بود لکهنو ویرانه باز هم لکهنو را پسند میکردم کسانیکه این شهر را نمی شناسند
شعور ندارند زیاده خیریت رقعه ۵۵ سرآمد خواجگان عالیشان خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد
اشتیاق قبا واضح باد که امروز که بستم شهر حال ست بعنایت الهی بداؤد پور کوچ شش کروهی بطرف لکهنو اتفاق
افتاده چنین قرار یافته که از ینجا در شش روز به لکهنو برسیم امروز جمعه است از فردا که شنبه است شش روز حساب
باید کرد اگر خدا است آر روز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی نبود که کوچ بکنند صاحب کلان بپاس خاطر کوچ
خودش تعجیل کرد خدا جزای خیرش دهاد رقعه ۵۶ نهال بوستان شرف و جلادت نعمکم الله تعالی امروز بخدمت آقا صاحبان
احوال شادی همشیره خواجه قمر الدین نوشته شد چون مجمع بسیار کم ست الشان للطیب خاطر تشریف خواهند آورد
لیکن بروز پنجشنبه رفتن صاحب بخدمت الشان ضرورست خلاصه من هم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب میدانم بعمل می آریم
و شاه کروری نومسلم پسر چکا وزیر سنگهه توتک شاهی سه جزو اخیر چار شربت نزد من رسانیده بود از رشتم باید گرفت
رقعه ۵۷ زنده کن نام سعدی و نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد آن سعدان فضل و کمال
میرسد گرفته یکروپیه در قرض خود که برای آن هر دو مشغل تازه وارد مسافر راه گم آورده بودید بگیرید و یک دیگر
بمرزا محمد شفیع رسانید و امروز بعد عصر وقتیکه دو گهری روز باقی بماند بزرگان کار را گذاشته در والان پائین پانزده یک
بدرخت انجیر برموند بنشینید هرگاه خیرات علی خدمتگار آصف الدوله بهادر که صاحب هم او را بخوبی می شناسند باید
یک لفافه ازین دو لفافه که عبارتش عربی ست بنا سپرده بدهید و بگوئید که در گهرکی اشرف آباد داخل شده خانه حکیم صادق
را پرسد و از خانه حکیم مزبور بخانه مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نموده این لفافه بدست مولوی صاحب ممدوح
بدهد هر چه در جواب بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد صاحب لازم ست که از دو گهری روز باقیمانده تا وقتیکه تاریکی بین
زمین و آسمان را بگیرد و نوبت احتیاج قوت باصره هر دو کیبات با نماند چراغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند و بغرض تعین
کنا سپرده موافق قرارداد خودش و شدت احتیاجی که دارد خواهد آمد و لفافه فارسی را پیش خود نگاهدارید هرگاه آن مرد که
بر صدای بیچاران بیخبر از مقامات که بزعم خود خوش آواز و عازم فرخ آباد که بتوقع خوش خوانی خود برای تحصیل زر است
بیاید تفویض او باید نمود و هم بگوش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب عالی بخانه صاحب عالم بیش از وقوع
این امر پیش کسی بزبان نیاید آورد زیرا که این مردم قاعده دارند که خبرها را شنیده جا بجا بمجالس انتشار میدهند مبادا
قال قال جاسوسی بگوش رئیس برسانند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم این خبر عرض

کرده باشند امروز اینقدر باز عرض نکنید که بر زبان نیاید هر چند میدانم که بر منع کردن یا موقوف نیست خود بخود کسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل اسرار نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط بزبان آید پس آگاه نمودن از بیخبری بهتر است — رقعه ۸۸ نیر اوج اقبال مندی خواجه امام الدین خان سمرقندی دریافت نمایند که دی روز وقت شام بجهت یک رقعه و یک کاغذ عزیزی بهر چند کس در سفید برهن که امانت نزد لطفی بیگم آورد چون شما را آنجا نیافت نزد محمد صاحب شاگرد پیشه رفت الیقین که شب با خط شما در آمده باشد معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید ضروری داعی شده باشد والا عادت شما نیست که جائی بی خبر بروید و من امروز دوای دیگر شروع کرده ام چهار روز این راهم می مالم لیکن از این آنجا آمده بنای آمدن ... بجلس تعزیت امام علیه السلام است مبنی ارشاد شده بود که خواجه امامی بنویسید که فردا یا پسر و برادر خود چار گهری روز بر آمده اینجا برسد عرض کردم که خواجه امامی درین مجلس حاکم میروند فرمودند که این چه معنی دارد که آدم در مجلس حضرت سید الشهدا حاضر نشود و در خانه ما قاعده نیست که کسی سب اصحاب بکند گفتم که خواجه امامی هیچ تعصب ندارد اگر کسی بد بگوید بد هم نمیشنود چرا که الیشان بکار با جناب امام علیه السلام دارند اگر کسی بد خواهد گفت سنگی خورد را نخواهد یافت الیقین که مرد بالیاقت اینهمه حرکت نخواهد کرد بلکه علی رؤس الاشهاد تبرا بکند و از آدم رذیل در مقام شکوه هم نیست بهر صورت الیشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسله قال و مقال باحضور حالا بشنوید که فردا پسر و فیل و دیگر سواری ها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان نخواهند رفت درینصورت هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم است که شما و خواجه عبدالله کلکته دریابانید و خواجه اسمعیل خان را بالای اسپ محمد صاحب خود سوار کرده چار گهری روز بر آمده بجا برسید آخر روز از بجای پسر برادر بالای فیل خواهید رفت فردا بهر صورت آمدن ضرورست زیرا که حضرت خود فرموده اند در نیامدن گمان تعصب خواهند برد وسوای این مکروه است که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت کناره باید کرد رقعه ۸۹ رقعه دی روزه شما رسیده بود لیکن بخت سعیدی و طالع حمیدی غلط بود هست از جهت که بخت موصوف و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف ست و حمید صفت آن و ضابطه نیست که صفت و موصوف را در یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که اینجا بخت سعید من صحت دارد و طالع حمید من نیز و در عربی قاعده هست که هر گاه صفت و موصوف را میخواهند که بجنس مضاف نمایند موصوف را مضاف ساخته صفت را بعد از آن ذکر میکنند و الف و لام تعریف بر صفت می افزایند یعنی السعید و طالعی الحمید و الف و لام بر صفت برای آنست که در صفت و موصوف مطابقت ضرورست چنانچه در بحث صفت و موصوف شما هم خوانده آید در مقام هر گاه بخت مضاف شد بضمیر متکلم ظاهر است که از نکره برآمده معرفه شده پس صفت را بمتابعت موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف و لام تعریف بر آن زیاده کردند اینقدر را بخوبی ذهن نشین ساخته آینده در تحریر احتیاط آن ... باشید دیگر کاری که شروع کرده اید آنرا بخوبی باتمام رسانید دیگر آنکه فردا شما ... برادر از دو گهری شب بیدار شده و رخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من وقت صبح آنجا خواهم رسید و شما را سوار کرده سوار حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم برد رقعه ۹۰ امروز که گوشت گوسفند برای وزیر صاحب فرستاده بودم

غرض من نبوده است که این چیز کمیاب و نعمت عظمی ست بلکه مقصود من این بود که در یک و نیم آثار گوشت همگی دو توله روغن بود با وجود قلت روغن اینقدر چرب بود که گویا فی آثار از نیم آثار روغن هم زیاده داده همین گزارش باید کرد دی نثار علی آمده بود گفت خواجه حسین سه پاو آرد و یک فلوس نقد هر روز میدهند و بکوبید که هر دو حبشی غلام پدرم را ماه بسر رسانیدند از باعث وصول نشدن تنخواه شان آنهم نمیرسد و سوای این کس گریه از جای نمی آید بر احوال بیچاره دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرم احمد خان صاحب نوشته دادم بنگرید که خداوند جزای خیر دهد مقدر را چه باید کرد آتش خود بخود تیشه بپای خود زده الا قبله و کعبه چه قدر پرورش او مرکوز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد اینست

غزل

دو فرخ نمونه ز دل پر شرر ماست
ربطی میان گوش من و ناله در ست
سوزن برون میار مسیحا که تا ابد
گز قحط آب کوچه او رشک کربلاست
گه خون دیده ریزی و گه لخت دل قتیل

بتخانه به ازین اگر این خانه خداست
قربان عدل ایزد پاکم که جابجا
دست غم کسی بگریبانم آشناست
شاید نکوچه غم زلفت گزار کرد
تنگ آمدم ز دست تو آه آنچه ماجرا

بیداد نشان نافه و از هزار سال
خلق از غمت هلاک شد و ستم قضاست
ای تیغ آبدار کنی زود ...
بوی هزار نافه ختن همره صباست

رقعه ۹۱ معلوم نیست که سووه گوشت آهو که نوشته بود دیروز همراه بردید یا همین جا فراموش کردید و جناب قبله و کعبه امروز بتجانه تعلیلداریهاء رفته بودند یا نه هر گاه تشریف آنجا ببرند عرضی میر منو صاحب باید داد تکفل این هم تفویض بهمت صاحب بود در مقدمه عوث خانصاحب اگر دی روز گفتگو طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هر چه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار داده آید من باز سه چهار روز دوای هست که آنرا تخفیف بمن نشان داده بودند بر نیخ ست بعد مالیدن در بدن گرمی نیست استعمال خواهم نمود و مقدمات شجرة الامانی هر قدر که خوانده اید از اول تا آخر بطور خود دو سه بار ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که چشم وا شد این غزل بخاطر رسید

غزل

بروی خاک ببسمل طپیدن آموزم
عجب مدار ز بینایی من شیدا
به شیخ کعبه چه دین برهمن آموزم
اجل بگیرد مر لحظه دگر نگرد اگر
گشودن رگ جان از برگ زدن آموزم

ز بسکه دشمن جان و دل خودم ترسم
که طرز کشتن خود را بدشمن آموزم
چنان بلا طلب افتاده ام بوادی عشق
بابل تعزیه انداز شیون آموزم

ستم که ناله بمرغان گلشن آموزم
جفا کمی تازه بآن چشم پر فن آموزم
بخشت شکیبه ملک مجاز را نه خرد
که سوی برق دویدن بخرمن آموزم
قتیل از غم آن نشنه نگاه مدام

رقعه ۹۲ نوشته آید که این شعر بوستان سعدی لفظ چه دارد شعر گر چه شاطر بود خروس بجنگ «چه زند پیش باز روئین چنگ» صورت اینست که این شعر مشهور سعد است لیکن در بوستان نیست در گلستان ست زیرا که هرگز بوستان درین وزن نیست بلکه وزنش اینست فعولن فعولن فعولن فعول «بنام خداوند جان آفرین» حکیم سخن بر زبان آفرین» معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت نیفتاده اگر یک بیت هم از آن بگوش شما میرسید اینقدر ... نمیرسید که نظم ست هرگز اینقدر مغالطه روی نمیداد زیرا که کتابها نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و رباعی و مخمس و مسدس همه در آن داخل ست مثنوی میباشد و مثنوی از ابتدا تا انتها در یک بحر واقع میشود و در شعرهای

مختلف الوزن می آید بهر صورت این شعر از گلستان سعدی ست اول مصرعهٔ ثانی آن جیم فارسی مکسور واقع شده که بمعنی بمفهام
می آید نه چه بر وزن سه معنیش اینست که هر چند خروس در جنگ چالاک ست لیکن پیش باز چه طاقت دارد که بجنگ روبرش خود تواند زد و
جناب قبله و کعبه یکروز پیش من هم معنی این شعر فرموده بودند لیکن در مقام خوبی این معنی بلکه از روی تمسخر ملاهای مکتب میگفتند که بعضی ملاها
این شعر را باین صورت میخوانند من هم روز این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان مشتمل برین لفظ باشد که
من بخاطر ندارم از این شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحبست ازین لفظ بر نمی آید با لجمله برای شما چه نقصان
دارد فقره دیگر تحریر نموده بفرستند برای مقدمه معلومه هرگاه می آیم تجویز میکنیم دیگر آنکه عرضی میر منو صاحب را بقبله و کعبه باید داد
که نزد نصیر الدوله بهادر به برند اینوقت رقعه میر منو صاحب آمده بود نوشته بودند که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بهادر
رفته باشد خیر انتظار جواب میکشم و اگر هنوز همین جا باشد چندی در فرستادن آن توقف باید کرد که من فردا
بکانپور میروم هرگاه از آنجا بر میگردم مصرع خواهم شد بنا بر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین اندیشه که مبادا جناب
قبله و کعبه سوار شوند و عرضی بصاحبزاده برسانند و ظرفتانی از اتفاقات بحضور بفرستند و از آنجا دستخط شده
بیاید و صاحب عرضی حضور طلب گردد و واسطه ها از نبودن او خجالت بکشند برای عرضی موجب چشمک زنی مردم
شود **رقعه ۹۳** احوال مشاعره بر همین منوال ست که چون روزهای موسم سرما کم عمر ست و تا فارغ شدن مردم از طعام و
طی کردن مسافت تا اینجا و انعقاد پذیرفتن صحبت سه پهر بیشتر نمیشد از هیئت صحبت دیروزه به نصف شب کشیده جا بجا
دروازه ها بند شده بود حجره میر صاحب با وصف خوش گوئی بدستور بوده است تمام جسم مبارک ایشان رعشه داشت
و آواز راهم کسی نمی شنید لیکن من و خدا که غزلها خوب گفته بودند و حال آنکس ده ماه معلوم شد شما را باین هرزه جاها
چه کار ست آمده که بباید حرف نباید زد اینها عادت حرف زدن با اهل بازار دارند این ماه قحبه را اول عموی شما العداوت
پدر شما باین پایه رسانیدند که حالا فضیحت کرده می شنیدند دیگر بندگی صاحب بخدمت آقا صاحبان رسانیده باشند گفتند
چه میشود که اگر از مشب هم ایشان همین جا بیایند گفتم باید دید خامه و عده در میان نیست آمدن و نیامدن موقوف
بر طبیعت صاحب ست دیگر آنکه آقا صاحبان افسانه زعفران پری که تصنیف شما در فارسی ست طلب کرده اند بدست
بهجو لعل بفرستید **رقعه ۹۴** دی روز طرف رستم عمر رقعه برای شما آورده چون آنوقت صاحب در استراحت بودند و یکدو کار
دیگر متعلق بوده است حواله کدام زن خدمتگاری کرده رفت زن مذکوره آنرا بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم نشد
که از آنجا کدام بچه برداشته برده و بمطالعه نرسید خلاصه تحریر این بود که بریروز رقعه که صاف صاف نوشته بودید عبارتش
خیلی چست و درست و دلچسپ بود و اصلاح صاحب بر مسوده معلومه نیز دیده شد هزار آفرین بر ذهن و قاد و سلامت طبع و استقامت
سلیقه شاگردانهای صاحب همه راست بود سوای یک گمان که غلط محض بود یعنی نسبت آن بمیر حیدر علی زیرا که میرزا پور
باین منصب نمیتواند رسید و اگر برسد هم از قدرت الهی چه بعید لیکن بالفعل خود آرزوی او باین مقام نمیتواند رسید حالا مفصل
بشنوید که این مسوده را لاله امرت لال درست کرده اصلاح از من گرفته بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من فرستادند
من با ایشان نوشتم که این مسوده صاف نوشته را من پیش خود نگاه داشته ام صاحب چون منقول عنه پیش خود داشتند

بر کاغذ دیگر نقل آن بر دارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت قلم شما باید کرد و لیس بی تامل نزد شما فرستادم
لب تسطیر آنکه بالعد و خلل صاد هیچ همه جا بود هر تخصیص این فقره که از کلک سحر نگار شما چه ریخته چه قدر خوب آمده است
هر عبیر و پای هنبا ست لاندلی گویان بر خود چیند و این فقره هم لائق مرحباست و نیز انتظام اعجاز قرینش چشم بی نور سلطنت را
منور ساخته و بجای لفظ خصوصاً لفظ سیما چه قدر خوب نوشته آید این یک لفظ برابر هزار لفظ بلکه هزار فقره است شما میدانید
که من پاس خاطر کسی ملحوظ ندارم عیب آدم را مانند آئینه بر روی او میگویم در ینمقام صبر و تحمل ندارم من خود این مسوده
را دیده سجدهٔ شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر بسیاری ادا کنید لیکن باینقدر مغرور نباید شد بلکه خود را باوان
محفوظ و طفل مکتب دانسته عرق ریزی ها باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد و بفضله تعالی فهم شما
درست نیامده بود و آن لفظ لفظ صبا ست مسوده نزد شما میرسد ملاحظه باید نمود دیگر فقره ها که نوشته اید پاکیزه
بود مردم لکهار و پیه صرف میکنند شما مفت مفت این دولتها را می برید این شیوه شیوهٔ قطاع الطریق ست **رقعه ۹۵**
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مقدمه معلومه دیده خیلی معتقد شما شده است شما نیز او را بخوبی
می شناسید از مخالفان نیست از زمره خیر خواهان ما و شما ست مرد لیست بسیار قابل و صاحب فهم و فرست سوای آن
شخص اول که مسوده اش اصلاح کرده اید خلاصه چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب
بفرستید که این جا هم باصلاح بکشند حالا من بشما میگویم که این مسوده را خوانده بی تامل قلم بدان بکشید اندیشه نباید کرد و این مرد را
امتحان شما منظور ست باجازت من هر چه من بگویم بکنید و همین شخص امروزی میخواست که مسوده اصلاح شده را برای نقل
بگیرد من برای اینکه سواد اطرفتانی نشود و ملالی در دلش راه نیابد ندادم لیکن این عزیز خود خواهش کرده است مضایقه ندارد و صاحب
مسوده اول هم از دوستان صاحبست اگر می بیند خوش میشوید لیکن باینصورت چه ضرور که ازین کار بخبر باشد مسوده اصلاح شده
با نام مصلح دفعتاً باو برسد تمام شد الیوم لفقت کتوبکم فی خطی وارسلت الی امرت لال وغداً ارسله الی المولوی صاحب والغیاء ارسلت طی فا
صغراً من الطین لا جل عکم الخواجه زیر جان الصاحب فتاخذ من بهجو بذهیب لظرف معلوم عند عکم و تناوله الیه فان السابه یری فی الظرف الطینی
و یکون سطراً چون این مرد فوراً این مسوده را نوشته است شما در همین طرف مرت که بهجو از خانه امرت لال برگردد اصلاح میدهید
حواله بهجو نمائید معنت سته ارام لم تصل مسودتکم الی فخد توحد بثا من طبیعتکم وارقموا تبلیغ منی اداً الجناب جدکم **رقعه ۹۶**
این مسوده را عمر فهیمی پیش من آورده گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم من فرصت کجا دارم الحاح بسیاری
نموده گفت که یکی از شاگردان خود بگوئید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما فرستاده شد باید که بطور خود هر جا هر چه در
خاطر نگیرد نوشته درست بکنید من آنرا ملاحظه خواهم کرد هر جا که تحریر صاحب مربوط خواهد بود آنرا نگاه خواهم داشت و هر جا که
حق لطف قتانی خواهد بود جانب داراو خواهم شد و شما را اطلاع خواهم کرد **رقعه ۹۷** دریا سه لطافت میر سید بنو عیکه دیگر فرز
نوشته ام بمیر رضا علی باید داد و آن کاغذ ذی روزه را اگر اصلاح کرده باشید بفرستید که مالک تقاضا خواهد کرد الیوم
جاء المیر محمد علی و قال ارسلت النسخة المسوته بنهر الفصاحة لصحابة خادمی الی الخواجه امامی و هو طلبنی لامر قلت لای امر
قال لا اعلم لم طلبتی الآن سئل عنکم انتم قولوا لم طلبتم السید یحیی عندکم الیوم وقت المغرب او غداً لیجئ الیه

المولوی منیر علی باسکلام ارسلت الیکم بید السید محمد علی پوشیده نماند که در اول تحریر این رقعه میر محمد علی اراده تحاشی کرده بودند اینوقت عازم شده‌اند و رقعه التفویض الیشان نموده قتاب را آدم من خواهد آورد رقعه ۹۸ کاغذ غزلهای من که دیروز بدست خواجه رحمت الله خان فرستاده بودم اگر نوشته باشید حواله آدم من بکنید الا همین وقت نوشته بکنم و این جزو شما پیش میان عمر انجلیا و یک تخته کاغذ ساده هندی هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرورت خواهم گرفت خط والد خود که پیش من بود گذشته بعد مطالعه بشوید یا هر روز بار بار چه بخاطر رسد و عمو صاحب خود را بگوئید که شش غزل از غزلهای قدیم خواجه رحمت الله خان بدهند که در مشاعره بخوانند لیکن یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب بشنوند رقعه ۹۹ ازین غزل شما معلوم شد که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار متوجه این نباید بود چرا که لذت این بی پیر آدمی را از تحصیل علوم شریفه باز میدارد کم کم گفته باشید مضایقه ندارد وقتیکه قدری عمر بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت تمیز بهم خواهد شد آنوقت تعلیم اسرار این فن هم بعمل خواهد آمد این هر دو خط را حواله میان امیر محمد که آن شب از مانده آمده بودند هرگاه بیایند باید نمود یقین است که برای گرفتن فرمایش مرزا مغل خواهند آمد رقعه ۱۰۰ دو غزل تازه که دوی شب اتفاق افتاده در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد و این بیت را که یک مصرعه اش اینست مصرعه شکوه بهر چه از آن شوخ بر بزاد کنم * در حاشیه دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرستاد

غزل اول سر زار پی سیر لاله زار آمد
دل ستم زده نالان زکوی یار آمد
صدای ماتمی آمد بگوش او سحری
چگویم اینکه چها بر تن نزار آمد
فتاده لرزه براندام عاصیان در حشر
بدور دل نگاه او دفت می کشید نها
بچه نفس پا بکجا او رسید نها
گریه اش [illegible] عزیمت از سر یاری
از غم گل اندامی پیرهن دریده نها
آنکه وی از قتل من شاد شد قتیل امروز

طپیدن دل پرخون ما به کار آمد
زآه سرد چو گل شد شگفته خاطر من
دو دیده تا سر کوی تو [illegible] نگار آمد
بود دگر دل این طفل خون من که چنین
به محفلی که قتیل سیاه کار آمد
گرد کار خود [illegible] از نهفته دیده نها
من فدای این نمکین [illegible]
هر گشتنم باشد این اساس چیده نها
سجده دم بسمل خون من مگر دارد
در عزای من دار [illegible] لب گزیده نها

نشد چو کس دم مردن کفیل گور و کفن
مرا گمان که نسیمی از آن دیار آ[illegible]
دمیکه بر فتی و جان شد روان بد نباست
زکم گریه کنان بر سر مزار آمد

غزل دوم

تا کی به نالش جابجا دوم اکنون
نیست صید بسمل را رخصت طپید نها
میکند نصیب من خنده گل و نسترن
مرغ روح تا بامش خواهش پرید نها

رقعه ۱۰۱ فرد خطی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب با پاس و زر بر آمده بالله از ینهم کمتر تر دو من نظر سعید بانمی بغنوان که هر چند آن تحریر که در عرصه سالق بعمل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن تا وقتیکه ناقصان متاع خود را به کاملان نفروشند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند از جهت از جاده ادب انحراف گزیده بودم امیدوار عفو هستم و فقره چند که در حق این هیچکاره چکیده قلم اعجاز رقم بوده ذخیره مباهات در مجالس و محافل شد گو بنای آن تفریح المفاهیم باشد نه تقید بعبارت دیگر نوشته شد اشتیاق خود را باید نوشت رقعه ۱۰۲ شما از منشی [illegible] رفتن طالب العلم همراه والد خود و برگشتن از منزل اول همراه [illegible] طلب دیگر ترشیده بزبان عربی بنویسید یا از جناب قبله و کعبه بشنید

برای آنست که [illegible] و تحریر واقع شده رقعه ۱۰۳ امروز میر محمد تقی مسوده [illegible] بود خوب کرده اید اول بسیار خوش شدیم [illegible] مطلع صبح البیان [illegible] قاضی صاحب [illegible] خدا خانگی [illegible] لیکن دیگر آنرا میبینید و در برهان قاطع لفظ خوشبو [illegible] عرض [illegible] اینست که [illegible] لفظهای نقطه دار [illegible] پس اول در خا و واو [illegible] در خا و شین نقطه دار باید [illegible] فضل الهی از سبب ترک غذای یکروزه رخصت شده [illegible] ماکیان امروز شروع کرده [illegible] رقعه ۱۰۴ [illegible] که از اغاثه فضلی هندوستان [illegible] صاحب خواهد [illegible] باید کشید البته [illegible] و برایچه کیمانی [illegible] مسوده عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رقعه ۱۰۵ اسم خط [illegible] صاحب میرسد خطی لفافه از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملازمان شریف [illegible] خود گذاشته و خط که [illegible] اسمی مولوی [illegible] صاحب علی [illegible] است دو دیگر اسمی میان علی حسین [illegible] است و یک دیگر برا اسم میان علی حسین صاحب مرزا صاحب فرستاده اند [illegible] بگوید و اگر [illegible] باشد [illegible] که مرزا قتیل [illegible] صاحب [illegible] یکبار [illegible] صاحب بیاید هرگاه بیاید [illegible] نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان [illegible] رقعه [illegible] خانصاحب [illegible] رقعه ۱۰۶ احمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود که در ایامیکه ملازم نواب ضابطه خان بودم سوای مرغ پلاو [illegible] چند باورچی دیگر که بودند یک پلاو [illegible] مقدار طعام زیاده از یک [illegible] آثار برنج نبود حکم شد که فردا همین پلاو بپزند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که ازین طعام [illegible] خود را [illegible] برای آن قبله خواهم فرستاد از فضل الهی امیدوارم که چهار گهڑی روز بر آمده باید که طعام آنجا برسد لیکن [illegible] ضرور است رقعه ۱۰۷ ابیات آن صاحب که غزلهای تازه در آن نوشته شده بخانه آشنای [illegible] رفته است لیکن بالای [illegible] دو بند نوشته شده حالا [illegible] میباید که [illegible] هر دو بند [illegible] من بنیاد کرده ام [illegible] دیوان [illegible] و هر چه خالی از علامت مذکوره باشد [illegible] رقعه ۱۰۸ اینوقت رقعه بخدمت آقا صاحبان [illegible] نوشته [illegible] تشریف می آرد صاحب دو نقل این غزلها برداشته کاغذ مذکور باز بآدم من بدهید که بآقا صاحبان [illegible] تا وقت نقل کردن غزلها آدم را باید که [illegible] هر دو دو دیگر [illegible] امروز موافق عقیده خود حواله آتش کردند [illegible] در غم [illegible] من این [illegible] دوست [illegible] صادق الوداد است [illegible] آقا صاحب [illegible] اتفاق [illegible] رقعه ۱۰۹ [illegible] سلمکم الله تعالی [illegible]

از سبب قوالی و سفالیکه آسمان دارد نمیتوانم آمد وقت نماز ظهر یا عصر خواهم آمد اگر همین معامله است مجبورم و از دوالی دیروزه که پیش حضور بست
هفت کیله و چهار نارنگی بصحابت رستم اینجا باید فرستاد و باقی باطفال باید داد کیله را شما بخشید میگویند که کیله کو جانب بنگاله الاصل خیلی لذیذ
میشود و آینده هرچه از قبیل ما باید من و زنانه نیاتم شما مختار هر قسم کردن آن مشهید حاجت باجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم
که اگر چیز مطبوع خوش طعمی خواهد بود حصه من خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از وهم برای من خواهید فرستاد یا نگاه خواهید داشت
زیرا که آنچه میدانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که بدست می آید برای من بفرستید و نوید گیرید برای حسب آ. اینست که مدتی پیش
ازین چهار دیوان فقیر بخانه مرزا جعفر صاحب نقل شده بود از انجمله دو دیوان برای دوستی فرستاده بود و دوتای دیگر نزد الیشان بود
ازین دوتای باقیمانده یک دیوان گم شده و یک دیگر در صندوق بوده است که بدست آمدنش از بعضی موانع پر مشکل پریروز آن دیوان
گم شده از جائی بدست آمد در میان این دیوان بعضی غزلها است که شما ندارید انشاء الله العزیز فردا یا امروز میطلبم در دو سه روز
نقل آن باید برداشت زیاده خیریت. رقعه ۱۱۰ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی اینوقت آغا صاحب تکیه و مسند رکابیست
بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند حواله آدم آغا صاحب باید نمود که شب برات خواهد آمد اگرچه یکروز اول میبایست
که آدم میآید لیکن بهر طور که باشد همین وقت باید داد. رقعه ۱۱۱ امروز از هوای سرد تر سیده درد در بدن نالیدم برهنه نشستن خود
چندان دشوار نبود لیکن غسل بعد ازین بلای عظیم است دیگر اینکه شغل زنی چهار کلاه بحضور آورده بود بندگان اقدس چون نسبت
کرمن این چیز باز دست میدارم از راه لطافت طبع یک کلاه بمن هم مرحمت فرمودند من رد عنایت حضور بعید از ادب
دانسته گرفتم چون خودم نمی پوشم برای شما فرستاده ام اگرچه در حق شما هم روا نمیدارم لیکن بهر صورت نزد شما میرسد خواه بکار خود
آرید خواه بکسی بدهید بهتر اینست که بکسی بدهید. رقعه ۱۱۲ از رقعه دیروزه احوال برگشتن طالب علم دریافت شد بسیار کم قدر
و آن در وقت بهم رسیدن تکمه نانی بدریوزه باشد با اولاد خود همین حال دارند اگرچه تعلق محبت و اتفاق دارد لیکن بظاهر
باعث افلاس همین دربدرها میشوند و دولتمند زاده هائیکه با اولاد خود این شیوه پیش میگیرند آنها نیز داخل همین جماعه هزار رحمت
بی ننگ و عار اند بلکه آنها نیز همین حال دارند که اقربای خود حویلی بخش و میند و خشت را گذاشته جای دیگر میروند و بزعم باطل
خود خود را به از شهریان میدانند دیگر آنکه دو روپیه رستم بخدمت می آید یکی بشاه علی ارمان باید داد و یک دیگر به آن مردو زن
کور باید رسانید و نهر الفصاحت از شاه کوری طلبیده بودم گفت که در مدت العمر نام نهر الفصاحت نشنیده ام خواجه امامی را
هم نمی شناسیم بدا مهمان عظیم گفتم در شناس میباشند گفت خدا داند چه زود انها فقیر که پیش صاحب است هرگاه بهم برسد
باید داد رستم کار دیگر در پیش دارد. رقعه ۱۱۳ امروز خط برای میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود
ضرور باید فرستاد که فردا روانه کرده آید مسوده عربیه هنوز باصلاح نرسیده … مطالعه درست نموده فرستاده خواهد شد معلوم
نیست که شیدی حسین خان دیوان را رسانید یا نه امروز دو غزل دیگر بخیال رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال
مرزا خرم بیگ و سیف الله خدمتگار نوشته آورده یا خود بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا مصحوب خدمتگار خود خواهند فرستاد
باید دید برای اطلاع نوشته شد بی تامل اصلاح باید کرد انشاءالله را انتظار دیدن خوب نیست. رقعه ۱۱۴ خواجه خواجگان سلمکم الله تعالی
اینوقت لفظ مزکور را که با کاف تازی و واو معروف و رای نقطه دار است در برهان قاطع ملاحظه نموده باید نوشت که چه معنی می آید

کوزیست بمعنی خنبه یا قینه شاه سوسنی و در جواهر که از نیستی میگویند در منتهی … هوز زیاده میشود معلوم نیست که این
های هوز از اصل صحت دارد یا و عوام بهمین نسبت یافته یا در بی تحریر کرده بنویسید و در یافت رسید غرض من از تحقیق لفظ
مزکور همین صحت و غلطی های هوز است که بمعنی خنبه و قینه باشد هوز می آید یا بغیر های هوز یا دیگر معنی سر و کار ندارم رقعه ۱۱۵
خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی … دیروزه بطریق غزل تازه یقین که نزد آغا صاحبان مخدوم فرستاده باشید
دوی شب بن و سپاری و تنها میوه حصه شما … وقت تقسیم حصص اشخاص شخص سوای مجلس گرم سازان فرست
شده بود گرفته هر دو حصه یکجا کرده شد شما با هم تقسیم هر دو حصه علی السویه بود ازین مجموع نصف شما بگیرید و نصف
بخواجه اسمعیل خان بدهید … دلی … حصه شما است معلوم نیست که خط اله آباد امروز روانه شد یا خیر فردا
که عید الضحی است برای یک دو ساعت نزد آغا صاحبان باید رفت لیکن اول خبر باید طلبید رقعه ۱۱۶ مانی نگارستان
فصاحت دار ژنگ ایوان بلاغت سلمکم الله تعالی خط دیروزه که اسمی میر نصیر الدین صاحب بود بمطالعه فقیر در آمد آفرین بر پدر
و مادر شما که بسیار خوب نوشته بود دید در دو سه جاه او را اشک واقع شده بود آخر معلوم شد که من غلط خوانده بودم عبارت شما
صحت کلی داشت و این غلطی که از من اتفاق افتاد از برکات خط زشت آنعزیز است حق اینست که حق سبحانه تعالی بمنشیر خط
خوب جمال و بی بصیرتان عطا میفرماید بسیار کم دیده میشود که … صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد
لیکن چون شما را صناعت ملالی مرکوز خاطر نیست پس اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم بهم رسانید مضایقه ندارد دیگر آنکه
بجمو صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگوئید که مرتبه … در بازار بسیار است جناب سامی را اگر مرزنی ساختن مرکوز است
بسازند معلوم نیست که تا برنگلی … مسوده آورده بود یا خیر رقعه ۱۱۷ ادی روز دولیها از دیگر چیزها جدا کرده فرستاده شد
سوای این هرچه بود از خاطر رفت حالا رستم میوه در دکشنیت می آرد تمام شد این مدعا بخانه تاج الدین حسین خان صاحب رفتن
مضایقه ندارد لیکن وقت دوپهر باید رفت زیرا که امروز از شب … احتمال نبودن الیشان هم بخانه نیست بهر صورت وقت
دوپهر از وقتهای دیگر بهتر است موافق قاعده هر بنده خدا در چنین روز اول برای دید و وادید میرود یا آخر روز و آنجا برای
راحت خود او را نمیجوید مختصر اینکه در رفتن نه رفتن شما مختارید لیکن رفتن به نرفتن بیچ بدا اگر ملاقات شد خوبست والا
میری است و بهتر اینست که یک رقعه کوچکی بدست خود برای خانصاحب نوشته ملفوف نموده وقت سوار شدن همراه ببرید
مضمونش اینکه داعی نیاز کیش برای تهنیت … اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد لیکن حاضر شدن بدر دولت
هم باعث هزار سرور است حق تعالی … مبارک کناد و اگر صاحب خانه را آنجا یافتید رقعه را بخانه رسیده مرخص
و پاره خواهید کرد و اگر نیافتید حواله میر صاحب یا میان حبیب الله نامی که آدم نگه کرده برگردید و آقا صاحبان هرگاه بخانه باشند
خبر دریافته باید رفت و دیگر چیزی بخناب قبله و کعبه و بمو صاحب خود از طرف من مبارکباد عید عرض باید نمود رقعه ۱۱۸
ازین هند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل نو که قافیه آن خروشان و خروشان است در دیوان بنویسید بعد از آن
غزلهای این هند را ملاحظه بکنید بعضی غزلها تمام نوشته است و بعضی از سبب سهو ناتمام مانده چنانچه برای همین جا
خالی گذاشته ام پس شما میباید که همین غزلهای ناتمام در دیوان بر آورده اشعار غزلهای هند را آن مقابل بکنید هرچه باقی

مانده باشد از روی دیوان جد کاغذ دیگر نقل کرده ... قدسی بسیار سعید انقدر خشت نیست و شعرای غزل ...
نمید النشت وچنین منیر النشت و یک شعر از ... جود انشاخت ... جود انشاخت باید نوشت و در غزل ...
یک مصرع اول یک شعر ... تمام ... صورت بنوب بد صاحب بالمراز نیست عند المقابله معلوم خواهد شد رقعه ۱۱۹
خواجه صاحب من طبیر الال بیگ با شما بطرف کرده اید من از حالات نامبرده خبر ندارم چرا که احوال آدم عند المعامله معلوم میشود یا از
شما بهتر سیدانید که مدتی در سفر وحضر پیش شما بوده است البته تقصیر میکرده باشد که نوبت باینجا رسید بعقیده من احمق و
نمک‌ارام بوده باشد لیکن خاین دوزد نیست مروّت ... بدخواه آقا هم نیست اگر بدانید که همین قدر گناه کرده ...
دیگر ایسکیند جواب داده اید واگر این عادت را گذارد ... تقصیرے نیست او را بفهمانم تا بعد ازین هیچ گاهی نخورد واگر ...
این قصور شده است که از ول دوست ... هر چه بر ترش آو مهالب بیار اند تخماهش داده رویش سیاه باید کرد دو بگیسه بجاے
باید گذشت واگر چنین نیست تقصیرش معاف باید نمود که آدم قدیم است وراز دار وخیر خواه میگوید که مرا شقیه ...
گفتم غلط میگوئی من هرگز باور ندارم که فلانی ... تقصیر واقرار داده جواب بد مفصل این احوال ابر نگارند رقعه ۱۲۰
خواجه امامی سلکم الله تعالی چون ... دفعه ... عرق ... بدن جذب شده ... برای ...
لیکن بفضل الهی شامل حال شما ... خواهد کرد ... روز ... چند تا ذولی ... بدیه ...
... صاحب هم فرستاده ... رقعه ۱۲۱ خواجه امامی سلکم الله تعالی ...
... بخط ... آید ...
وارند ... شائسته تقریب ... جناب والا ... آماده سازند که نذر لالا نامبرده قبول فرمایند و ... هم فرستاد
کرماو ... باسو ... چند ... خواهم کرد دیگر اینکه مشار الیه میگوید که ... هموا این ایام ... دارد
دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشد زاده توقف مناسب است وبی پرشاد هر روز بخدمت حاضر خواهد شد هرگاه ...
ایام زوال خواهد پذیرفت براے بردن عرضی عرض خواهد کرد رقعه ۱۲۲ پریروز ودی روز بخانه انشاء الله ...
بسر بردم امروز باز بحضور آمده ام دو روز دیگر اینجا توقف ست باز آیم ولکهنو جواہر لال وبیرا ...
خرج راه ... بانداز رخصت نموده شد وخط هم براے دوکس نوشیانیده است لیکن هیچ نخواهد شد ...
چه میشود و چهار روز خنثاش مالیده بودم امروز دوای دیگر شروع شده این راهم دو روز دیگر سواے امروز
بیالم اگر فایده کرد بهر والا بهر چه تدبیر عمل شما خواهم کرد رقعه ۱۲۳ از جزودان من مسودات فقیر که صاحب
بخط خود نوشته اند برآورده نزد خود نگذارید و باقی را حواله بهجو خواهم کرد امجد علی از خانه شان طلبیده باید گفت که فردا
روز جمعه ست بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری بدر دولت سلطانی باید فرستاد تا دو بهر خوب خواهد گذشت
رقعه ۱۲۴ خواجه امامی سلکم الله تعالی فیل برای سواری میر سید شما وخواجه جلی وخواجه عبدالله سوار شده همین قیت بیاید لیکن ع
دستارهاے سفید همراه باید آورد اگر چه اینجا احتیاج آدم نیست لیکن باز هم رحیم بیگ را در جلو باید گرفت شب همین جا بسر
باید برد فردا صبح هم همراه شما نخاس سوار خواهم شد رقعه ۱۲۵ دی روز که دوازدهم شهر حال وروز پنجشنبه بود رحیم بیگ

لفافه شکوه آباد را آورد بعد مطالعه عرضه را سترد کردم وخط اسمی خودم را نگاه داشتم فرمایش کتابهای امامیه مثل حق الیقین
وترجمه شرائع سرانجام پذیر فتن اندکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخ در همین زمانه عزیز شده بیشتر کسے نمی رسید حالا که
خریدار این چیز ست اول کمیاب دوم اینکه گران تر بدست مے آید مثل مثنوی حضرت مولاے روم که در بلاد ایران بعهد دولت
صفویه بی جدول طلا بر کاغذ ساده بخط رسمی قیمتش شصت وهفتاد وهشتاد بود ودر وقت شاه سلطان حسین شهید که
خاتم السلاطین صفویه است بهشت آنه هم کسے نمیخرید وبیک روپیه گران سید السعند قدر هر چیز موقوف بر رواج است
شنیده باشید که همایون بادشاه چون بعد از هزیمت خوردن از شیر شاه افغان دوباره در اکبرآباد جلوس بر تخت
سلطنت کرد موافق وعده نظام سقا را که وقتے بادشاه را از تلاطم دریا نجات داده بود نصف روز بادشاهی داده
جمیع امرا واهالکاران تابع فرمانش کرد نظام براے اینکه یادگارے در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه واشرفی از چرم
ساخته بیارند وقتیکه ساخته شد وضیع وشریف آنرا در بازار برده بمصرف در آوردند اهل بازار بلکه اکثر البقیمت اجناس گرفتند
خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر در بازار بدست نمے آید مگر کسے بطور خود از ناداری یا از راه طمع لقبیر طلبکه دو نسخه پیش خود
داشته باشد بفروشد وهر فروشنده نسخه که کاغذ ساده رسمی که می آورد بیست روپیه یا سی روپیه قیمت آن میکند ومیگوید که این
نسخه خیلی صحیح ومحشے واز نظر مرزا کاظم علی صاحب شاگرد مولوی ولدار علی گذشته است حال قیمت این وطرفتانی بگلی پانزده روپیه
فرستاده نسخهاے مذکوره را مثل گلستان وبوستان وسکندرنامه ویوسف زلیخا خیال کرده فرض کردم که پول دیگر هم خواهید فرستاد
لیکن بالفعل ازین مقدار قلیل چه کار برمے آید بهر کیف من انروز یکه شما نوشته اید چند کس گفته ام که ازین نسخها هر نسخه که بهم رسد باید آورد
شخصے از بزرگان دین اقرار نموده بود که نسخه صحیح ومحشی از نظر خود من ودیگر بزرگان گذشته را می آرم انیقدر گفته سکوت ورزیده ا
هرگاه مکرر میگویم واشتیاق مشتری بر ظاهر میشود سی روپیه یا چهل روپیه قیمت آن خواهد کرد چون دلال وبایع هردو صادق
واز بزرگان دین اند در مکرر قیمت تکذیب شان لازم مے آید پس میباید که بلا حجت هر چه طلب نمایند بدهم از قیمت آن کم
میتوانم کرد ونه واپس میتوانم داد زیرا که در هر دو صورت خودم ذلیل وبی اعتبار میشوم در مضیوی ... باید کرد وسخت مشکل است
دو کاهنی صاحب هم مجبور اند مثل الینان یکدو نفر از شهر براے درس می آیند آنها این کتب بمعرفتی ندارند لیکن بطرف ثانی
هیچ نباید گفت هرگاه نسخه بقیمت مناسب بدست خواهد آمد اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستادن خریداری دل مے ترسد که
مبادا کتابی بپانزده بگیریم ودر نظر شما ارزش چار روپیه باشد وتصحیح دیوان انشاء الله خان بالفعل سرد ست ممتنع وازین سبب که
یا آنچه نوشته است با اصل مقابل است در دیوانی که نزد مصنف ست در غلطی بد این دیوان ست اگر تصحیح آن در حالی صورت
امکان دارد که مسوده غزلهاے مرزا احمد از کاغذ ها یکه در میان صندوق ست بیرون آید ومرزا منور بدل جهد در آن
نماید واین هم پر عسیر زیرا که خانه مرزا احمد از خانه خان موصوف بعد المشرقین دارد دگاهی مے آید و زیاده از دو روز
نمی ماند سواے ازینجهت که چند روز نفث الدم که در سرفه خون بر می آید اشتد یر کیفیت دفعه شده ست واز باعث نزله
شدید الباهم ادراک تحریر مطالعه شدید مانع میشوند کتب بی تعمق نظر صورت نمی بندد پس مجبوری دیوان بعد درستی جهد دل
الطور یکه هست بخدمت خواهد رسید واز تحرکت که شما بجای خود بار شهر را می بینید دل اسا خوش شد اگر اعری از مرقه ...

سرکار یا مهمی از مهمات دنیاداری در پیش باشد آنوقت البته مانع این عمل مشئوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن
بمراتب بهتر است چون مطالعه تعلق بشوق دارد بقول شاه که میگوید مصرع شوق در هر دل که باشد رهبری درکار نیست
حاجت بهادی نیست هر چه هست خود بخود بر شما منکشف خواهد شد و در عالم بی شوقی اگر صد بار پیش من مییدید باز هم فایده نمیداد
بالجمله ایطای جلی همانست که سوای ردی در آن تکرار حروف زائده باشد اگر بعد دور کردن آن حرف روی مصرع ثانی همان
باشد که در مصرع اول است قافیه ازین عیب پاک است مثل شفیقان و رفیقان والا ایطای جلی دارد چون عزیزان
و رفیقان چه بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد همچنین خندان و نالان ازین سبب
که درینجا الف و نون صفت فاعلیت است هرگاه دور کرده شد خند و نال باهم قافیه نمیشود و خندان و پنهان و رفیقان
هیچیک ازینها ایطای جلی ندارد زیرا که پنهان یک لفظ است الف و نون آن زائد نیست و در خندان الف و نون برای
فاعل و رفیقان برای جمع است پس هر دو باهم متحد نیستند از هم متغایر اند لیکن اینجا دو مذهب است بعضی برانند که خندان
و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگرچه در هر دو مصراع جدا جداست لیکن چون زائد افتاده است بعد
دور کردن حروف زائده از هر دو مصراع هر دو روی از هم جدا میشود درینصورت ازینهم اجتناب است پاره بر آن رفته اند
که زوائد در هر دو مصراع جدا جدا درکار نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای جلی نامیده میشود و اگر باهم متغایر اند هرگز ایطا نیست
و شاگردان تمام همین قافیه است که شما بر ایطای جلی باشد تمام شد انحکایت هم آقا صاحبان بکرم سلام و اشتیاق میفرمایند
و تاج الدین حسین خان صاحب از چهار ده روز به لکهنو تشریف آورده در بار حکیم مهدی علیخان میکنند مشاهره الیشان صد روپیه
مقرر است یک قسط پیشتر داده بودند که در قرض میر صاحب رفت دو قسط دیگر که از باعث نبودن ایشان در شهر تا حال
بدست نیامده بعد سه چهار روز هر دو یکجا گرفته میشود بعد از ان ایشم و ولایت علی خان و خان موصوف چون در پی ورزش ها
هیچ ندارد و از قدیم یار دوست و سخی است از شرم جواب خط شما نمی نویسد لیکن بد معامله و تنگدل و مال مردم خور نیست خط
اسمی مرزا ابو الحسن خان فرستاده جواب آن در لف جواب خود باید فرستاد رقعه ۱۲۶ مخفی نماند که بریدوز که سلخ رجب و روز
یکشنبه بود خط شما که مرقوم بیست و سوم شهر مذکور بود رسید و شنبه دی ده روپیه دی روزه که غره شعبان بود سحر حین
وصول در آمد بری شب میر نثار علی هم کدخدا شد هر دو پیل حضور و پنج اسپ دو دیگر سپاهیان و تلنگها و ساز عربی و روشن چوکی
از بنجا بخانه میر موصوف رفته بودیم او را از انجا به لباس کدخدایان آراسته از راه نخاس بجهاونی آوردیم خواجه عبد الله از باعث
بهنرگی مزاج سوار نشدند و داعی و میان حاجی و دیگر گنگارام بر یک فیل اسپ نوشه بودیم دی روز از حضور هم خلعت بلو حسب
مرحمت شد تمام شد این احوال حالا حکایت دیگر اینست که چون جد مجد شما را با اطفال محبت بسیار است و تمامی بچها با خواجه زین العابدین
انس گرفتن و ماندن ایشان از سبب تشریف بردن جناب الدماجد شان بچهاونی اتفاق افتاده آنجا همه اطفال بی آرام
و در یاد ایشان بودند از ینجا این صاحبان از دیدن آنها حالت مرغ نیم بسمل داشتند ناچار بنابرین گذاشته که
محسن و محتشم اطفال را بچهار ایمن و با بیارند چون ممکن نبود که محسن بی مادر خود بماند مادرش را نیز آوردند و محتشم را که سکین
بی مادر است در ینگه در پرورش او میباشد همان بجای دایه و عاشق اوست با ایشان مذکوره همین جا آوردند چون

زنهار نمی بایند در سحر هم و بی مادری سخت بیک محتشم اند آنها نیز باز بنهانی که در کنار شان بزرگ شده اند از شهر بچهاونی
نقل کردند حالا از اطفال سوای میر محمد که بعد برسات در رستی مکانات او نیز همینجا خواهد آمد و در حویلی نخاس کسی نیست
زوجه میر عبد الله از روزیکه اینجا برای دیدن والدین خود آمده است دلش رخصت نمیدهد که در شهر بیاید هر دو دختر
عموی او بسعادت شما نیز در شهر اند یکروز اینجا هم آمده بودند آنچه از احوال محسن پرسیده بودید اخفای محبت خود یاد کرده اید
یعنی چه آیا در دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود نداشته باشد بر انسان چه موقوف است که حیوان با وجود بی نصیب بودن
از عقل فریفته بچه خود میباشد بالجمله محسن و احسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال هم که شما گذاشته رفته اید بیک
بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد شما شب را بروز می آرند خاطر شریف ازین بابت جمع باید داشت و بر شکوه آباد موقوف
نیست اگر آقا به کابل فرستند باید رفت رحمت خدا بر حوصله همت شما کار مردم عنور همین است این احادیث بی عزتانست
که هر رنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگو زند بالله که اگر سواری فیل از بی عزتی بدست آید صد بار پیاده را
رفتن به از انست نقشه زمین و مکان نو باین صورت است که از دروازه اول تا بدروازه دوم یکقطعه زمین است که وسعت
آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرون حویلی نخاس است یک حویلی معقول طیار میتواند شد چون در خانه زنها از خواجه جان
رو میگیرند شاید برای خواجه موصوف همانجا حویلی طیار کرده شود از دروازه دوم تا کنار چاه قطعه زمین صد دراع در
طول و هفتاد دراع در عرض خواهد بود عمارتها جدا جدا بر همین زمین ساخته خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار احاطه تمام زمین
مذکوره قطعه زمینی است مائل به نشیب بقدر پنج زینه طول آن از صد دراع بیشتر و عرض پنجاه دراع بوده باشد این قطعه
باشش باغیست و باغبان هم برای درستی آن نوکر شده اند بالفعل یکصد درخت گلاب و شش صد درخت بیله و موتیا
در آن موجود است و انگور هم از قسم حبشی و سفید وغیره قریب هشتاد درخت همچنین درخت چنبه و مولسری و دیگر نهالهای
میوه حالا خریده اند و سوای این برای بقول در یاسمین زمین بسیار خالیست تمام شد طول و عرض زمین مذکور که
بالفعل روپیه بر دیوارهای احاطه آن صرف شده هنوز سوای چهپرها و ٹٹی های بوریا که برای پرده محلسرا ساخته
مکانی ندارد بعد برسات البته مکانهای متعدد تعمیر خواهد یافت خدا کند که روانگی شما به پیوند صورت بندد لیکن شما را
سعی در رضامندی آقا مناسب تر است هرچه مرضی صاحب والا جاه باشد بعمل باید آورد تا حال آنچه شما با صاحب والا شان
گفت و شنید کرده اید همه معقول و مربوط بوده است آینده هم خدا فضل خواهد کرد هر کم و بیش مشاهره هیچ موقوف نیست
تا قوت در بدن است نوکری باید کرد که نان بزور بازو عجب لذتی دارد فی الواقع ابو الحسن خان مرد خوبی و آدم سیر چشم
صاحب توفیق است دوستی با او ضائع نخواهد شد رقعه بنام مرزای موصوف در همین خط ملفوف است باید رسانید باید دید
که خان صاحب کی بحضور می آیند خدا کند که زود برسند تا مقدمه شما یکسو شود بخدا که من از استقلال شما خیلی شکر گزارم زیاده
حضرت رقعه ۱۲۷ انگلز بیگی حلم و براعت و قهرمان ملک لذاعت سلکم الله تعالی بعد سلام شوق سوتگر اشتیاق واضح باد
که رقیمه الوداد محرره هفتم همین ماه حال در لف میقه انیقه مخدوم معظم خواجه محمد امیر احرار النسب سمرقندی الوطن که نوشته شما
الیشان از خاک منفاهان است متضمن صحت و عافیت جمیع صاحبان در جواب سطور مرقومه فقیر عالیه رسانیده کاکل

وصول گردید چشم نگاران را مایه داد روشنی گردانید سبحان الله شاهد فارسی را بو شاخ آلای تعالی الفاظ ترکیبه پیراستن کار
اللهم زود ول از جا لاکی طبیعت شما بسیار خوش شد در تمام خط هیچ جا غلط بنود ست الا دو جا این غلط را غلط نمیگویند
بلکه خطا با عتبار اثر شده و شهرت شده ازان جهت که شما از شمیدتس وابلویوس را که حکیم زبردست بوده اند مثل جالینوس و
بقراط وابو علی دانسته معالجه ها را با نها منسوب ساخته بودید هر چند این هر دو کس در طب هم مهارت تام داشته اند لیکن از
کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشهور بمهندس و هیاتی بوده اند و اقلیدس نیز همین حال دارد آینده احتراز ضرور است
این سقم سقم عبارت نیست بلکه غلط در تحقیق حال واقع شده بالجمله درین روزها اکثر پارچه دوراج و بیلدرچی بحضور پر نور
از طرف جناب عالی می آید و کباب و قوریه و آب یخ که خورده میشود یاد می آیند و جای سبز سیر و تماشا هم لطف دیگر دارد
مرگ خودم که اینگونه کیفیت گاه گاهی بعد سالها در شهر نصیب مردم میشود لیکن بعد مسافت روز کوچ زیاده از تن
نیست که از حویلی شما تا به سورج کند رفتن و آمدن و اگر زیاده ازین اتفاق افتد از خانه خود بهنومان رفتن
و آمدن تصور نمایند بقر الحبیس علیه السلام آدمی ست افیونی بشیر مثل شیخ محی الدین عربی علیه الرحمه با عالم
قرناس سر و کار دارد و رنج سفر را طبع راحت طلبیش بر نمی آید بجای خود نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تخم تدبیر
میپاشد لیکن گاهی نوبت به درو نمیرسد خلاصه آدم بیچاره ایست اختلاط خوبی دارد دیگر اینکه پیرو زنیک خط دیگر
اسمی عمو صاحب شما نوشته در ڈاک رسانیده ام یقین که رسیده باشد یا برسد در همان خط سطری چند برای شما هم ست
ملاحظه خواهید کرد حالا از طرف عبارت شما خاطر فقیر جمع ست لیکن اندک خط پیدا باید کرد که روبرو تحصیل همین عمر ست
وقتیکه خط پیدا شد خط کجا و بدانید که بهترین علوم علم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در اشغال و اقران ست خوشا بخت فرزندی
بزور بازو حق والدین ادا نماید از اطوار شما میبارد که چیزی خواهید شد بهرحال از فارسی حرف زدن ست بر نخواهید داشت که این
دولت نصیب هر کس نمیشود دیگر چیزها از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر محبت دست نمیدهد هر چند مشکل ست برای
شما بر آسان ست زیرا که تسویدات شما همه مطابق روزمره است آنچه در خطوط مینوایید همین در حرف زدن بکار برید حالا هم
فارسی شما قابل مذمت نیست اینقدر هست که کم حرف میزنند و در اثنای حرف زدن دم میشوید این خوب نیست
روانی از همه چیز بهتر ست امروز در بجا مقام لوز فردا مایم در کوچ پیشتر زیاده خیریت رقعه ۱۲۰ مسیحای مضامین مژده بشاشتگی آور
دلهای افسرده حریری قدرت و فرزند وقت بلاغت سلامه الله تعالی بعد سلام اشتیاق فارغ از حد و نهایت واضح باد که رقیمه محبت
شمیمه مرقوم ستم شهر حال متضمن صحت و عافیت درمیان و یگانگی در بزه جانانی شمعی معلوم بر عبارت ترکیه حلقه طوق کمر وصول
گردید خاطر مشتاق را انشا طیکه طول ذکرش مستلزم نهایی السعاد باشد ارزانی داشت او تعالی باین یاد آوری بها الطیب
اوقات نصیب کند ایمر قنیم اول کیشی بو کون لاروه تامه بو لوب درزبره کیم قیلور اندیشه سیز قیلور بو کون بو النش لار بور
بار لیق دین جیقمای قی بی سببی یو نعمای لار ینکا کیم کته کیشی بو کیشی دین کوپ نعوا بر وزرد عبارت شما زبان ترکی هم
خوب بود صد آفرین و هزار مرحبا لیکن چون هنوز مشق آن چنانکه باید ندارید و بعضی صیغه ها غلط واقع شده بود
و این مضایقه ندارد همچنین میشود رفته رفته صاف تر خواهد شد حالا هم از میرزا مغل بهتر بود بسا زم عرفی بر نمی

عموی شما را که چه قدر زود تر شما را باین زبان آشنائی داد و بینائی ماند رسیب اینها از تاثیر باطن اشراق دولتی آن نخواص در پای
سخندان ست والا مردم اشتراهنا درین راه شکسته اند و منزل مقصود را بد نگردیده اند بالجمله امروز که بست و سوم ماه است
بمالپور رسیده ایم و فردا هر هبر سیه سیرم در خط شما دی روز بمرزاپور نام مکانی رسیده حالا از دو منزل بشیر هم نیست
و همان شناهام خواهد بود و شیر اگر آمد تعجب نیست بحکوم خوردنی از قسم آب و پارچه کجا تنها به بیلدرچی و دوراج بدست آید
دیگر آنکه بخدمت والا جاه خود از طرف من بعد سلام باید گفت که زود تر دروقایع نعمت خان عالی خوض بکار برده هیچ
ابیات که اضافه ارشد انید مشهر الوای چون کنیم که ابزای شد سقطه و قافیه حساب و کتاب در ردیف کرد واقع شده
آورده بر کاغذی دیگر مستعلیق قطع نظر از زشتی و زیبائی آن بنویسند و آنرا در خط خود پیچیده زود تر به ڈاک رسانند
که در پیشکش بن هر هنرمندی هم خطی بجناب عالی الشان یعنی قاضی صاحب متضمن همین مطلب نوشته ام تخیل که رسیده باشد و این بیان
هم جواب آن بقلم سپرده باشند تازه اینکه پیشتر پیرو زنیک شیر دیگر در میباره میرزا مهدی علیخان صاحبزاده و اصغر علی خان
نوه جناب عالی تنها بدست خود شکار کرده آورده بود زندگی ست و نه شد تمام راه که می آیم پیمای شیر در بیخبر پای چوبین
بیخبر و شند یکسه بچه را جناب عالی بحضرت صاحب عالم نیز وعده کرده اند به لکهنو که میرسند یا بیند الیشان در موسم زمستان
بحمل کنند و حضرت خدیو آفاق روانه فرمایند مکرر آنکه چون خط تمامی رسید سواری جناب عالی از شکار در حیث بخیمه کرد و یک شیر
کلان بر فیل بار بود حالا سی شده بروایت بعضی سی و یک لیکن شیر امروزی کلان تر از همه شیرها سخت تر تنخندی بود هر گاه
تکمه شل خورده از باد را آید روبروی فیل حضور نشست و اکثر تمام حمله ها میکرد لیکن طاقت حرکت نداشت آخر تکیه ها از چهار طرف
بر و بار یدن گرفت و در دهن گرفته آنرا از دنبیده میساخت و سینه اطیبانه بیخبر و شند خلاصه آگه جناب عالی را موسم الاشبال گویند
نیز بیند زیاده خیریت رقعه ۱۲۹ امخفی نماند که خط بحث ضبط موافق معمول دی روز که مقدمه هم رمضان بود و بیاس شب
گذشته در حویلی قدیم شما مطالعه فقیر در آمد آنچه نوشته بود دید که غلطی در دو لفظ از باعث تعجیل بعمل آمده نه از بیخبری لیکن
ست که چنین اتفاق افتاد من هم از اول نوشته بودم لیکن مرا باین چیزها سر و کاری نیست اگر شما تمام برهان قاطع و صراح
در سینه داشته باشید کمالی برای صاحب حاصل خواهد شد البته چون میانه ما و شما محبت روحانیست دلم خوش میشود لیکن اگر شما
خط خام تو لیسند یا در بازار مینولیسند باز تم نالت می آیم آنچه من آب بسر و ریشوم آنست که زوری و شوکتی و نامی در
همچشمان پیدا کنید و اقربای شما چیره خوار و محتاج شما باشند لیسا طالب علم فاضل هستند که بگدائی نان خود بدر از
عادت بد پیطعون خلق خدا میشوند لیس لیاقت و شاوت و بزرگی انسان موقوف بر صفات حمیده اوست که آن رحم و کرم
و خلق خوش و مروت و فتوت و جود و احسان بر همچشمان کردن و خود ممنون یکی از اقربای خود نگردیدن و دیگر امور بنسبت
شاه پیرای ما و رقعیه که جهان را مسخر کرده بهمین صفات پسندیده این جا گه و جانه داشت لیکن زن حلب نکرد و قریب بسیار سنجیده
روزهای ماه مبارک تا امروز که هیجده روز ست بخوبی گذشته باشما آنچه باقیست انهم باسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که دو
از صاحبان بوده نوشته برسد که شما مردم بجاهای خود روانه شوید وقت حصول اطمینان هر تما بکار خواهد شد بعد از انجا خواهد رسید
خاطر جمع باید داشت لیکن وقت فرصت از کار سرکار دیدن کتاب و متوجه شدن بآن چیزها مضایقه ندارد بعد تشریف بردن ما به بیدر گذشته

گرد و دستور العمل از اینجا خواهم فرستاد هر چند کاغذ آیین از سرکار هم بشما خواهد رسید لیکن این دستور العمل هم ز بعضی جاها و بعضی
از جاها بکار خواهد آمد حالا همین قدر اکتفا میکنم که خرده و بزرگ در حویلی نو تعمیر و حویلی قدیم به صحت و عافیت اند آنچه دیگر نوشتن آن
ضروری خواهد آمد بعد ازین خواهم نوشت این وقت بحث تشویش دارم سبب تردد اینکه مزاج آقا صاحب مرا با لطف و احسان
آقا محمد صادق خان صاحب سوای این دیگر چه نویسم که تا آن درجه علیل است که اگر این بار سلامت بمانند و جان بر شوند العجب
خواهد شد که مثل سال بلکه بیشتر بوی زندگی خواهند کرد شما هم دست بدعا باشند آنچه بر دلم میگذرد من میدانم چون هر دو [illegible]
این که گویم پس پریروز عجب روزی بود که نا امید بودیم لیکن باز بهوش آمدند و [illegible] نفس هم بر طرف گردید [illegible]
زیاده از آن شب بود امروز از طرف تا بندگی که گفتم پرسیدند که کیستند و خود نگفتند که مرزا الهی [illegible] خواب نادیدنی [illegible]
است و باز گفتند که بیشتر خود بسیار اینجا می آمدند حالا شاید درین شهر نبوده باشند پری شب در حویلی ما آمده بودند لیکن
بالا نیامدند انقدر که من نوشته ام در چهار گهری تمام کرده بودند و آواز ایشان با وجود بردن گوش متقابل دهن ایشان بگوش
من نمی آمد از ده سخن یک سخن [illegible] بگوش میرسید و بدقت فهمیده میشد اطبا برای ایشان حکیم تجویز کرده بود
قبول نکردند لیکن [illegible] شده است که خود بخود [illegible] امروز مهمان اند زندگی شد براد رخدا که این روز زود تر
حاذق شود [illegible] دیده عجیب [illegible] لیکن چه باید کرد که [illegible] مسهل الشفا است
[illegible] برای [illegible] امید صحت است [illegible]
ونقاهت [illegible] آقا ابوالحسن صاحب که از [illegible] زیاده از ایشان
[illegible] احوال امروز [illegible] اند انیست بعد ازین [illegible] نوشته خواهد
امیر صاحب هم ازین سبب بسیار مغموم اند [illegible] روز امیر صاحب [illegible] آمده بود امیر [illegible] گمان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
قبول نمیکنند [illegible] باعث [illegible] نذر باعث مزید
[illegible] معلوم میشود که باشند شما [illegible] و اگر از جای دیگر است
در آید میان [illegible] بزرگ شده باشد چون او مبالغه تمام شما را [illegible] مضایقه ندارد لیکن در صورت
[illegible] آنجا بوده [illegible] هر دو [illegible] بنشینند
لیکن [illegible] غالب [illegible] بهر حال گرم فشانی [illegible] رضا و رغبت
خاطر کسی را [illegible] صاحب عزت منع [illegible] هر گاه طرف ثانی [illegible]
شود [illegible] بسیار خوش شدم [illegible] و خواهید [illegible] نیست لیکن دل

برای دیدن شما میخواهد و هنوز شاهد مطلوب از مدتی نقاب خفا بر روی دارد زیرا که تازه [illegible] رسیده اند و
تا رسیدن [illegible] نو در رتق و فتق [illegible] بجا ماند باید بود و بعد حصول اطمینان ازین امور چند روز دیگر هم آنجا [illegible] بود
تا ایام فرصت در رسد و شما رخصت گرفته اینجا بیایید دیگر آنکه کنور [illegible] بالاکرام با منشی معلوم که در سرکار
صاحب [illegible] اختیار کلی داشت برادرانه مربوط بودند اگر در آن ضلع میرسید فرق بسیاری در مقدمه شما میکردند لیکن از
انقلاب [illegible] آن بساط برچیده شده یعنی منشی مزبور استعفا داده بوطن مالوف خود که بنگاله است روانه شد هر چند
[illegible] صاحب کلکتر [illegible] رسیده که فلانی در جواب استعفا نوشته است لیکن [illegible] لازم [illegible]
ماند [illegible] یعنی تا رسیدن حکم ثانی به بنارس رسیده بود [illegible] ذکر کنور جی نوشتم باعتماد منشی مزبور بود تمام
این مطلب جناب مخدومی آقا محمد صادق خان صاحب حال العیادت شفای مطلق حاذق و نمودیست اند اطلاعاً بقلم آمد

رقعه ۱۳۱ پوشیده نماند که در جواب خط شما که چند روز پیش ازین روانه شده و ظن غالب که رسیده باشد
جواب بعضی سوالها از خاطر فراموش شده بود حالا مینویسم انست که قافیه معمول را چون لعل و صنعت حاصل میشود
اوستادان قدیم معیوب میشمردند حالا در متاخرین داخل صنعت گردیده و قدغن نموده که در غزل زیاده از دو
قافیه و در قصیده زیاده از چهار نباید آورد لیکن کسی برین عمل نمیکند در غزل زیاده از پنج دیده میشود و در قصیده
زیاده ازین هم الحاصل قافیه معمول که ترکیب لفظ با دو جزو لفظ حاصل میشود آنرا معمول ترکیبی نامند اما آنچه بدو لفظ
مستقل بهم رسد مثالش درین شعر موجود است شعر گردیلو سخن آگو گردد ۰ زین هر دو چه حاصل تو گردد ۰ چون در هر دو
مصراع لفظ گرد [illegible] تجنیس قافیه شده و گرد در مصراع اول بترکیب دو لفظ حاصل شده و در مصراع ثانی یک
لفظ است لهذا معمول ترکیبی خوانند و شک نیست که گرد در مصرع اول مرکب از دو لفظ کامل است زیرا که گر بمعنی
اگر حرف شرط است و لفظ مستقل و دد بمعنی بهایم و سباع چون سبع و شیر نیز لفظ کامل و آنچه بترکیب دو جزو حاصل
شود مثالش اینست شعر یکی در بیابان سگ تشنه یافت ۰ برون از رمق در حیاتش نیافت ۰ ظاهر است که تش
جزو لفظ حیاتش است برابر لفظی نیست که معنی داشته باشد و نون مفتوح که از نیافت گرفته شد آن نیز لفظ مستقل نیست
که جداگانه بیاید بلکه جزو این چار لفظ است که اینها بذات خود مستقل و لفظ کامل اند و جداگانه می آیند یعنی نه و نه و فی و من
درین صورت قافیه ترکیب پذیرفت بدو جزو لفظ مثال مستقل بودن نه شعر چراغ روی تراگشت شمع پروانه مرا
بجان تو از حال خویش پروانه ۰ نه در مصرع ثانی بمعنی نیست آمده و آن لفظ کامل است و نون فقط تنها نمی آید همراه فعل
ماضی چون نرفت و فعل مضارع چون نمیرود استعمال می یابد چون میم نهی که خصوصیت بنهی دارد مانند مکن و مرو در روزمره
اینجا هم نون می آید نکن و نرو میگویند مکن و مرو در روزمره کم است لیکن اگر کسی در شعر بیارد از بحری اوست تمام
شد بحث معمول ترکیبی باقی ماند تحلیلی آن بیشتر مفصل نوشته شد مکرر چه ضرور موقف چهار گونه است یکی
حقیقی مقابل مرد مثل جمیع زنان مانند جاریه و جادت هند دوم تقدیری مانند دار و ارض که در اینجا اهل عرب
فرض کرده اند که تانیث آن در کتب از جهت آن آمده است که تصغیر این هر دو لفظ ارضیه و دویره بوده است

اگر اینها مروی می‌بود ذکر استعمال می‌کردند پس معلوم شد که اینها مونث تقدیری اند زیرا که در تصغیر ذکر های هوز
که آن را های تانیث گویند می‌آید سوم مونث معنوی و آن منحصر است بر لفظی که آخر آن الف مقصوره یا ممدوده باشد مانند
حمراء الف ممدوده و سلمی الف مقصوره لیکن این تانیث در غیر ذوی العقول منحصر است و اگر علم کسی از ذوی العقول باشد
[illegible] پس مرد الطویل مرد استعمال خواهند کرد و زن را الطویل زن مانند موسی علیه السلام که بر وزن فعلی است چه فعلی
[illegible] نه حضرت موسی و مثل عذرا که نام محبوبه است در اینجا حضرت عذرا خواهند گفت نه ضرب عذرا این مثال مثال علم بود مثال
صفت مانند حبلی باشد که زن حامله را گویند و مونث سماعی محصور نمیتواند شد لیکن بحسب ظاهر چند لفظ دیده شده و آن
[illegible] اعضای بدنی آدمی چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دست و پا و غیر آن همه مونث باشند و شمس [illegible] بمعنی آمده
[illegible] آنست و باقی چیزها موقوف بر دیدن کلام شعرای عرب یا لغت است و در مونث معنوی اگر [illegible]
ضمیر [illegible] هم بیارد غلط نیست چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده چه فلک بمعنی یک کشتی و کشتی‌ها آمده و در هر دو صورت
مونث است پس صفت این مشحونه میبایست و دیگر هر جمع عربی [illegible] سالم جمع ذوی العقول حکم مونث دارد مانند قامت الرجال لیکن
قام الرجال هم درست است [illegible] فرق این مراتب در قانون محمد و نحو کی بیان کرده ام آنچه منشیان و [illegible]
[illegible] لیکن اعتراض بر نوشته اینها نمیرسد مگر کسی که با محبت مفرط بهم رسد آگاه شدن باید نمود بلکه خود هم در
کچهری ها هرگاه نامه یارو بکاری [illegible] شود به همان [illegible] که مروج آنهاست باید نوشت زیرا که اینگونه عبارت در
کچهری صاحبان عالیشان از فارسی و عربی رواج پذیرفته است و در خاطر آنها همین منقوش شده و در حضور کسی اگر خلاف
آن یعنی صحیح بنویسید بخبر محض میدانند مجبور اطاعت قوم باید کرد و هرگاه رنگ تحریری برای اصحاب فهم و ذکا و انشاپیان
کتاب و صاحب قدردان بر تحریر و محققان ریخته شود از الفاظ غلط و مشکوک و سقیم احتراز بر ضرورست تمام شد این مطلب حالا
بشنوید که علم هر کسی را که حاصل شده است از فیض مطالعه کتب است در مکتب و مدرسه آنچه خوانده میشود قطع نظر از آنکه یاد
بماند بفهم کسی درست نمی‌آید [illegible] صاحب شوق را لازم است که عند الفرصت باعمان نظر کتاب را ملاحظه نماید البته بعد اشتیاق چندین
فائده دست میدهد این نیست که درخت محنت بری ندهد زیاده خیریت رقعه ۱۳۲ استدعا فصحای صفاهان سکندر بیگی
دار السلطنت [illegible] جهان سلمکم الله تعالی العزیز [illegible] صفوت مشحون عبارات بدیعه قزلباشیه الفاظ رنگین قباپوش معنی
اشتیاق تازه و آرزوهای بی اندازه در میان قرطاس [illegible] جولانگاه افراس فوج دریاموج بیان میسازم که دیروز
[illegible] روضه بیت الشرف آفتاب سعادت یعنی منشور ظفر مظهر جناب عالی دام اقباله ارض [illegible] بود
امروز [illegible] دولت همین جا شرف افزای قرب جوانست [illegible] لیکن غلبه برای مقام است غیرت [illegible]
[illegible] مکتوب محبت اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب [illegible]
[illegible] المنار که چاشت کرده دراز کشیده بودم بتوسط چیز مهندی یعنی هرکاره [illegible]
رسید [illegible] مصرع ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی: عبارت این صحیفه لیاقت تحسین
[illegible] جزاکم الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر که در آن پیچیده بود دیدم دیده شد جواب والده عموی

تمادی روز تحریر در آمد و جواب خط صاحب موقوف بر امروز بود از آن جهت که یکی از دوستان صدر الدین محمد خان
آشنای والد شما نخواسته خطی از طرف [illegible] نوشته [illegible] که رقم [illegible] و بعضی خودم
روانه سازم [illegible]
دیگر حواله نمودم دیگر احوال [illegible]
نه شیر محسوب شده بود امروز ده تا شد که [illegible] جناب عالی [illegible]
دو چار شد و بگله فیل بر زمین غلطیده چگونه زنده بماند که مقدار [illegible] با دوست یا کمتر از این باشد [illegible]
علیه السلام را بت از رفتن باز داشته بود [illegible] که زنده باشد و آنچه نوشته بودم [illegible] فارسی حرف [illegible]
که هرگاه صحبت با عمو صاحب [illegible] خواجه میرخان [illegible] آن وقت هر قدر که [illegible] بگویید که در تمام روز
یک ساعت بیرون نیایید و تمام روز در خانه باشند [illegible] خواجه میر صاحب [illegible] با جد مجد [illegible]
همین معامله داشته باشید و پدر شما این نیست که از راه [illegible] با شما حرف نمیزند بلکه [illegible] بیماری که دارد مانع اوست آمدم بر
مطلب دیگر زمین [illegible] که از [illegible] خیمه گاه حضور پر نور است عجب صحرای و طرفه آب [illegible] دارد که وصف آن به زبان [illegible]
مانی قلمی باید که نقشه را بکشد حضرت صاحب عالم بهادر دام اقباله [illegible] جناب عالی نقشه این [illegible] باسواری نواب صاحب
ممدوح [illegible] کشیده اند لیکن هنوز گرده است لکهنو هر وقت [illegible] کشیده خواهند فرستاد دیگر خیریت
رقعه ۱۳۳ شمع شبستان روشن بیانی دری سمای نکته دانی انعم الله علیکم بمدارج البلاغة بعد سلام مسنون و اشتیاق
روز افزون واضح و لایح باد که فقیر یاد ندارم که هیچ خطی از شما درین سفر رسیده و جواب آن [illegible] قلم گشته از خطوط [illegible]
شما که مرقوم بیست و دوم شهر حال بود و ترشح می‌نمود که جواب خطی که [illegible] شما بتاریخ چهارم ماه مذکور
[illegible] رسیده [illegible] صورت آنست که بتاریخ [illegible] خطی خواجه میر خان صاحب
را تمام کردم و از لفافه فراغت شد آدم از حضور پر نور رسید که [illegible] منتظر شما هستم زود تر بیا
گفتم خوب است عرض [illegible] که فلانی برای استنجا رفته است حاضر میشود آن وقت [illegible] این چاره ندیدم که قدری کاغذ
از تخته بریده دو سه سطری که حاوی جواب خط شما باشد نوشته [illegible] خط خودم که اسمی عموی شما بود [illegible] شاید او هم
بدر زن [illegible] الله خان صاحب در راه گم کرده نور چشم من بدینجه موقوف اگر من دو بار [illegible] و شما از تنگی فرصت
جواب آن نتوانید [illegible] است از تحریر نخواهم داشت و همین توقع از شما دارم که اگر من جواب صد خط باهمال گذارم باید که
شما [illegible] تحریر از دست ندهید و یک خط دیروز برای شما [illegible] خیریت
لیکن [illegible] تاریخ بیست و دوم نوشته شده بعد فرستادن خط [illegible] جواب خط [illegible]
شما [illegible] که از نجا [illegible] رسیده جواب نوشتند خط شما با خط والده شما [illegible]
زحمت در عالم [illegible] کشیدن چه ضرور [illegible] خطوط شما [illegible] و بجناب حضرت [illegible] آداب [illegible]
[illegible] شما گذاشته [illegible] اکتفا کرده ام از همین سبب است که خطوط داعی [illegible] عرضه [illegible]

بخدمت وزیر صاحب است حق تعالی همیشه چشمان امیر صاحب چون قرص مهر جهان افروز لبریز نور داراد شکر است بودی ذوالفقار
قبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد وقتیکه آنجا می‌آیم دریافت میشود که چه رو داد و شما بسیار خوب کردید که فصول اکبری
شروع نمودید لیکن اینقدر میگویم که حواس را پریشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت و فرموده این استاد را منطق
بر انشا نخواهید کرد نشود که آنچه یاد گرفته آید همه فراموش شود و از راه راست کج رفته سر کوچه مقصود در اغلاط لمیند و دفعهٔ واحد
در چاه ستک و محبت که عادت این فرقه است بتقلید هر چند آدم ذهین تقلید کسی میکند و هر چه بخاطرش میخورد آنرا می‌پسندد و
ترکی را ترک نباید کرد این عذر که شما مینویسید مردم سخنورها شکسته‌اند و بایشان مقام نرسیده‌اند و نیز بعموی خود باید گفت که آدم
نزد نیکمهراج فرستاده رقعات از و طلب نمایند طرفه‌تانی هرگاه رقعه من خواهد دید خواهد داد و احوال لشکر اینست که دیروز هم
یک شیر کلان شکار شد و امروز منزل الما تیر است پس فردا آنکه ... که قحط الرجال مبارزان نصرت اندیش را کاف جنابعالی
خواهد شد انشاء الله العزیز القدیر بروز سه‌شنبه داخل لکهنو میشویم و اگر ازین درگذریم روز پنجشنبه خود از دست نمیرود مکرر آنکه خبر
رقعه ۱۲۴ الوذعی الملمعی تحریر زمان فرزدق دوران سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز بستم دوم شهر حال سه‌شنبه
است، یک شیر دیگر شکار شد و خیمه بجای خود است هر چند پیش خیمه از دیروز رفته است خدا داند فردا هم کوچ میشود یا نه شیر دیگر
بر می‌آید پس تا امروز شش شیر بشمار رسیده لیکن بعد التحقیق دریافت شده که یک از ینها نر بوده است تا دیروز نمیدانستیم
که یکی نر هم بود امروز معلوم شد که همه ماده بودند اگرچه اینجا در هر منزل سیر و تماشای تازه است و هشت خاطر حاصل میشود لیکن روز
بروز آبهای نهر منعقد سعد نصیب مردم میشود جا بجا بر روی نهر جل و زرق افتاده است بالجمله خدا حضرت فضائل صاحب عالم
و جنابعالی را سلامت دارد که داعی را از دولت ایشان آبهای سرد و نان گرم و لحوم شکاری میسر است و در زمره جمعیت
لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی اینست که از اینجا تا میار دهور یا بهور که هوایش سموم هاویه و آبش همه آب حنظل است
رفته از آنجا بمحمدی خواهند رفت و از محمدی بخیرآباد رفته از راه سندیله بلکهنو میروند و بعضی بر اینکه تا شاه آباد خواهند رفت
و نزد بعضی چنین ثابت شده که از میار دهور برگشته به بهرایچ خواهند رفت خلاصه اگر به بهرایچ میروند سیر خوب است
دو بار بیشتر هم رفته‌ام مینا هم بموجب فرمایش والد ماجد شما آنجا هم میتوانند سعید میر یوسف علی در خریدن مینا خیلی
اهتمام دارد لیکن چه کند زمین سخت آسمان دور تنها چه طور برود دیگر اینکه عرضه بخدمت ملازمان نواب محمد سعید خان بهادر
ملفوف این خط میرسد به بخش علی باید داد که رسانیده بیاید بلکه جواب این عرضه و جواب خط فقیر از مرزا محمد صادق خان
هم طلبیده در خط خود ملفوف باید ساخت و احوال میر علی صاحب را اگر پیش عم صاحب یا والد شما باشند پرسیده
باید نوشت که بطرفی میروند زاد راه سرانجام یافت یا لا تمام شد این خط تحت دولت همچنان باد رقعه ۱۲۵
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که دی روز که غره ربیع الاول ۱۲۲۰ هجری بود دو قطعه
مکتوب شما یکی در ڈاک جنابعالی و دومی ملفوف خط غلام حسین خان صاحب بدست آدم تاج الدین حسین خانصاحب
یا هر دو رقعه فقیر که در آن ملفوف بود رسید لیکن خط سبحان چهبو در آن نبوده است معلوم شد که گذاشتن آن در
لفافه از خاطر فراموش شد حالا اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط دیگر پیچیده نزد غلام حسین خان صاحب بفرستید و اگر

گم شده است بخواجه محمد صالح بگوئید که به محمد کامل خان بگویند که خط اول صاحب راه تلف شد خط دیگر بهمان مضمون
مختصر نوشته برسید که بدست آدم معتبر روانه کرده شود هرگاه بیارند در خط خود پیچیده نزد خانصاحب مقدم الذکر باید فرستاد
تمام شد این مطلب ازینجا میگویم که در خط شما لفظ چیز بمعنی قاصد و هرکاره بود پوشیده نماند که چیز بشخصی میگویند که
همراه خود احکام بادشاه برای امرای برد و جائیکه القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هر چه بنویسید درست است و سوای
این برای شخصی مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم مینوشته باشید رقعه ۱۲۶ مخفی نماند که دیروز سیزدهم ماه
جمادی الاولی روز چهارشنبه بود قاضی صاحب لفافه خواجه امامی ساکن بنارس نزد من فرستادند در لفافه مذکور عرضه
بنام خواجه بادشاه خانصاحب و خطی بنام مرزا این حقیر و دو خط دیگر باسمی آقا صاحبان مخدوم زادت نشان و گروه لگار راقم
و این بدنیا فروش بوده است خط خود را مطالعه در آورده هر دو خط بمکتوب الیه جدا جدا داده رسانیده شد جواب از همه
بندگان ملفوف این کاغذ است باید خواند از دریافت احوال مرزا اهینگا صاحب سخت الم بدل رسید لیکن چون مرد
جوان است شغل او زود تر آسان خواهد شد زیرا که اکثر اوقات دیده میشود که آدم سخی و جوانمرد بافلاس رسیده است
دفعهٔ بیرون از وهم مردم در رزق برای او چنان وا میشود که صدها از مائده او زله ربائی میکنند صاحب توهم محبت
پنهانی با و دارد فکر برای او کرده باشید یا خواهد کرد و نیز از حصول علم بحقیقت حال قاضی القضاة قاضی نجم الدین علیخان صاحب
دل بدرد آمد حق اینست که اینگونه مردم محبت سیرت کجا پیدا میشود نقل دیوان انشاء الله خان که نزد والد ماجد شما است
هنوز در مقابله بصحت نرسیده مصنف آن روزی برای دیدن من در حویلی جهاونی یعنی بخانه جد امجد شما آمده بود از عصر
تا سه پهر شب نشست من و قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید که با نقل آن مقابل بکنیم گفت چه فائده
که این دیوان که من پیش خود دارم غلط‌تر از دست و تصحیح این نسخه موقوف بر همت سعی مرزا احمد منشا است تمام شد
این گفتگو احوال خان مزبور اینست که از دو ماه بر طرف شده و سبحان قلی بیگ راغب که آشنای چهل ساله‌اش بود و او را
در تمام شهر رسوا نموده یعنی چند هجو بر الیش گفته که جا بجا نقل آن برداشته شد و او سوای این کار دیگر این کرد که هجو
بعضی اعزه شهر گفته نزد خان موصوف فرستاد این بخبری تامل آن هجوها را نزد طرفه‌تانی ها بخیال فرستاد که گویند خود
را شلاق بکنند آنها چون بر معنی مطلع شدند سبحان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه فهمیده بودی
که این راه رفتی حالا توجه سلوک بعزیزم سبحان قلی بیگ گفت که میانه من و صاحب کدام معامله دنیا بود که بسر آن هجو
سیاه روم اینقدر گفته قرآن را بر سر گذاشت که اگر من یک مصراع در هجو صاحب گفته باشم قرآن مجید کمر مرا بزند چون من
درین روزها هجو انشاء الله خان کرده‌ام و او نمیتواند که بشتم مرا بکند لهذا از راه جبن این بنا را گذاشته که هجو اعزه خود
گفته بخاص من داخل نموده است تا بزرگان و بزرگزادگان در پی آزار من شوند چون خان موصوف هجو بعضی بهانا
گوشه‌نشین و دیگر اجله و اهالی کرده بود همه را گفته سبحان قلی بیگ یقین حاصل که این هجوها گفته خان مزبور است دفعةً
مستعد آن شدند که بلائی بر سر خان موصوف نازل کنند این مرد ازین خبر دست و پا چه شده داماد و پسر خود و دیگر
آشنایان خود را نزد طرفه‌تانی ها فرستاده بالحاح و زاری پیش آمد و بایان ... و احلاف عرضه‌ین را محفوظ نداگر

و در آصف الدوله میبود لیکن اکنون ده بودند از خوف جناب العالی دام اقباله احدی مجال آن ندارد که بخانه کسی آدم ها فرستاده اورا
بیعزت بکند آمدم بر نقل کتابهای زبانکشی بالله که هیچ کس گفته ام الی یومنا هذا احدی نیاورده است روزی شخصی حق الیقین
بخط ما بفروش آورده بود سی روپیه قیمت سیاه نهایت نسبت و پنج میفروخت چون ما مردم رند انشای قیمتش را هفت بیست
در نظر است و این هم گران میدانیم زیرا که اگر پنج یا شش بدست آید ارزان است واپس کردیم دیگر خیریت وضیع و
شریف در حویلی صاحب خوش و خرم بسر میبرند خاطر جمع دارند رقعه ۱۳۷ القاب کنوز براعت و حافر آبار
لذاعت سلمهم الله تعالی مفاوضه محبت طراز مرقوم پانزدهم شهر حال در لف منیقه انیقه ممتاز نوع البشر مدرس قائم
سته عشر جناب خواجه محمد امین احراری دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگ و کوچک و عدم القطیله در خط
سابق بود بتاریخ هیجدهم ماه مزبور روز پنجشنبه بوقت سه پهر رفع خفا از عذار لیلای وصول است مشمول بر کشاده مطالعه و
آن غنچه دل را سرمایه شگفتگی جاوید در کنار نهاده بیان آنکه سبب سکوتیم که عبارت مشتمل بر روزمره که شما مینویسید بر همه
مبرهن است بالجمله عذری که در خصوص وقوع غلط طراز تحریر پذیرفته بود مسموع و مقبول است چون داعی را آگاه کردن شما از
صحت و سقم عبارات و الفاظ مرکوز خاطر است و در هر حرف باصلاح بر میخیزم لهذا مینویسیم که در آخر خط امروزم دو غلط بود
عبارت مذکور نیست لیکن اینکه باعث ذلت یا زیاده از این تسبب است که قلم بر دو شقه مینویسیم مخفی نماند که غلط اول
در املا واقع شده و آن تحریر لفظ ذلت با ذال معجمه است که با زای معجمه صحت دارد و این لفظ را باین صورت نوشته باعث
این غلط مخصوص بشما نیست شعرای ایران و علمای پورب هم شریک حال صاحب اند لیکن آنها ملوم اند و شما پاک
از لوم هستند زیرا که اگر بنیاد [illegible] ملوم است و [illegible] اگر از شما غلطی سر زند مضایقه ندارد از علما و شعرا وقوع
چنین خطائی مستبعد مینماید و غلط دیگر اینست که [illegible] زلت یا زیاده از این سبب ست ظاهر است که لفظ باعث در مقام
گنجایش ندارد همین قدر [illegible] زلت یا زیاده از این سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد آخر عبارت چنین
خوب است که باعث زلت یا زیاده [illegible] صاحب طبعان فصیح بیان فهمند کار هر جلنبر [illegible] جائی نیست
زیاده خیریت [illegible] در دولت
روانه نموده شد رقعه ۱۳۸ خواجه [illegible] افصح الفصحا و ابلغ البلغا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق حالی باد که رقیمه بلاغت
طراز مبنی از صحت و عافیت در لف خط امیر صاحب [illegible] انشای امی مشتاق گردیده تسوید [illegible] محظوظ ساخت آفرین صد آفرین
[illegible] شما نوشته روانه نموده شد خواهد رسید آنچه از افلاس و مقر الطبیب حکیم مرقوم بود مقرون بصدق است
بیچاره چه کند اختیاری ندارد من نیز [illegible] لیکن [illegible] او مناسب است اگر اینجا خواهد ماند تباه تر خواهد شد عموی شما که خدا
سلامت دارد در خط خود [illegible] نوشته بود که خطی متضمن سفارش این مرد بنام میرزا مغل نوشته خواهم داد خدا اش جزا
خیر بدهد که رحم بسیاری بر مساکین دارد این بار در خط شما لفظ [illegible] بود شاید از [illegible] مقرالطبیب گرفته آید صفاهانیان در مقام
[illegible] و شیر زبان [illegible] استعمال میکنند میم هم [illegible] آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست
[illegible] همین [illegible] که در خط [illegible] شما [illegible] تحریر پذیرفته است دوباره در خط صاحب [illegible] نمودن

تحصیل حاصل بیش نبود از همان خط دریافت خواهید کرد و اینکه اکثر اوقات فارسی حرف میزنید خوب فارسی روزمره
عجب و تحسین مردم در هندوستان آشنا شکسته اند و کوچه مقصود را بلد نه گردیده اند هنوز شما از خانه بر نیامده اید
وقتیکه خوب حرف خواهید زد و فارسی یاران خواهید شنید قدر نعمت خواهید شناخت یقین بدانید که [illegible] شدن
امکان دارد لیکن فارسی حرف زدن خیالیست محال اگر نیز این خط را ملاحظه خواهید کرد این عبارت که شما مینویسید در هیچ جای
نخواهید یافت بجز این الفاظ گوش و کسی نسبت زیاده خیریت اگر سیدی علیخان بر سر درس گرفتن بخدمت والد شما
بیاید از طرف من سلام شوق باید گفت که پیشتر خطی برای سید حسین خان ملفوف خط آنجا حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم
یحتمل که رسیده باشد و در همان خط سلام و اشتیاق بخدمت شما هم بود و اینهم خطیکه برای استاد شما میرسد شما همه برای خود
بدانید و بالا ازامرت لال سه بار در اثنای راه اتفاق بر خورد افتاد روزی [illegible] خط [illegible] است
حالا معلوم نیست و تحفظ شد باخیر رقعه ۱۳۹ ادی روزی که سیزدهم شعبان روز یکشنبه بود خط [illegible] مع عرضه که اسمی
جد [illegible] خود نوشته بودید با چند رقعه که جدا جدا بنام دوستان بود بمطالعه در آمد حالا غزلیکه من طلبیده بودم نباید فرستاد
انشاء الله العزیز روزیکه می آیید همراه خواهید آورد لیکن یک کاغذ را تکلف نباید ساخت و نیز خواهم که نقل غزلهای حال [illegible]
در حاشیه دیوان بخط برادر شما نوشته شود تا شما [illegible] و غزلهای مشاعره حال هم بوالد ماجد شما [illegible]
جناب ممدوح در حاشیه دیوان نوشته باشند نزد شما فرستادن ضرور نیست زیرا که اگر در دیوان آنجا [illegible] مضایقه ندارد
حالا چه فائده این بار صحبت مشاعره [illegible] مشاعره [illegible] و بعد ازین هم نخواهد شد من هم درین روزها
آنچه میگفتم برای مشاعره میگفتم [illegible] مشاعره [illegible] صاحب مشاعره بود حالا اگر ذوی القرنین هم مشاعره بکند اراده
ندارم که بروم آمدم بر احوال دیگر بدانند که [illegible] خان برادر [illegible] سوای نظام الملک [illegible] احدی
از امرای عصر محمد شاه هم [illegible] داشت لیکن حالا این نواب خیلی غنیمت است روزیکه [illegible] رحم
بعد دو روز آن پیاده های ناکه حکم کرد که [illegible] زن و مرد هر طرف که خواهد برود و هرچه از نقد و جنس [illegible] کسی
مزاحم نشده باشد سوای اهل [illegible] بسیاری از قیدیان [illegible] شدند [illegible] خلعت [illegible] پارچه کار چوبی
[illegible] و جیغه و مالای مروارید یافتند و هر روز [illegible] دیوان خاص [illegible] و از قرائن و آثار چنین معلوم
میشود که [illegible] برای امیر صاحب وزیر صاحب قاضی صاحب [illegible] که هنوز [illegible] کشیده اند
حال هر بار خلعت [illegible] کشیده باشند و نقل [illegible] که بدرگاه حضرت عباس سواری جناب العالی با این جمع
رفته بود که تمام بازار رنگین کرده بطور آذین بندی [illegible] در هر دکان [illegible] چند چادر راه بالای بام [illegible]
میشوند بر سر بام [illegible] چه بگویم که در تقریر نمی آید [illegible] درج زرین جواهر نگار [illegible]
مرصع کار و دیگر [illegible] و خدم که چشم فلک ندیده بود همراه بود و از کثرت خلق دو قدم راه طی کردن برابر دو کروه
مسافت بود مردم بسیاری [illegible] غلطیدند و ضرب ها خوردند الحاصل جناب العالی در تمام راه زر نقد
بهر دو دست بر [illegible] و فقرا انداختند و در درگاه رسیده یک کیسه و یک اشرفی و یک نان طلا که [illegible]

در روزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت هم تا شام انبوه مردم کم نبود دادم بر احوال میرزا حاجی صاحب ایشان علاقه
که خود در سرکار دهلی صاحب داشتند خلعت آن به منشی امیر حیدر شده خود شان در حضور جناب عالی میباشند جناب عالی را
بر ایشان خیلی لطف عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع جیغه و سرپیچ و مالای مروارید و پالکی جهالردار با ایشان
مرحمت شده شمارا در عرصه دو سه بار پرسیدند رقعه که شما نوشته اید حالا با ایشان نمودن مناسب نیست لیکن دیگر از طرف
شما نوشته خواهم داد و بر رقعه چه موقوف است سخن را برابر رقعه هستم و روزگار شما درین سرکار معرفت میرزای موصوف
مرکوز خاطر دارم مطمئن باشند منتظر لطیفه غیبی نشینند رقعه ۱۴۰ پوشیده نماند که دیروز که چهارشنبه و سلخ جمادی الاولی
بوده خانصاحب مکرم تاج الدین حسین خانصاحب داخل شهر شدند و بایمای صاحب کلان در مکانی از عمارات
انگریزی نزدیک بکوٹهی صاحب ممدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب ممدوح مصروف مهمانداری و دیگر مهمات
است لیکن مصرف طعام از سرکار منشی موصوف خواهد رسید و دیروز که غره جمادی الاخری بود در حویلی مولوی
حسین علی خانصاحب با فقیر هم ملاقات شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم یکجا خوردیم شاید طعمه دیروزه از طرف مولوی صاحب
باشد. جد امجد شما اراده کرده بودند که طعامی برای خانصاحب بفرستند من منع کردم برای اینکه زیاده از سه روز
نهایت چار روز مکث نتوانند کرد و سوای طعام صاحب کلان از جاهای دیگر هم طعام می آید در صورت ارسال
المعمر برباد می رود خود بسته فایده طعام آنست که مهمان از آن لذتی بردارد نه اینکه تعیب عدا شود هرگاه باراده اقامت
چندروزه اینجا خواهند آمد مضایقه ندارد و سوای اینکه میانه شما و خانصاحب هم تکلف در کار نیست اگر از اول معمول
مرسوم شده بود که هر وقت خانصاحب وارد شهر شوند طعام برای ایشان باید فرستاد حالا هم مناسب بود چون
پیش ازین در محرم اتفاق نیفتاده حالا بی جهت بغیر از تکلف محض صورتی ندارد نقل امروزه اینست که از صبح باران
شدید باریدن گرفت تمام راهها خصوصاً راه کوچها گل شد خانصاحب بهمین علت و نیز از جهت رفتن بملاقات بعض
احبای آرزومند که دو دو بار برای دیدن ایشان آمدند و در خانه نیافته مایوس گشتند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب
نتوانستند. سید آقا صاحبان مخدوم برای بازدید که دیروز خانصاحب نزد ایشان رفته بودند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب آمده
ساعت کامل که یکپاس هندوستانی باشد نشستند چون دیدند که خانصاحب نمی آیند و چیزی هم نخورده بودند مرخص
شدند حالا وقت عصر اگر خانصاحب بجا وارد شدند مشار الیهما خانصاحب را بدیدن نزد میان آمدن خواهند رفت
یا فردا صبح آمده رخصت خواهند کرد و خبر روانگی خانصاحب فردا گرم است لیکن باید دید شوق غالب همین است که فردا
روانه شوند چون خانصاحب را باعنایت عظمت و جبروت شما که درین روزها نام خدا هم رسانیده اید و کیفیت حج شده
مردم ذی اعتبار در خیمه شما و دیگر جا به چابکانه بیان کردند من هم از راه خوشامد و زمانه سازی گفتم باید روز تحسین سلوک
ندری بسته که نیم استار و کسری باشد و یک خریطه برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که دلی ها بفرستم چون دیدم که جد شما
سوای دلی ها که برای دیوانصاحب طلبیده اید دلی ها دیگر هم از قسم رسمی برای شما فرستاده اند همین پسته اکتفا کردم
و حلوای سوهن خوب بود لیکن باین خیال که مبادا بار سنگینی در شنبه باشند ازان هم دست بردار شدم تحفه مختصر میان [illegible]

باید فرستاده با قربانگ را و نهائی بجای خود از طرف من باید فرمایند که نمار راکم بباز و آینده همیدا اضافه باشد هذا والا تنخواه حسب
حق خدمت کسی برباد نمی فرمایند و زبانی خانصاحب است که صاحب الاجاه خواجه امامی را بفرخ آباد طلب خواهند کرد و
عمده منشی گری بوده بنام ایشان مقرر خواهد شد تقرر خانصاحب حالا شنیده اید که هرچه میشود تعلق به بخت و اتفاق دارد
الحمدلله که آقای شما و عمله کچهری یکی از شما ناخوش نیستند بالفعل که ساده آقا هم در همین ملک است بعد رفتن او هرچه
خواهد شد خواهد شد آنچه نوشته ام و دل نگاه دارید و خوب گردید که یاران باز گند شنیده اند عاریت جای تا زندگی
نسبت خدا شمارا لایق آن بکند که دوستان کمتر کمتر در سبب بلکه فی الفعل از شما العاریت بر دو باشند دیگر ماجرای تازه سوای
خیریت و منیع و شریف بنوده است که بتحریر در آید لیس فردا مشاعره است غزلهای تازه بعد ازین خواهد رسید
من هم از دیروز به نخاس آمده ام دیگر اینکه دیروز جد شما در حویلی نوتعمیر سیر رفتند در انتهای راه بخانصاحب ملاقات شد
لیکن این ملاقات داخل ملاقات نیست اگرچه فرصت میشود خانصاحب جد شما می آیند زیاده حیرت رقعه ۱۴۱
مخفی نماند که خط شما مرقوم دوازدهم صفر ۱۲۰۲ هجری رسیده مسرور ساخت روز رسیدنش شنبه بیست و هم شهر صفر بود
هرچند خط رقعه همی آقا صاحبان و گرو کشتار گر حال القلم نگردید اینقدر تساهل خوب نیست بعد یک دو خط چیزی مینوشته باشند
و بسیار خوب شد هندوی صد روپیه فرستادید همینی موجب برکت در رزق و سبب خوشنودی خداست فرستادن این
هندوی در عین ضرورت اتفاق افتاد من امروز در حویلی نو تعمیر آمده والده و عموی شمارا همین جا طلبیده گرم اختلاط
بودیم که هرکاره ڈاک این خط را آورد همین وقت که دو مهر زده اند عموی شما کاغذ هندوی گرفته بنابر ضرورت آتش
دوای کیمیا مرخص شده بنخاس رفتند آنجا رفته کاغذ بکهون داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه
هندوی بنام آنهاست یا یک بار یا دو بار کولی یا جیبی رام در عوض این مقروه خواهند گرفت این زرها که شما میفرستید
همه شاد میشوند از ینجا معلوم شد که در دنیا هرچه هست زر است وای برحال کسیکه زر ندارد کمالات روی زمین اگر در کسی
جمع باشد و در دنیا هیچ عزت ندارد و زن و فرزند و پدر و مادر و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند اختیاری
میرزا ابوالحسن خان فرنوان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش همت و دوست است هر قدر که ترقی برای او
صورت بندد دلم شاد میشود لیکن از باعث برخاستگی خاطر خانصاحب که میفرماید تاج الدین حسین خان دل بر آتش غم و
کباب گردید باید دید که ایشان برپرگنه میمانند یا استعفاء از عمل سرکار میکنند حیف اگر ایشان بمانند شما هم نمانید
والا نوعیکه صورت بندد حیله پیش کرده ترک نوکری نموده اینجا بیایید خدا رازق است آدم سخن مردانه دار را از دست
ندهد لیکن اول بخانصاحب موصوف باید نوشت که من ترک علاقه رفاقت جناب از دست نخواهم داد برین نوکری
چه موقوف است اگر به اهل هزارها متصور باشد یکساعت آب درینجا نخورم گیاهای این زمین مثل عقرب می گزد
بعد ازان به ابوالحسن خان فرنوان بهانه دیگر پیش آورده ترک علاقه باید کرد والا آئین انگریزی نیست که کسی
بپاس خاطر کسی ترک نوکری نماید بلکه ماخوذ میشود ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب است که مبادا شما در
دوستی ایشان نوکری بگذارید و مردم گمان برند که از هم صاحب کلکٹر نوکری را گذاشتند و یا خانصاحب موصوف خود ایشان را

طفل دو بار سیاه دانسته جواب داد هر چند مرزا ابو الحسن خان زیاده از خانصاحب با شما بدل شفقت خواهند کرد و ترقی هم
بسبی خان معزی الیه متصور لیکن حق احسان حسین خانصاحب که سفر مارا زیاده ازین ست امور دنیا اتفاقی ست بران
نازان نباید شد اهتمام دران باید کرد که زبان مردم و النشود از زبان مردم باید ترسید و دیگر آنکه در القاب کسانیکه در سن از
خود بزرگتر باشند یا محبت و شفقت بیش بیایند لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته منبع عنایت و احسان یا مخدوم
امیدگاه باید نوشت زیاده خیریت رقعه ۱۴۳ رقعه شریف در لف عرضی آهی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر اثر مرقوم
دهم ربیع الاول ۱۲۲۳ هجری در اسعد ازمنه بتاریخ چهاردهم تقویمی و سیزدهم رویتی بروز شنبه که عبارت از دیروز
باشد رسید و مسرور ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر همراه باد از خط دیروزه چنین ترشح مینماید که تا هنوز
دو سه ماه تشریف داشتن ملازمان والای صاحب والا مناقب عالیشان درین ضلع اتفاق افتد خدا کند که درین
لیالی و ایام پولی بدست شما باید تا از کسیکه قرض گرفته مصروف می آرید امین شوید و آنچه باقی ماند بفرستید
و دلهارا دلداری دست دهد من درین مقام تعجیل و اضطراب ندارم لیکن شما تا مر خدا حال زمانه را خوب مفید هند
و در فرستادن باورچی چند چیز مانع شده یکی بدست آوردن باورچی جوان خوش ظاهر و پخته کار در صناعت طبخ شما
هم بجای خود انصاف بکنید که شخص صاحب این جامعیت کجا پیدا میشود و اگر هم هست لکهنو ایده یا پانزده کی بیگدار
دوم نفیست بزرگانست که آدم را لازم نیست که بخانه آقا یا امیر عظیم الشانی سوای آقا باورچی یا رکابدار یا طباخ
خود بیارد و این امور ابد به دارد زیرا باورچی خانه باید گذاشت که بیشتر اینگونه آدمیان متوهم و متلون الطبع و تفلی مزاج
واقع میشوند در رفقای شان دشمن یکدیگر یا گاه باشد که بعد طعام خوردن و حتی در معده پیدا شد و تخمه یا مبیضه رو داده
خورنده بهمان مرض جان داده باورچی و مربی آن هر دو بدنام یا مقید شدند یا سیر تلف در آمدند لیکن این اندیشه‌ها
در جاهای بزرگ شغل جهانبانی دام اقباله و دیگر امرای بد طبع متوهم ست صاحب والا مناقب شما مرد بزرگ و دانا و دقایق رس
نیز نیک خصال اند اگر همه جا همین معامله باشد لیس باید که در دنیا کسی بسبب نوکری نشود بر باورچی چه موقوف است خدمتگار هم
میتواند که آقا را زهر هلاک کند همیشه دوستان برای دوستان هدایا از قسم حلویات و غیران میفرستند اگر همین وسوسه‌ها
گنجایش گرفته باشد ممکن نیست که کسی چیزی از دست کسی یا فرستاده کسی بخورد لیکن با همه احتیاط این را نخواهد
که برای اعلام امرا که گذشتن و قید نمودن آدمی قادر باشند باورچی نباید برد و هدیه و پیشکش از خوردنیها نیز نباید آورد و برای
همین در دعوت چنین کسان زر نقد برای مصرف باورچیخانه مقرر ست که هر جا که پخته میشود و انبار ابرای این تقریر ستم
که جوان و خوش ظاهر صنایع از کجا باید و اگر باشد هم هفت روپیه لکهنو را کی از دست سید بدو سوای این طباخی
و خدمتگاری و عهده کی بذمه خود میگیرد و چند روز ست که پیر بخش نام شخصیکه عمرش زیاده از بیست و پنج نباشد و صورت
هم صورت آدمی ست پیش من امیدوار نوکری صاحب والا مناقب آمده بود من هم راضی شده بودم میخواستم که او را بهفت
روپیه خرسند ساخته بفرستم چون در همان ایام خط شما متضمن کوچ حضرت عالیجاه رسید و این اندیشه هم بخاطر راه یافت
که مبادا ایشان پسند نیفتد اگر باز هم زری داده مرخص نماید مضایقه ندارد و الا سخت خرابی ست اگر چه بیشتر یک دو

آدم که از طرف من فرستاده بودید یافته برگشته اند دل اجازت نداد برای اینکه مبادا بخاطر ظرافت نگذرد که این مرد از لکهنو
آدمهای ناکاره را باین تصور که زری بدست آرند و در حق من دعای خیر بکنند بی مرفه روانه اینطرف میکند بالجمله اگر شما
بنویسید پیر بخش مذکور را بمشاهره هفت روپیه راضی نموده بلشکر بفرستم والا فلا رقعه ۱۴۲ مخفی نماند که بتاریخ هم رجب
خط فرحت نمط من رسید و مطالب مرقومه بفهم در آمد آنچه نوشته بودید که جواب بعضی سوالهای من از نسخه چار شربت
وقت تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش اینست که من هنگام تحریر جواب خط شما با وجود اینکه آن خط را برای همین
مسلم گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده اید با حسن وجوه خاطرنشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب
چنین بخیال رسید که آن خط را پاره کرده ام زیرا که معمول و رسوم همین ست که هر خطی که از طرف شما میرسد بعد مطالعه
برای مصلحت پاره میکنم تا از دزد و بیاید الا خطیکه متضمن مطلبی میباشد آنرا بعد تحریر جواب درین بلا گرفتار میسازم چنانچه
این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم از اتفاقات آنوقت چنین در دل گذشت که شاید حواله
بفوت دستی کرده ام ازین سبب بعضی سوالات را جواب نوشته شد و بعضی را ملتوی ماند بعد روانگی جواب و رسی خط
مذکور جائیکه گذاشته بودم از آنجا پیدا شد و آنرا دیده خیلی متأسف شدم من بعد قلم را برداشتم و جواب همه را در آن
درج نموده حواله کردم که بداک برساند چون رسیدن خط در داک انگریزی بیقینیات ست لهذا الیوم
اعاده آن نمیکنم اگر بعد ازین خط صاحب آمد و اشاره از خط من که سوای لفافه خانگی شماست نخواهد بود ذکر آن چیزها
خواهم کرد و الا محنت بیجا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده باشد خیر و الا باز در خط خود اعاده آن
سوالها نمائید زیرا که بعد تحریر این خط خط شما را معدوم محض ساختم و تمامی سوالها بخاطر نمانده ست لیکن ذران خط هم ذکر
لفظ اسامی نکرده بودم زیرا که تا در لغت احوال لفظ دیده نشود خاطر جمع نمیگردد در سراج اللغت بکمال اختصار نوشته بود
همچنین در لغات دیگر الا در قاموس از جهت چندی و ضمیر کردم تا قاموس از خانه آشنا طلبیده دیدم لفظ اسامی با یای نسبت
صورت اسامی هیچ جا بر نیامد و غلط محض ست که متصدیان ساخته اند اسما با سین بی نقطه و فتح الف که در کتاب جمع اسم است لیکن در فارسی
بر یک کس هم اطلاق آن جائز ست و توقف و وسوسه در جواب خط از جهت بعمل آمد که تاج الدین حسین خان صاحب را درجه
سر قدیم عارض بود خط جناب ممدوح هم ملفوف این خط ست ملاحظه باید نمود این بار در خط من بندگی بمرزا حاجی صاحب
بنویسید که اکثر اوقات از من مستفسر حال شما میباشند و دیگر وضیع و شریف خانه بعافیت هستند من چند روز برای دیدن
والده شما رفته بودم و چهار شبانه روز آنجا بودم اگر چه شما این مکان هوای خوب دارد و روزانه نظر را از دیدن سبزی درختان
حاصل ست لیکن آن چهچهه به شهر کجا رقعه ۱۴۴ الودعی المعی من سلمه الله تعالی بعد اشتیاق زیاده از تحریر و تقریر واضح باد
که دی روز که دوازدهم ربیع الاول ۱۲۲۳ هجری بود مکتوب دلنواز در لف عنایت نامه عموی والا قدر شما که مرقوم ۹ شهر مذکور
بوده است در اسعد ازمنه غازه طراز رخساره عذرای وصول شد شمول مضمونش ذهن نشین گردید روانی عبارتش تماشای آب
زندگی بود لیکن بعد ازین دو لفظ که در مکاتیب یاران مستعمل ست و شما از عدم تتبع لغت مجبور اعتراض ضرور ست یکی آنکه نوشته
بودید که هر فقره از نامه مملو از اخبار اخیار صاحب من اخیار جمع خیر ست به تشدید یا و این لفظ صفت ذوی العقول است صفت

عبیر زوی المعقول و ضمیر گزید خیال غیر در یعنی المعقول نمیتوانند شد و دوم اینکه بعقارت همین عبارت از کلام بلاغت ساکت شما ترشح نموده بود که شرف صدور بخشید و ریش انگار دل را آشنای مرهم امتنان گردانید این فقره لایق تحسین و آفرین ست لیکن همین لفظ انگار که صفت ریش واقع شده خرابی کرد پوشیده نماند که ریش و معنی دارد یکی زخم دوم ضد ازخم را گویند دل ریش بمعنی دل زخم دارست دل ریش مضاف و ریش بمعنی صفت آن دل شریش دل بمعنی خود دل می آید و ریش از کار هیچ معنی ندارد و ظاهر است که اگر ریش اضافت بکار اضافت الیه قرار دهم مصید معنی نمی افتد اگر اینکه اضافت ریش بطرف انگار نیز جمیع جای دارد این بحث مخصوص بشما نیست اکثری مرشیان عباد بدعوی در بیتها تحریش میسایند خصوصا در لفظ اجبار اختیار که در تمام کسانی دیده میشود که مغرور دانی جا نشینی فرعون مغرور اند که نمی خواهند شما و من خوبی دارید مشتاق صحت الفاظ میباشید و برشما بگیلری چکی ملک تحقیق ست همین اثنا دو فقیر دستگاه موجب نزول از زمام اعتبار است دیگر آنکه سوای خط میان گلشنیر سعید محمد خان که جواب هر دو فرستاده شده هیچ خطی ملفوف خط صاحب نبود که جواب آن از نظر گذرد سعید میر صاحب نوشته اند که خط غلام علیخان نفرستادند خدا شاهد است که نه خط سید اللہ خان بمن رسید و نه خط غلام علیخان شاید از سهو در خط میر پیچیده باشند بالجمله این قصص چه کار حالا سر رشته مطلب دیگر بدست می آرم انیست که اراده جناب عالی دام اقبال العالی این بود که از تیر اسپی که نام وی ست بر کنار نهر ییوکا سوای تیر اسپ مشهور که این نهر گنگا نهر است کلهنو برگزیدند لیکن بالمنار چهار سنیس و قدم موافق عرض عسکر مهدی علی خان بسمع مبارک رسید که در جنگل میر تپه که دیروز معرکه خیام دولت شد شیر بسیار است جوان خود عاشق شیر و شیر اند بان طرف برگشتند از یمنست و از جمعیت تواتی واقع شد بی اغراق و غلو میگویم که شب شب ماه در بین میدان لطف داشت که کیفیت آن احرست و جدانی تحریر و تقریر اداء نتوان کرد و جای شما بود تمام صحرا فرش نور ست و دی روز هم دو شیر دیگر شکار شد و کیناکی یک شیر حالا نگی بی عده باشد چند روز در نجا آلمت بعد ازین باید دید خبر عوام ست که برای شکار اقبال از گنگا نهر اعبور خواهند کرد لیکن بدل مشمول زیاده خیریت

رقعه ۵۴ ۱ میان امامی سلمکم اللہ تعالی بعد سلام شوق واضح باد که دی روز که چارم ربیع الاول ۱۲۱۲ھ بود از زمانیا بهیر کوچ شده گروه یا چار کرده بکنار نهر گیتی رسیدیم از ینجا چهو ندا نام جانور کو جلت پرواز نیش آن در یک ساعت آدم را فنا میسازد و علاجش در اهی بر درواج نیست باتیاق که آنرا بر سر علمیان گذاشته فلیان را بنوبت تمام بکشند تا زهر آن از بدن بیرون آید بسیار ست الحمد لله که یک کسی را هنوز نگزیده قاعده این بی بهره است که خود بخود نیش نمیزنند تا وقتیکه زیر دست کسی نیاید حالا طره روز در ینجا مقام ست و فردا هم البقره در بیالکی میشود و می نه مزاج دشمنان جناب عالی دام اقباله فدری حرارت بهم رسانیده بود از نجهت تمام راه بسواری پالکی و اخل سرادق دولت گردیدند لیکن امروز بفضل الهی ست صبح سوار شده دروازده گله تفنگ انداختن و دوازده بلند چی شکار کردند بر بروز حضرت صاحب عالم بهادر چند پیاره دیگر نه بادنجان و لوبسنه و حلوای خوبانی پخته برای جناب عالی فرستاده بودند امروز پنج عدد فی نذر الوش و سواری گذرانیدند خلاصه صحبت بسیار خوبست اگر اسمان

مکند امید است و دیگر آنکه شما را و والده ماجده عموی شما را درین سفر بسیار یاد میکنم بی شائبه اغراق میگویم که این سفر سفر نیست عجب سیر است که روح را تازه میکند خدا نواب وزیر الممالک بهادر را زنده دارد که روادار آزار کسی نمیشوند شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه بغلان طرف روانه باید کرد ارشاد شد که آنجا آب بسیار کم است طرفثانی بار عرض رسانید که سقاها رفته آب می آرند ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمیخواهم که خلق خدا متصدع شود واللہ باللہ که این عیبت پدری که در مزاج جناب العالی یافته میشود شاید در بعد سلفت باشد الا امرای اینوقت هیچ نسبت با ایشان نیست و مبوده از عنایت جناب مرشد زاده چه عرض نمایم که هر شام سواری رتهه عنایت میشود و کبهی در گاری می آید برای فقیر خود چو پاله معین ست و دو دسته و زمیش از ین هم که خیمه بکنار آب اتفاق می افتاد جای شما خالی کیفیتی و اشت آزردی آید چه قلمهای خوب شبیه لو اسطی بود لیکن که دو و باره سوای این مردم با خطاطی چه سر و کار و قلم خوب برای خوشنویس باید بار الخطی که خوانده شود سر و کار است بالجمله ازین قطعه زمین چار طرف راه است از انجمله راهی به کلهنو هم میرود بقول باره از عوام خبر مراجعت هم گرم ست باید دید دیگر آنکه خطی بنام منوچی لیسر اله فقیر چند مهاجن ملفوف است تحویل علی باید گفت که سیر علی تخته که دکانهای قصابان در انجاست رفته خانه لاله فقیر چند خزانچی عید بیگ خان تحقیق نموده این خط را نزد منوچی برسانند زیاده خیریت

رقعه ۶ ۱۴۴ خواجه امامی طال عمره دو خط شما یکی بیشتر که ذران احوال زن ضارب شوهر خود نوشته بودی دیروز که پیشتر نکم بود رسید من بر اینکه فائده تمام بشما رسد بر کاغذ جداگانه شرح رقعه شعر نوشتم اگر بجای خود آن رقعه را با کاغذ من مقابله خواهند کرد معنی عبارتها بخوبی دریافت خواهد شد بامعنویت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول شرح مقابل بکنید و لفظ دوم را با دوم همچنین سوم را با سوم و چهارم را با چهارم و جاییکه مطلب از آن الفاظ خوب بر نمی آید آنجا بتوضیح بیان کرده شده حالا بپاس خاطر شما ترجمه هر لفظ زیر آن لفظ ثبت شده لیکن در نصورت معنی عبارت در بعضی جا خوب فهمیده نخواهد شد بهر صورت شما بجای خود مطالعه بکنید العقل اکثر معلوم خواهد شد هر چه معلوم نمیشود جهت آمده یاد خواهم داد یا باز در خط خود بنویسید که شرح آن نگاشته آید و احوال لشکر اینست که در مفت کوچ بر شیر در جاندی کهیل انجا سبقه شده رسیده بودیم یک مقام در منزل یحیم و یک منزل اولیا اتفاق افتاده بود اینجا که آمدیم خبر بود که بهر آلنسانی گنداه سپیر از پل در مقام خواهد بود تا دی روز وقت دو پهر جناب عالی از شکار بیتکه بر گشتند بسیار آزرده آب رفته بود و امروز خبر کوچ گرم بود لیکن دی روز وقت دو پهر جناب عالی از شکار بهیکه بر گشتند بخانه صاحب کلان جامی یا فی اتفاق شد بعد از ان سه گهری کامل خلوت ماند از انجا که بر گشتند جامیات آفرین و تحسین رسید که بیش خیمه و خیلهن دیگر اسباب که انطرف دریا رفته است بر گردانید و بطرف لکهنو روانه بکنید بمجرد حکم سر کار ها رفتند و تا نصف شب بلکه تا آخر شب اسباب از پار می آمد از جهت امروز باز مقام شد فردا کوچ ست یاران بطور خود گفتگو ها دارند بعضی کشتی لار ڈیرکته اول و نوع نصرانی کیم یار چه نصرانی لار فی سرار مرد رکلکته انجه نه نو رسند این دو آدمی جراب بیله مجاز قیلدی والی خسوان اوند وبلار دبعض سرار قابنار لار کیم امیر علی خان انگریزی جریک مرزه ترتو گیچه آدمی کنکه کیفیتی لار فی واعد ین کیفیاتی

سنلوئے چین بازیلغان دوربار، قالموچی لازایبار کیم آصف الدوله فی انا فیض آباد ده میزی بولوب
ورنزدیک بارکیم اولوب برسه یابولون تا تغلا اولسون نوا چون جناب عالی و حضرت صاحب کلان انگلاغی بندولست ایچون کتتابلار
رقعه ۱۴۷ پوشیده نماند که والد ماجد شما از تاریخ بستم باتفاق امیر صاحب حویلی نو تعمیر نموده اند که امروز روز شنبه بیست و سوم
نجاس وقت سه پهر خواهند رفت سبب حساب دی روز عرضیه شما آخر روز رسید رحیم مایع عرضیه مذکوره را آنوقت که هنوز دو پهر
نزده اند آورده عرضه و خط امی خودم امطالعه در آورم رفتن شما بمیله تیبیسرو پیش از تحریر شما در خیال من بود این سیر آمدند
همان هیراندست که سیر فریاد و پسرش را دربن میداد و گر و گنگارام جی در نقل ملبیدن انیر حشی احوال نام او می برند آنچه از
حالات منشی نوشته بودید معلوم شد هرگاه صاحب اینجا می آید و او استعفا نوشته است فهمیده میشود و بقول شما
بهر صورت آدمی را تابع بخت و اتفاق باید بود اصل اینست که امور دنیوی همه متعلق اتفاق است عقل و تدبیر در نه مقام
دخل ندارد و لیکن عقل هم چیزیست که آدم را آن بطون نمیشود یعنی دانا را باید که کاری نه کند که عقلا او را ذلیل دانند
با عوام سر و کار نه داشته باشد هزار شکر میکنیم که شما اینجا می آیید اگر بطریق رخصت بعد چندی اتفاق افتد مضائقه نیست
والا بر کمی مشاهره منشی علاقه نظر انداخته نباید آمد همین کم زیاده میشود و فی الواقع دانایان انسب را هیچ دانسته اند و میدانند
در منبر فقه سوای این عبارت که منافع انها تعلق بآن دارد می بالیست حالا المحسن بفضل الهی چاق است خاطر شریف
جمع باشد بحمد الله فرصت گاه گاهی رسم تحریر با آقا صاحبان مخدوم هم جاری باید داشت اگرچه ایشان و هند ریمیان
لیکن باز هم تقاضای محبت همین را میخواهد و گنگارام جی خود را فدای شما میدانند آقا صاحب کلان نام خدا حالا تندرست
و از بستر کناره گرفتن اند از قسم طعام و شیرینی و میوه فصل هرچه بدست می آید میخورند دیگر خیریت رقعه ۱۴۸ اشام دیروز
رحیم بیگ سه کهیس در بغل و خط میر نصیر الدین محمد در دست همراه سهلبانی که زر نقد مهاجنان از برای آورده بود اینجا
آمد من چون سر نامه را خواندم و نگاه بر رحیم بیگ کردم دانستم که شاید میر موصوف این تحفه را برای من فرستاده اند بخاطر
این بود که همراه همین سهلبان ستر دسازم زیرا که من عادی این چیزها نیستم لیکن چون خط مطالعه در آوردم معلوم شد
که دو جفت کهیس که چهار عدد باشد برای ناهر سنگه فرستاده اند آنوقت خود جای گفتگو باقی نماند چون از سهلبانان
پرسیدم که این خود سه تاست چهارمش کجاست گفت بعلت محصول برست که در عمل انگریز بهادر جاری ست
برکناره دریای گنگا بر حدی گهاٹ گذشته آمده ام سه روپیه بده هند که فردا بر گذر مذکور رفته آنرا هم بیارم فقیر با آغا صاحب
گفتم ملازمان آغا صاحب مذکور باو داده کهیسها را اگر فتند معلوم شد که کهیسها را دو روپیه با گذشته بود که جا بجا داغدار
شده منوعیبک غیر شستن و اغمای مذکور و در نمیتواند شد پس بهمین قرینه معلوم شد که میر موصوف کهیسها بها خیلی با
و آن مهاجن سهل خود گذشته اینجا روانه نمود سهلبان حرامزاده این حیله پیش کرد تا زری بدست آید و الا محصول چهار
کهیس سه روپیه نمیتواند شد خوب از آنجا چه میرود بالظرف ثانی این احوال را خواهیم نوشت امروز ناهر سنگه هم آمده اند کهیس
تقویض ایشان نموده شد هر وقت که کهیس چهارم می آید آنهم سپرد ایشان خواهد شد دیگر روپیه از میوه بر آورده با آغا صاحب
میدادند که این انگبین و دو روپیه باقی از خانه خواهم فرستاد آغا صاحب نگرفتند بیجان عالم که ناهر سنگه هرگز مرد طماع نیست گاهی شاهد

نزدیک بعبر قبانی نکرده بلکه اینقدر بنی پرده هست که خط هم نمی نویسید میر صاحب از طرف خود بعمل می آرند خلاصه
خط میر صاحب برای ملاحظه میرسد باید مطالعه باره باید کرد داخط مولوی شیر علی نقل نسخه ورد انگلستان نوشته
حواله رستم نکنید داگر نوشته گذاشته باشید دوباره جا بنویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید رقعه ۱۴۹
بر ضمیر خورشید نظیر مخفی نماند که دیروز مال که هیچ بخدمت می آرد مشتمل ورق که یک جزو کامل باشد بر از اشعار منشی محمد صادق
ست و ششمش ورق دیگر از ارشادات شیخ امام علی هر دو را بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و
پنج بیت دیگر دارد همه را ردیف دارد در حاشیه دیوان باید نوشت من آنوقت چار غزل مرزا حاجی مرحوم شام که پریروز رسیده
نزد شما میرسد هم این اشعار با مصوبت اتفاق افتاد که پس پریروز غزلها اول گفته بودم و پریروز دو غزل که بعد از غزل
اول نوشته شده و غزل ردایت نه دانست و پنج شعر ردیف لبی دو دیروز دیروز اتفاق افتاد از باعث بعض
موانع از انجمله رفتن بخانه میان آفرین و اختلاطات رسید که فرمایش نسخه تواریخ بود این غزل تمام نشد شما این
پنج اشعار بذنب همین ابیات باقی گفته خواهم نویسانید و هرچه دیگر دست بهم داد آنهم نوشته خواهد شد رقعه ۱۵۰
منشی طلیق اللسان خواجه امام الدین سمرقندی که رشک صفاهانیان و نجاه زبان اند در یافته باشند که خطی بنام
مرزا صادق خان صفاهانی در لفافه خودم که همی والد ماجد شماست فرستاده ام لازم که حقیقت علی رطلبیده بگویید که
این خط را متصل حویلی میان آفرین جائیکه پریروز مرزا قتیل را طلبیده بود رسانیده بیابانام مرزا صادق هم نشان
باید داد و اگر حسب اتفاق جائی رفته باشند باید گفت که خط را حواله پیرمرد که بابو نام دارد و در دروازه دوم حمام خانه
میباشد نموده بگوید که این خط خط مرزا قتیل است هرگاه آغا صاحب بیایند خواهی داد دیگر آنکه پریروز جناب عالی
مرزا عباس پسر اشرف علیخان را که لباس انگریزی می پوشد برای دریافت فرزراج بجناب حضرت صاحب عالم فرستاده بودند
این احوال اتفاق افتاد آخر روز مرزا اشرف علی داروغه دیوانخانه را که نائب رمضان علی خان الشک آقاسی ست با دوازده گاگری
گل گلاب و چنبیلی و ده بیزده جهگره دال ماش و پنج کوزه روغن لطیف و خوشبو و پنج سبوی ساول فرستاده بودند خلعت
بمبارکبادی میدادند از نزد حضور نگرفت و اصلش اینست که امام علی خان راجه این ضلع پنج جهگره غله و پنجاه بز و بیست و پنج
کوزه روغن و همین قدر ساول و ده گاو برای برنج ضیافت بحضور جناب العالی آورده بود جناب عالی اینقدر اینجا فرستادند
لیکن دو گاو و برنج فراموش کرده بودم این هم آمده بود و همین قدر برای صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری ان
پیش سرادق دولت حضرت مرشد زاده گذشته بود آداب بدست خواص عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات
نشده در شکار خواهد شد رقعه ۱۵۱ اخوی خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز بپاس خاطر شاد و مقدم شیخ محمد حسین
عرضی بجای معلوم فرستاده بودم آنچه وتخطوط شده هست راقم را از اول همین گمان بود لیکن بپاس خاطر شما
نوشته شد نوکری در سرکار ایشان خیلی مشکل است کسانیکه این سرکار را ندیده اند هوس دارند و آنهاکه نوکر اند
در فکر ترک بسر می برند لیکن توقعی که در ترک نوکری رو میدهد از سبب بر نیامدن تنخواه هست در انتظار بر آمدن
تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود بیچارها اینقدر پول بخانه ندارند که از تنخواه دست بردارند رقعه ۱۵۲ اخوی امامی من

سلکم الله تعالی افسانه زکی را که خود مفتش تحریر فرموده اید بمیر نصیر الدین برای مطالعه بدهید جناب ممدوح
درین روزها نوات چار خبرت را تصحیح رسانیده یاد میگیرند و عبارت هم کم کم بطور خود مینویسند نیز خواهند که ان
تصنیف صاحب هم حظّه بردارند لیکن اگر آدم جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده باید فرستاد و
این هم برای آنست که شما آدم ایشان را خوب نمی شناسید و الا اینقدر سعی مصروف نداشت و این فهم بر انی همین
نوشته شد و اگر جناب ممدوح خود دو چار شده می طلبیدند حاجت برقعه هم نبود زیاده خیریت
رقعه ۱۵۳ انواجه امام الدین سمرقندی الاصل سلامکم الله تعالی سوده افسانه تازه رسیده دل بسیار خوش شد
صد آفرین بلکه هزار مرحبا بخشی و کو بیخشی باز و تیز کرده بعضی مقام های شما اندکی لحن شنیده است این هم از سبب
عدم مواظبت است انقدر بخاطر داشته باشید که تعریف هر کسی که در کتاب هر در افتد نام آن شخص را بعد فقرات مشتمل بر
مدح او ذکر میکنند اگرچه مطلب تقدیم نام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر اینست که اسم ممدوح بعد فقرات مدح مذکور
نمایند این چند جا در اغلب نوشته نیست بلکه از عدم معرفت تحریر دست میدهد زیاده زیاده رقعه ۱۵۴ بمیان امامی بعد
سلام شوق را نیخ باد که خط شما و قوم چار دهم شهر حال امروز که هفتم ماه مذکور است رسیده است سر و ساخت
عبارت خط قابل تحسین و آفرین بود و الا در و لفظ غلط واقع شده یکی تمان تو تماق بمعنی خون بخشیدن بجای تمان تو کماق
هر چند در ترکی قاف و کاف یک است لیکن تو تماق معنی زا مید نیست و تو کماق معنی ریختن و دوم در مدح امیر صاحب
این فقره در اطول و میغر الطبیعین نوشته اید امیر صاحب کوچک ال هم که خدا خاک الشان را آب رحم بر حال غریبان سرشته
است واحد و ستاش داده اند و چنین میبالیست که خدا خاک ایشان را آب رحم بر حال غریبان سرشته است و انچه از بلسی
مردم معلوم مرقوم بود آن مرد که را شما نشناخته اید بدتخم است من یازده روپیه برای خرج راه باو داده بودم ششش یکبار
پنج یکبار لیکن چون شنیده فقیر مراتبات حال بحق او درست حرام زاده باشد یا حلال زاده احوال او را نیز خواه راست
و دروغ شنیده چهم میکردم همین طریق مردم سمد اگر نیته اند و هیچ کی آشنای من نبوده است لیکن بیزی تولان
بهین حسن سلوک میدانند که فلانی از راه دوستی با سلوک می ورزد نمیدانند که من آشنای صاحب غیرتم و در دمن گدا
بر نمیباشم رقعه ۱۵۵ امروز کاغذ مرزا حاجی صاحب تقویض رستم خان باید نمود من تا هر سنگه بعد چاشت انجا خواهم آمد
آخر روز شما همراه گرفته باز انجا می آیم و کاغذی بخراز کاغذ مرزا حاجی صاحب است آن در جزو دان شما که داشته
من خود آمده دریافته سلکم رقعه ۱۵۶ پوشیده نماند که میر عبد الله بیچاره بتاریخ بیست و نهم جمادی الاولی سنه ۱۲۲۰
روز دوشنبه در حویلی نوازمیر بمرض سال ورق برحمت الهی پیوست از نه ماه این عارضه داشت و بد پرهیزها کرده لیکن
خوب کرد اگر پرهیز هم میکرد چه میشد باتفاق اطبا کسی ازین بیماری ها جان نبرده است خلاصه از دو ماه در حویلی
نوازمیر می برده میگفت که آب و هوای اینجا بسیار با مزاج من موافقت کرده روز بیست و دو از یکپاس شب مانده سر رشته
نفس گم کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم پاس روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد پیش روی دروازه همین
حویلی تکیه فقیر ست از چهل سال فقیر مذکور درین تکیه میماند سال گذشته قضا کرده حالا کوچک ابدال او مالک است

بیچاره و پیر بوده و آن مرحوم را برای قربت تکیه مذکور دفن کردند اگرچه غم مردن او نظر بجوانی او همه را محزون ساخته
لیکن مادرش تا دیر بعد مردن او چسپیده رویش می بوسید خود را آنقدر رنجاند که خود یک قالب یکدگر شده بود
طبیعت محسن هم چند روز ناساز بود و شفا یافت لیکن باز در غذا بیخبری بد پرهیزی شده بیماری عود نمود و حالا
بفضل الهی ست سه ماله تمام خانه بدست مرزا فتح علی برادر زاده حکیم شفائی خان ست این بود احوال تازه که نوشته شد
من هم درین طرف مدت سوای درد منشا در بجها کشیدم لیکن از یک هفته صحت کلی حاصل ست خربزه هم که خوردم بخوبی
هضم شد از بعضی چیزها هنوز پرهیز میکنم مثل بادنجان و شلیله و دال ارهر و لال مرچ انشاء الله العزیز بعد چندی این را هم
میخورم حالا عمارات جهادونی هم قابل دیدن است صبح و شام گرسی بالای بام خانه که مشرف بران عمارات باشد و نگاه
تا انجا میرسد استاده میشوم و مرقع مانی و نگارستان چین در نظر جلوه میدهد با وجود عدم رفتن مردم باز آبادی در حفا
بسیار شده است روزی حضرت صاحب عالم بهادر با یمای حضرت عالی دوباره بتماشای کوهی دلکشا رفته بودند من هم
در رکاب بودم بعد مراجعت باشاره حضور پرنور چند فقره در وصف آن تحریر در آمد نقل آن پیش ع الله شماست
حق تعالی شما را بکام دل رسانیده اینجا بیاره و در خانه همه آدم ها چاق اند رقعه ۱۵۷ النسرین نو بهار انشاء پردازی
و عندلیب شاخسار بذله طرازی حفظکم الله تعالی یقین کلی ست که بعد آمدن فقیر باینطرف هم شغل فارسی بطور خود
با عموی شفیق داشته باشید من هم در دوسه روز میرسم لیکن خدا کند که باران بالسیه گرد و غبار سهل ست والا در کوچها
لکهنو راه رفتن خیلی دشوار خواهد بود آدم بر مطلب چهار انار و یک ناسپاتی و یک بهی و چند دانه انگور و چند
تاخوبانی و قدری پسته و کشمش که از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما فرستاده شد باید که بطور مناسب میانه
خود ها حصه خود بگیرید زیاده خیریت مگر آنکه بعد تمام نمودن رقعه یک کابلی کیله که سیزده کیله دارد هم عنایت شد
این هم میرسد رقعه ۱۵۸ خواجه امامی صاحب طال عمرکم امروز بیست و یکم شهر حال در پنجشنبه است بر نهر نشسته چکانده و کالا
تا لالکموج پنج کروهی از منزل دیروزه رسیدیم بروز پنجشنبه تا جمعه که زود تر می آید داخل شهر میشویم اگرچه دیروز هم
این احوال نگارش پذیرفته و سوای مراجعت لشکر چیزی نیست که برکسی ظاهر نشود لیکن هرکس از حال خود بمحبوبان
خود ش خبر میدهد زیاده خیریت رقعه ۱۵۹ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی اشتیاق ستونگر معلوم بوسلون گیم
خواجه رحمت الله خان سنی نک پازیب ایدی فرخ آباد یا فی روانه لو لو زمین لیکن حال بوزر گیم سواری میسر
بو قدر و اکر دن ترث یالون بیش اقچه سن ممتی بیار سنگ کو بیخشی باز خلاصه موافق ایمای خواجه صاحب
موصوف لاله دیبی پرشاد چارده روپیه بخدمت شریف خواهند رسانید الصاحب از ایشان گرفته بخواجه صاحب
موصوف بدهند و رسید مبلغ روز دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند و حال لشکر این ست که دیروز که بیست و هشتم
صفر بود از فیض آباد شش کروه اینطرف رسیدیم امروز مقام ست فردا داخل فیض آباد میشوم باید دید چند
مقام در آنجا میشود دیگر خیریت رقعه ۱۶۰ شخصی این کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمت زیاده از حد
میگوید پنجاه روپیه میخواهد میگوید که مزد کاتب فی جزو یکروپیه داده ام حالا انصاف بدست شماست هرچه شما بگوئید

روانه ہوتا ہوں میں
لیکن احوال یہ ہے
کہ سواری میسر نہیں ہے
اگر چودہ یا پندرہ روپیہ
[illegible]
اچھا ہے

قبول سازیم خدا داند طرفه تماشائی چه فهمیده است که این خط زشت را خط آغا رشید و میر عماد دانسته پنجاه روپیه
قیمت کتاب بر زبان آورد اگر پسند صاحب باشد مضائقه ندارد میان حسن علی امروز روانه جونپور شدند سلام بندگی
شریف گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتی ها کرده اند دیروز و پریروز که جواهر دوست بود سه غزل تازه گفته شد شما
همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که غزلها بر او نوشته شده از رقعه بریده بدست رستم خان خواهید داد که نزد آقا صاحبان
خواهد برد و من امروز از دوا الیدن فارغ شدم نزد احمدی را طلبیده سر تراشی میکنم رقعه ۱۶۱ خواجه امامی صاحب
سلمکم الله تعالی خط شما و والد شما رسید مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری تراش داده بجمیع نسبته الفوقت عرضه
خود روانه سازید خط قاضی صاحب که اسمی آغا صاحبان است رستم امروز می برد اگر پیش از عصر آدم جواب شان رساند
آنرا هم ملفوف باید کرد والا خطوط امروز فردا که بعد رسید خط آغا صاحبان در خط دیگر خواهید فرستاد دیروز خطوط هم
معلوم رسیدم و جلنیر سند لاکهی چند خورده است حلیم که پیر انشاء الله خانه صاحب خط مذکور را باین علت که غزلهای
هندی نوشته بود برده والا بلاحظه شما میرسید رقعه ۱۶۲ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند
که از دیروز در عجب گستاخی افتاده ایم که هیچ میسر سید امروز مقام است فردا کوچ لیکن مقام امروزه درین ارض
ذات الرمال بر من ناگوار است صبحی بار برآید که تو ده هیا داشتند دیگر آنکه چیز روپیه بدست همین آدم سپرده گرفته پیش خود
نگاه دارید هر گاه مهوس معلوم نماید باید داد که بیچاره بمعرفت خود در آرد رقعه ۱۶۳ خواجه صاحب من خط محمد شفیع که
اسمی فقیر بود برای مطالعه میرسد و رقعه دیگر که بنام پسر اوست نیز فرستاده شد بعد مطالعه خطش رقعه را برستم باید داد
که بخانه مشار الیه برساند و آغا صاحبان مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم
که درین چیزها نام خود داخل بکنم یا نوشته پیش خود نگذارم از رسیدن رقعه بسیار خجالت کشیدم لیکن بطور خود ابیات
مذکوره را یاد میکنم اگر یاد می آید فهو المطلوب والا امروز بطور دیگر درست میکنم رقعه ۱۶۴ خواجه امامی صاحب
سلمه الله تعالی راقم دعاگو تا این وقت مهمان میرزا حاجی صاحب بود حالا بجویالی آقا صاحبان بلطف نشان رسیده چون
خبر تشریف آوری این صاحبان تا شام گرم است لهذا موافق وعده دی شب نمیتوانم فردا العبد چاشت
باتفاق میر صاحب ازین مخدومان مرخص خواهم شد رقعه ۱۶۵ خواجه صاحب سلمکم الله تعالی هر گاه خط بوالد خود
بنویسید برای ملاحظه داعی هم خواهید فرستاد من یاد دارم که نقل آن اینجا پیش شما هم بود شاید از خاطر شریف
رفته است و میر امجد علی هم نقل آن برداشته بودند من هرگز بخاطر ندارم دیشب یک ماده بدست آمده بود و
قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصراع بشمار در آوردم دو عدد کم بود مجبور متوجه ماده دیگر شدم بعد زمانی
این ماده بدست آمد نظم زنغره ساخت بلی شاه دین جو صندوقی ۲ وزیر اعظم هند آن سپهر جلال ۲ دمید جان
بتن مانفی ازین تاریخ ۲ نشان مجد و کمال و سعادت و اقبال ۲ دیگر آنکه امروز یا فردا در عالم فرصت این چهار
غزل تازه حقیر را بر کاغذی نقل کرده بدست آدم خود نزد آقا صاحبان مخدوم باید فرستاد فردا به تکلیف
میرزا حاجی صاحب بکربلا میبردم و از انجا باز بلکهنو می آیم زیاده خیریت رقعه ۱۶۶ خواجه امامی صاحب

دریافت نمایند که معلوم نیست که دیروز یا امروز میرزا بهجه بیگ پهلوان و آن میرزا جو گندم ریش که وقت آمدن اینجا شما را
بالای بام طلبیده سفارش او کرده بودم آمده بودند یا نه و صاحب در مدرسه هر دو کس بطوریکه گفته بودم بجناب قبله و کعبه
عرض کردید یا وقت مناسب نبود بهر حال اگر گفته باشید مفصل بنویسید والا بگویید فردا جواب بنویسید رقعه ۱۶۷
خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی پنج روپیه بدست رستم خان فرستاده شد باید گرفت نیز د والده میان ملکو رفته باید گفت
که میرزا قتیل میشنید که دوستانش تحصیلدار پرگنات در ملک انگریز بودند و سفارش اکثر مردم بآنها مینوشت و همه لقدر
مقسوم خود کامیاب میشدند درینولا که آشنایانش همه معزول شده اند سفارش یکدو به آنها روا ندارد و سابق هم
خط نوشته باهل حاجت میداد این نیست که زبرای کسی طلبید مگر دو سه بار از بعضی را تنخ این هم بعمل آورده بود
دگاهی که بکسی همین جا داده از پیش خود داده است انقدر گفته باز بگویید که این پنج روپیه بگفته شما از پیش خود برای آن
زنانه فرستاده اند باید رسید زیاده خیریت رقعه ۱۶۸ مخفی نماند که عرضی اسمی جناب خان صاحب قبله و کعبه پریروز که پنجم
ماه مبارک بود رسید چون من اینجا بوده ام و والد شما از باعث صوم فرستادن آن نزد من فراموش نمودند امروز
که از خانه آقا صاحبان اینجا آمدم بمطالعه در آمد تحصیلداری و هر چه غیر ازین داخل مناصب عزت در سرکار کمپنی انگریز
بهادر است همه وابسته بلطف و عنایت آقای عالی جناب است اگر صاحبان بورڈ این تجویز را پسندیدند بسم الله تحصیلداری
لیکن شما از زانی و الا جای اندیشه نیست خدا آقا را سلامت دارد و اگر او را پرداخت شما منظور است بطریق دیگر کامیاب
خواهید شد نزد من اینهمه در اصل از سبب مهربانی اوست گو بظاهر حاضر باشی و خدمت شما باعث آن باشد درینولا
آشنائی از زمین پوری خطی بمن نوشته بود خط مذکور بمعرفت آقا صاحب مختار بمن رسید شخص مذکور بمن نوشته بود که
چهار عامل برای پرگنات حضور تحصیل تجویز شده رپورٹ بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحب بورڈ هر جا که باشند درست
بخاطر نمانده است و صاحب والا مناقب منتظر جواب هر گاه این التماس پذیرا خواهد شد عمال مذکور که یکی از آن شما باشید بر سر
پرگنه خواهند رفت تمام شد مضمون خط آشنای مذکور بیچاره همین قدر نوشته بود اگر فضل الهی شامل حال شما شود این شخص را
رفیق خود خواهید کرد مسکین در اینجا حالی ندارد و بعد مدتی ده روپیه سکه برای پسر خود فرستاده بود بخانه او رسانده شد
و سید حسن خان خطی به برادر خود میان سیدی علی نوشته بودند که تحصیلداری بنام خواجه امامی صاحب مقرر شده
چون هندوستانیان از طریق انگریزی بکلی خبر ندارند و منبع و تشریف اینجا گمان بردند که شما از زمین پوری رفتید و انقدر
ندانستند که در سرکار انگریز آنچه تدبیر میشود پیش از آنکه شخصی بر کاری منصوب نموده آید جا بجا همین شهرت میگیرد
که فلان خدمت بفلانی قرار یافت بهر حال فال نیک اثری دارد و آنچه در افواه دانسته جا گرفته است روزی
در همین روزها بظهور می آید لیکن ما دعاگویان را در وقت ترقی یاد باید داشت ازینجا چنین داغ یاد که رقعه کوچکی
که اسمی من درین عرضه بود بمطالعه در آوردم من بعد خطی اسمی آقا صاحبان مخدوم نزد شان فرستادم هر وقت
که جواب میرسد نزد خود نگاه میدارم در خط دیگر ملفوف کرده خواهم فرستاد و آنچه در خط سابق نوشته بودم
که دو جا در خط شما غلطی دیده است تفصیلش اینست که این تحریر در عالم تعجیل و تردد خاطر معتبر نیست شما هم

سیدا بند که محو با جای خطی نوشته میشود مهمل ها های هوز مینویسند لیکن از سبب بعث یا متعلق بودن خاطر بکار دیگر
بالعکس از قلم شما ترشح نمود انشاء الله العزیز وقتیکه بر مطلوب ظفر می یابند و اطمینانی بهم میرسد آنوقت برهان قاطع
و دیگر یک دو کتاب لغت نزد صاحب فرستاده خواهد شد صاحب من من از این خوشی ندارم که شما بوعلی سینا
شوید ظاهر خود را درست بکنید من ترقی شما در دنیا میخواهم اگر خدا علم و دولت هر دو بدهد سبحان الله کور چه میخواهد
دو چشم بینا و اگر علم بقدر ضرورت عطا فرماید و دولت زیاده از حد لیکن بعزت تمام نه بذلت زهی طالع
و خهی عنایت خداوندی این بار خطی برای ناهر سنگه مینوسم چون او بذات خود مشتاق خبر فرحت اثر شماست و میداند
که محبت او در دل شماست از راه اختلاط کلمه بر زبان می آرد لیکن از دل نیست اگر جواب صد خط نخواهید نوشت
او خط صد و یکم خواهد نوشت امروز مردکه از دو پهر اینجا وارد است شام خواهد رفت خطش ملفوف است و دو کاغذ
دیگر یکی عنایت نامه حاجی اسمعیل نامی دوم غزلهای مشاعره حال رقعه ۱۶۹ سلمکم الله تعالی پوشیده نماند
که لفافه اسمی آغا صاحب مختار حضور پرنور مرقومه بیست و یکم شهر حال بمن رسید و احدی بران مطلع نشد صورت
حال اینست که من پریروز که بیست و سوم شهر حال بود خبر روانگی امیر صاحب بتاریخ بیست و ششم شنیده برای
ترخیص ملازمان جناب ممدوح بنخاس آمدم و رفتن ایشان بر هم زده حالا در شروع ایام برشکال روانه خواهند شد
و دیروز که بیست و چهارم روز دوشنبه بود آدم آقا صاحب دام مجده آن لفافه را نهفتی آورده بستم را بیرون دروازه
برده باو سپرده در رفت بستم نیز با خطهای تمام بمن رسانید خط مرزا ابوالحسن خان و دیوان هم در لف آن بود بخوبی هم
خوانده شده کسی را الفت چون من درینجا هستم و آغا صاحب آنجا جواب از طرف ایشان بعد ازین خواهد رسید
و بر جواب چه موقوف است ایشان شب و روز در یاد شما هستند تحریر خطوط در مقام داعی شدن ضرورت
احوال تازه میشود باقی همین خط برای سه هندوستان کفایت میکند صد آفرین بر شما که بر سر نام نام آغا صاحب
نوشته بودید الا احتمال آن بود که چوبداران و پیاده ها و هرکاره ها که میگفتند که مرزا قتیل بنخاس رفته است
و هرکاره همچو دریافت حال اینجا می آمد اگر من تنها اینجا خود را میگرفتم باز هم قباحتی نداشت و اگر جائی میرفتم
صاحبان خانه خطر را گرفته از راه بی تکلفی میخواندند لیکن این احتمال من خیلی ضعیف است زیرا که من وقت آمدن خود
همه آدمها را چه چوبدار و چه پیاده طلبیده تهدید کرده آمده بودم که هرگاه خطی بنام من آید شما آن خط و هرکاره را
پیش آغا صاحب ببرید هرگز به نخاس یا جای دیگر نخواهید فرستاد اگر خلاف این عمل آورید از نوکری برطرف
خواهید شد آغا صاحب هم قدغن کرده اند و تهدید نموده اند درینصورت آمدن خط به نخاس احتمالی نداشت لیکن بسیار
بجا کار کردید جهت خدا بهتر شما دیروز وقت شام در خطوط خانگی خطی بنام صاحب و ڈاک فرستاده شد در
خط مذکور چند لفظ تعزیت سانحه جانگزا ایست اعاده آن چه ضرور حالا بعد ازین بعرضه برای حد امجد خود بنویسید آمدن
مولوی کلیم الدین مفتی عدالت و دیگر ارباب عزت و متاسف شدن همه والا قدر از دریافت این سانحه حواله قلم باید نمود
تا به نظر این مرحوم عزت شما جا گیرد و در رقعه من که در مقدمه روانگی خانصاحب از لکهنو بحضور نموده بسیار

بجا شد زیرا که نمودن رقعه در وقت استفسار صاحب والا جاه از احوال خانصاحب زیبا بود از طرف خود چه تخفگی داشت
صاحب من بعد ازین الخ مینویسم از احکام قطعی ندانید مشوره خیال بکنید هر چه مناسب وقت در رای شما پسندیده نماید بعمل
آورده باشید نام خدا رای شما صائب و نزد من پسندیده داشت رقعه ۱۷۰ خواجه صاحب عالی قدر سلمه الله تعالی
پریروز خط بهجت نمط رسید موجب مسرت فراوان گردید نوشته بودید که تاج الدین حسین خان باز به تحصیلداری پیوند
مامور شدند لیکن این لفظ را معمور بعین مهمله نوشته بودید پوشیده نماند که مامور صیغه مفعول از امر آمده است
و درین مقام همین انسب مینماید و معمور بمعنی آبادان تعریف شهر است درینجا چه گنجایش دارد معنی شعر مرزا رفیع
شعر ـ بود واجب کفر ثابت بر تمنای مسلمانی ٭ چه سود از سبحه زنار تسبیح سلیمانی ٭ این است که
نفعا با آیای قرشت مفتوح و سیم ساکن بمعنی زنار که گنده ها ان و راهبان از حکم حاکم از ترسایان و دیگر را گنهاران گیرند و بمعنی
لغویست و در استعمال بمعنی سود و نفع است و سلیمانی سنگی است برنگ کبود که در میان آن رگ سفیدی میباشد
که آنرا زنار میگویند غرض شاعران نیست که کفر و اسلام هر دو در اصل یک است و فرق ظاهری نزد یک اهل تحقیق
نامعتبر هرگاه کفر ثابت شد همان ثبوت کفر ثبوت مسلمانی است یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است سر مو از هم
جدا نمیشوند بنوعی که زنار از تسبیح سلیمانی منفک نمیتواند شد همین صورت کفر از اسلام و اسلام از کفر جدا نمیگردد
شیخ با اینهمه تقوی نتوانست که زنار را از تسبیح سلیمانی جدا سازد تمام شد این هم دیگر اینکه حالا محسن بفضل شافی مطلق
از سابق بهتر است اگرچه هنوز بحالت اصلی عود ننموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط میکند و میخندد و این دلیل تام
بر صحت است گو پیاده راه نمیتواند رفت اکثر که میل طبع به لعبت گلی میشود یا دل رغبت به شیرینی میکند با آدم خود میگوید
که مرا پیش مرزا صاحب ببرید وقتیکه می آید سوال هر دو چیز میکند من البته لعبت گلی می طلبم لیکن چون طبیب از
شیرینی خوردن منع کرده است بهر طوریکه میشود از سر او وا میکنم اگر گاهی اتفاق میشود یک نبات ریزه باو میدهم با شیرینی
میوه لیکن چون نزد حکیم این هم مضر است بقدر رسید هم در مقدمه معالجه و بو چنانچه جناب قبله و کعبه بشما نوشته اند بران
عمل نمایند و نیک و بد را بانجام کار نظر داشته باشید دیروز مشاعره بود از باعث آمدن بعضی احباب و خلط داری آنها دو وزن
شاهزاده مرزا جهانگیر بهادر زیاده از پنج غزل هر غزل هفت بیتی اتفاق نشد در خط آینده فرستاده خواهد شد مرزا جهانگیر
شاهزاده روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم داخل لکهنو شدند جناب عالی با حشم تمام که شاید آصف الدوله بهادر باینصورت
استقبال مرزا جوان بخت شاهزاده نکرده باشند پذیره شده بودند شاهزاده موصوف با وصف غرور سلطنت
و بد مزاجی جناب عالی را در یک هودج پهلوی خود نشاندند شاهزاده موصوف رخت انگریزی میپوشند دیر جانوری
ارغوانی رنگ بر سر می بندند چهار کس دیگر از رفقایش همین هیئت دارند فقیر را هم یکروز اتفاق صحبت باو شد همینکه سلام
کردم کرسی طلب کرده فقیر را نشاندند و چیزی هم همراه خود خوراندند دیگر خیریت رقعه ۱۷۱ بعد اشتیاق واضح باد
که دیروز که پانزدهم شهر حال بود لفافه خطوط شما رسید و رقعه مشتمل بنام من بود آن هم مطالعه در آمد تاج الدین حسین خانصاحب
بر پیشوند رسیده کاغذ دیگر برای کاتب خواهند فرستاد و امروز آقا صاحبان خط دیگر که برای من از زبان اردو

نوشته بودید فرستادم و احوال دریافت گردید و خط بیشتر هم نزد صاحب فرستاده شد یکی حسین بیگ خواهد آورد
دیگی بطور خود در ڈاک انگریزی مرسل است بعد ازین اگر خط قابل اخفا باشد درین لفافه فرستادن مصلحت نیست هر نزد
حضرت عالم فرستادن مناسب است من آقا صاحب مختار فرمانیده ام که اگر بعد ازین خط خواجه امامی اینجا باید اگر
آنوقت من اینجا باشم بهتر والا پیش خود نگاه داشته بتوسط آدم خود در گوش من اطلاع بکنید هرجا که مناسب
خواهد بود خواهم طلبید یا نزد خود نگاه باید داشت آدم براحوال دیروز جدامجد شما بعد مطالعه خط خیلی دیوانه شده
امروز رقعه بمن نوشتند که خواجه امامی مفت از دست رفت خدا داند در چه بلا گرفتار خواهد شد صلاحی به ازین نیست
که خواجه قاضی آنجا رفته او را همراه خود بیارد و تاج الدین حسین خانصاحب بعد مطالعه خط شما منغص شدند و بمن
نوشتند که شما بجناب خانصاحب قبله عرض بکنید که خطی بنام من متضمن خود از کار رشته آباد و اطاعت عامل آنجا و عیبت
خواجه امامی باین کار باسید لطف و عنایت صاحب والاجناب باس حکم حضور بنویسید و اینقدر مضمون دیگر هم باشد که بر خود لازم
بالفعل از حکم آقای خود چاره ندارد لیکن آینده وقت روانگی صاحب عالیشان او را آنجا نخواهم گذاشت دستخط صب.
از تفضلات خداوندانه آنم که او را وقت روانگی یاد فرمایند تمام شد مضمون تاج الدین حسین خانصاحب انوقت
بهچه نزد تاج الدین حسین خان صاحب برای نمودن رقعه قبله و کعبه و نزد قاضی صاحب برای نویسانیدن رقعه قبله و کعبه بنام
خانصاحب رفته است به بینیم چه جواب می آید و هرچه قرار می یابد در خط فردا که ملفوف خطوط خانگی خواهد بود نوشته
خواهد شد و خانصاحب هم زودتر میرسند اگر حضور از روانگی ایشان بپرسند شما همین قدر عرض بکنید که در قریب نه یا ده هم
شهر حال یقین که روانه شوند من بنابر احتیاط رقعه دیگر تو لفافه سمی شما درین خط پیچیده ام احیاناً اگر صاحب عالیشان
بپرسند که خط مرزا قتیل متضمن این مضمون پیش شما کجاست باید که همین رقعه را بنمایند دیگر خیریت رقعه ۱۲۲ اخوی مکرم
مرقومه بست و دوم شهر حال رسیده موضح مطلب گردید آنچه از احوال همشیره زاده دیوان ابو الحسن خان نوشته اید دریافت
شد معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی مرحوم است یا پسر کدام کس دیگر اگر پسر میر باقر علی است پس دوست قدیم
من است پدرش با من محبت بسیار داشت پیش از که جدا شدن در لشکر نواب نجف خان مرحوم سی و چار سال تا پنجسال
پیش ازین بودن میر مرحوم در خیمه سیدی مرجان اتفاق می افتاد من هم درهمان ایام از شاهجهان آباد وارد لشکر بودم
و سیدی موصوف از محبان من بود و اکثر اوقات از اوتاق خود برخاسته در اوتاق او میرفتم میر باقر را هم آنجا
میدیدم گاهی از صبح تا وقت چاشت گاهی از سر شام تا نصف شب باهم اختلاط میکردیم درهمان روزها نصف روز
نسخه بدیع المیزان که در علم منطق است پیش من میدید چون از توره کوچ بیشتر شد من بنابر ضرورتی باکبرآباد وارد
شدم بعد ازان که باز به لشکر رسیدم شنیدم که میر مزبور به شاهجهان آباد روانه شد خاندان ایشان خیلی بزرگ است
ایشان در کشمیر ملقب بسادات مدنی اند میر مرتضی نامی فاضل زبردست صاحب اجتهاد در مذهب امامیه گذشته اند که
خواجه محمد علی با اینهمه کمال شاگرد ایشان بود میر موصوف عموی میر باقر علی میشوند میر باقر علی مرحوم را پسری بود در کمال ذکا
و اهلیت و وجاهت و تقوی در شانزده سالگی قطبی یا میبدی میخواند بیچاره ملحق شده زندگی را خیرباد کرد شاید از

همین آشنائی شما باشد این نقل طرفه نقلی است که میر باقر بعضی اجناس از قسم کتاب وغیره پیش اکرام الله وغیره فروخته بود
چون دو سه بار خان موصوف بروعده وفا نکرد میر نور بخش تقاضای شدید نمود خان موصوف گفت که خدا هیچ
آدم شریف را معامله با کشمیری نصیب نکند که عجب مردم بیحیا میباشند میر باقر گفت که شما هم زبان بستید
یعنی کشمیری تمام شد این داستان در آنچه از احوال آن کوت برجی حواله قلم کرده آید طلسمیست از بام افتاده است او را هم اتفاقی
انتقا منظور نیست سبب اینست که چون شاید عیاد باقی نمانده و خود را دانا ترین خلائق میگیرند این
عمل را از عمو و بد میدانند و علاوه آن یوقی را داخل تعیش میشمارند یعنی زن خود را به تیر خود بگائیدن میدهند و
همچنین خواهر و دختر را نیز هرچند در جنب آن که حرمت خود است خواهر و دختر نمیشمرند چون این کوت برجی را دیگران
میگائیند اولادش هم مشکوک است در ضمیر که آن زن زن او است و نه دختر دختر او بقدر که از ذکر این عمل بد میترسند
یا اگر کسی بگوید که شما کوت برجی هستید مرشد آیا عیب است که در نظر مردم صاحب این عمل لیلی خوار است
ایشان درین صناعت بدرجه کمال رسیده اند زیرا که تشخیص ظاهری یعنی دربار داری تجمل ظاهری هستند اگر این تجمل
در میان نباشد چنانکه زنان میپوشند در ایام زنانه و این قوم چه فرق است ایشان هم بالطبع رغبت باین میباشند که
لباس زنانه میپوشند و چه عجب که در خلوت همین عمل را میکرده باشند لیکن این مرد کوت برجی ست ظاهر خیلی خلیق و
جود هم دارد و تحمل حرف تا امروز هم ندارد از همین جهت عزلتش باقیست لیکن خدا بهر حال شعر چه توان کرد مردان
این اند با همین مردان بباید ساخت ٭ از کیسه عمر چه چه بیرون رفت که به تواضع پیش آید با او ملاقات باید داشت
میر نصیر الدین به مولوی حیدر علی در مرشد آباد اند اکثر خطوط این صاحب جا می آید میر موصوف در هر خط استفسار احوال
صاحب شما میباشد من هم جیلی خون جگر میخورم لیکن امور اختیاری نیست اتفاقی است جلیل
رتبه همین است میر نصیر الدین صدر روپیه از مال بد خود می یابند زور بازوی خود چیزی پیدا کرده اند آن طفلی بچه از هندی
پیش منشی بود دانستن میخورد و حالا در رشته امانت به نیابت تحفی نوکر بچار روپیه شده است لیکن این را یاد داشته باشید
که این نوکری زیاده از دو ماه نیست چون منشی دو سه بار به لکهنو که آمد خداداد بکدام تقریبی در دیوانخانه عمویش فرود
آمده بود به همان تعارف این مردک وبال گردن او شده بود برای رفع بدنامی اینقدر عمل آورد والا او را با منشی قطعاً عداوت است
هرچند در تشیع این مردک هم مثل عوام است بلکه مثل بازاریان تمام بزرگانش خارجی بوده اند والعهد زمانه از وجود آدم
فهیم و عقیل خالی شده است والا تمامت آدم بود که با این گونه خر کره یا حریف برنیامد این ملکی بچه سخت خر است برادر کوچک
در وقوف نیز از برادر میرزا بچه خیریت مردکه اینست که بنام آن دوست شاه به اجان میدهد گویا از کوکش است
مردکه پیش مردم المنار تلمذ خود را بمن میگفتند و بزعم خود میدانند که من ازین ادعای او بسیار خوش خواهم شد جای
خود در دل من کند خطوط مراسله جات بجا رسانیده شد ممنون گذارم خود امروز جواب نوشته با نوشتن همین خط کرده اند و نزد
آقا صاحب جیو هنوز نفرستاده ام حالا آدم می برد جواب بعد ازین خواهد رسید رقعه ۱۲۳ هرچند در زمانه الفصاحت
الفاظ ملکه برای نویسنده مکتوب متقابل منحصر مساوی هر بزرگ و خرد درکار باشد مذکور شده لیکن بعضی چیزها که تعلق به طرفه ثانی

دارد که عند التقریر والتحریر بکار آید و در کتابها که پیرایهٔ تحریر پذیرفته در اینجا نوشته می آید و اینها را طرق و سند و آداب نامند که
بعضی از اینها سوای قلم و زبان تعلق بجوارح دیگر دارند یعنی با عضای بدنی انسانی مخفی نماند که در مقابل شخصی مساوی خود
و مقابل خود را قبله و قبلهٔ حاجات هم گفتن درست آمد صاحب قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت و به پدر زن نیز
ندارد و لیکن بلکه آقا نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد سوای استاد و مرشد دیگری نباید گفت لیکن استاد
علوم کتابی بباید این کس و بدنه استاد در فنون دیگر مثل کشتی وغیره صناعات کم رتبه درین مقام دادن را اعتنا
کردن نامند و به پدر سوای به پدر عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب والا یا جناب
و حضرت جهة عنایة نیست لیکن مثل نواب یا حضرت یعنی پدر استعمال نباید کرد و در غائبانه پدر را والد یا قبله گاه
باید گفت اگر این اشخاص مقابل باشند و آقا بیج و پسر خود را در مقابل این صاحبان سوای شخص مساوی
غلام زاده گفتن مضائقه ندارد و پیش شخص مساوی صاحب شخص بنده زاده باید گفت روبروی پدر نام او
باید برد و همچنین روبروی بزرگانی که از پدر در مرتبه زیاده باشند مثل عم بزرگ و خال بزرگ لیکن اینجا غلام زاده
گفتن نیز درست باشد چرا که سوای شخص مساوی که آنجا خود را بنده گفتن سزاوار است و پسر خود را بنده زاده
در مقابل اینها خود را غلام و فدوی باید گفت و بنام پدر روبروی بزرگان لفظ صاحب اضافه نباید کرد یعنی
اگر کسی از بزرگان سوال کند که پدر شما چه نام دارد باید گفت که زید یا عمرو و زید صاحب عمرو صاحب نباید گفت و
روبروی همه صاحبان برادر کلان استاده بنده سلام باید کرد و در مکتوبهای برای بزرگی منسوب پسر خود یا برخوردار
یا برخوردار کامگار نباید نوشت غلام زاده زید یا عمرو یا فدوی زاده و برای آشنای هم بنده زاده باید نوشت آدم
بر آداب آقا آقا هرچند قسم می باشد یکی آنکه لیکن یکی سبب کامیاب مطالب گردیده یا اینکه از پیش خود
لیکن او نیز آقائی ست مثل رساله دار یا عامل پرگنه یا دیوان امیر پس چنین آقا را مربی و محسن و نوکر را فیض و خدم و
صاحب نامند و در مقام عنایت کردن بجای دادن و پدر خود را روبروی او قبله گاهی و قبله گاهی صاحب و والد گفتن
مضائقه ندارد و سلام هم بر بزرگ خود باید کرد و او را قبله و کعبه و قبله حاجات باید گفت و در عالم اختلاط خداوند هم گفتن
مضائقه ندارد و تعظیم دوستان هم باید کرد و تشریف بیارید و چه میفرمایید هم بدوستان و بزرگان گفتن معیوب نیست
اما برای او عرضی باید نوشت برای بعضی بی مدد برای بعضی با مدد لیسران او را نام به کمال عزت باید برد و روبروی او
تعظیم بر یکی باید کرد آدم بر آقای ذی جبروت مالک الملک که در ملک او دیگری شریک نباشد آداب این ست
که روبروی او خود را غلام و پسر خود را خانه زاد باید گفت غلام زاده نباید گفت و پدر خود را نیز غلام و برادر کلان را نام
یاد باید کرد بی اضافت نمودن و دادن او را همت کردن یا دادن باید گفت عنایت کردن نباید گفت و روبروی
او تعظیم هیچ بزرگی نباید کرد و عند الذکر هم الفاظ بزرگی آمیز در حق کسی نباید آورد و او را بدر بار خبالعالی و حضور
باید گفت و عند الخطاب پیر و مرشد و خداوند و اولادش را مرشد زاده روبروی لفظ نواب و نواب زاده باید کرد و
و آمدن اینها تشریف آوردن نباید گفت الا بزرگان دین را در حضور او به بزرگی تمام نام باید برد و بزرگان او را نیز

یعنی

یعنی پدرش را حضرت جنت آرامگاه باید گفت و پدر کلانش را جنت آرامگاه کلان و تا خود نپرسید سخنی آغاز نباید کرد
و اگر مطلبی ضروری الذکر باشد جوری کرده ادا باید کرد و اگر برای کاری به رفتن حکم کند تسلیم کرده باید رفت و وقت باز آمدن
و ادا کردن مطلب نیز تسلیم باید کرد و وقت مقابل او یک سلام و بعد از آن تسلیم کرده استاده باید شد یا باید نشست
و اگر در روز سه بار بلکه ده بار در بروی رفتن اتفاق افتد در مقابله سلام و تسلیم باید کرد و شاهزادها را هم و مرشد
نباید گفت و عند الخطاب لفظ کرامات بر زبان آورده عرض مطلب باید کرد و بندگان عالی حضرت عالی نیز باید گفت
بلکه صاحب عالم اولی بود رقعه ۴۳ پوشیده نماند که طبیعت قوتی ست خالی از شعور که در سنگ و در
و حیوان و آدمی امانت نهاده و سپرده قدرت ست مثلاً سنگ را که از پائین به بالا می اندازند مجبور ست که از بالا
به پائین آید اگر مانعی نباشد مثل سقف یا درخت یا چیزی دیگر پس حرکت سنگ را که از پائین به بالا رفته قسری نامند
یعنی باختیار او نیست باختیار سنگ نیست و از بالا به پائین آمدن را حرکت طبعی نامند یعنی طبع سنگ همچنین
اقتضا نموده که از بالا به پائین آمد و سیل آهن بمقناطیس هم ازین قبیل ست و بالیدن درختان و سبز شدن برگ
نزدیک باریدن باران و وزیدن باد مراد نیز خصوصیت طبیعت دارد همچنین گریختن بز از گرگ ظاهر ست که اگر
گرگ را بر بخیه بالبته مقابل آن بز را ببندند یا استاده کنند از بیم خواهد گریخت یا خواهد رمید یا خواهد مرد پس ترسیدن
آن از گرگ امر نیست طبعی یعنی در اصل خلقت از گرگ می ترسد و میل نوزادن اطفال شیر خوار بزبان اطرف مادران و زبان بردن
و ترسیدن جوان و پیر در مکان تنها وقت شب یا در جنگل نیز امر نیست طبعی یعنی در اصل خلقت هرگز زوال پذیر نیست و ترک
این محال و قوت دیگر ست که در سنگ و درخت نباشد خصوصیت بحیوان و آدمی دارد که آنرا عادت نامند و این قوتی بود که
تعلیم و فیض صحبت دیگری حاصل شود مثل گربه ولایتی که چون در ابتدا با کبوتران بزرگ شود حمله بر کبوتری نکند یا فیل که
تا دو سه بار آدم نکشته باشد حمله بر آدمی نکند یا بوزینه که هر کس او را بچوب یا چیزی دیگر ازین قبیل بترساند سلام بر و کند و عادات
آدمی از قبیل وظیفه بسیار و عبادات و مشغل زنان حرف زدن و قصیده خواندن دانستن و قمار باختن و شراب خوردن
بسیار باشد و این امور طبعی نیست اگر صحبت قماربازان بهم نرسد هرگز قمارباز نخواهد شد همچنین صحبت بی بنزان لیکن بعضی کسان
که صاحب قوت قدسیه اند حسن و قبح هر چیز را دریافت مینمایند و صحبت اصحاب ذلت را ترک کنند و ترک عادتها هم چون
ترک طبیعت بسیار مشکل ست لیکن ممکن ست که بعد مرگ ترک عادت صورت بندد بخلاف ترک طبیعت که ممتنع باشد
و موجودات دو گونه بود یا آنچه بقدرت الهی از وقتیکه موجود گشته بحال خود ست مثال عقول و افلاک و ماه و مهر و دیگر
ستارگان با آنکه یکی بصورت دیگری نشود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد و همچنین
خاک آب و آب خاک نشود یا فنا پذیر شود و بدیر چون درختان میوه دار و بی میوه مثل درخت انار و سرو و بازو و دیگر چون
درختان غله و بعضی گیاهای خودرو که سال بسال از زمین بر گشته و قلب ماهیت آنست که هیئت چیزی متغیر شود و این نیز
ممتنع است مانند گندم شدن نخود یا بالعکس یا طلا شدن مس که در مذهب اهل جنون حقیقی دارد اما قلب ماهیت
بی سعی آدمی بقدرت الهی خود بخود ممکن ست چون بعضی جانوران کوچک بعضی جانوران را بصورت خود میسازند

اگر شخصے بکمال باطن قلب ماہیت چیزی نماید اگر دانایان قبول نمایند لیکن موافق عقیدهٔ خلق خدا اینست که اگر
از پیغمبری بظهور آید آنرا معجزه نامند و اگر از ولی کرامات و خرق عادت و اگر از فاسق سحر و اگر از کافر استدراج
چون خرق بمعنی دریدن است و عادت بمعنی خو کرامت را نیز خرق عادت نامند باین جهت که این کس عادت
خود را پاره کرد یعنی از عادت بشری بیرون آمد و بیکار کرده شاید عادت درین مقام بمعنی طاقت بشری باشد
و لفظ علحده در اصل علی حده بوده است لیکن در فارسی علحده نوشته میشود و در عربی علی حده و فرق در
عقل و عادت اینست که این عبارت که فلانی امیر صاحب هستند که گوشت فرزندان خود در وقت ضرورت
بمهمان میخورانند خلاف عادت باشد ظاهر است که این حرکت خلاف حرکت انسان است خلاف عقل نیست یعنی
ممکن است که شخصے از راه جنون یا کم عقلی در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته بمهمانان بخوراند و خلاف عقل
آنست که ممتنع باشد مثل پیچیدن آسمان در کاغذ باد و طلبیدن آفتاب از آسمان بزمین مثل شمس تبریز برای
پختن گوشت که در عوام مشهور است این خلاف عقل است قلب ماهیت هم ازین قبیل است رقعه ۷۵ اخوی
امامی سلمکم الله تعالی رقعه آقا صاحبان متضمن طلب امیر صاحب که بمجلس عروسی فردا قرار داده اند بخدمت ملازم
ممدوح رفته بود معلوم شد که شما آنجا بوده اید و الا چند سطری همی شما بخط من بوده است حلاصه اینکه امیر صاحب
عذر معقول بجریده را آورده اند و سوای این فی الواقع مناسب آن بود که طعامی برای این صاحبان که از سفر
آمده اند از آنطرف میر سید هرگاه در عدم ارسال طعام ساخت حیله تعزیت رافع اعتراض باشد آمدن بخانه ایشان
نیز درگرو همین عذر است هر چند این بیچاره ها از تکلفات رسمی مبرای محض اند لیکن چون عیال داران اند ضرور است که
پابند رسمیات باشند عذر امیر صاحب مسموع و مقبول شد آمدم بر احوال شما دیروز خود در عالم بیخبری وعده کرده بودید
امروز از رقعه امیر نیامدن شما نیز ترشح نموده بهرحال از جناب قبله و کعبه پرسید اگر آمدن شما قباحتی نداشته باشد فردا
باتفاق مرزا محمد صاحب بیائید و اگر از جناب الا ممنوع شوید همین عذر از طرف صاحب مسموع و مقبول است لیکن مرزا
محمد صاحب باید گفت که آمدن شما طفیلی نبوده است داعی خود گفته بود و سوای این از نوکران هم نیستند که در رکاب
آقا آمده فردا همراه من بیائید رقعه صاحب لطف فشانی ها نموده ام در مغلیه دعوت معیوب است زیاده خیریت
رقعه ۷۶ واضح باد که انشای دیروزه شما را دیدم خوب نوشته اید لیکن غرض من ازین فرمایش چیز دیگر است
و آن اینست که از اول در براعت استهلال مناسبات باغ و چاه و برج و حمام و نهر را بیان بکنید و ذکر موسم ضرور
نیست و در انشای تعریف این چیزها مدح نواب نصیر الدوله فارس الملک محمد علیخان بهادر سهراب جنگ پسر جناب عالی
ضرور است زیرا که بانی این چیزها ایشانند تمام شد این هم دیگر باید شنید که این وقت نزد جناب قبله و
کعبه رفته تحقیق باید کرد که دختر شمس الدوله بهادر که قضا کرده است چند سال عمر داشت حضرت امروز شنیدند
چون بی اجازت جناب عالی جائی نمیروند و روز جمعه در بار میشود لهذا اراده دارند که فردا اکبر علی را نزد جناب
عالی بفرستند و بروز دوشنبه خود نزد طرف ثانی بروند و در ابیات شما که درین انشا موزون نموده و لفظ

بود کی طبع و دیگر مدح که هر دو بر وزن عقل اند بسکون حرف دوم و شما بر وزن کرم که بمعنی بخشش است بحرکت
حرف دوم آورده اید خود در یک مصرع طبع صحیح بسته اید مصرع مذکور هم درهمین قطعه است اگر اینجا صحیح است
آنجا غلط چرا گفته اید و اگر آنجا صحت دارد اینجا چرا غلط بستید خیال این غلطی ها بر ضرور است و از دشمنان خرده گیر
باید ترسید سبیلش اینست که هر چه مسوده بکنید آنرا خوب ملاحظه نموده صاف بکنید بعد صاف کردن باز
یک یک لفظ را ببینید که در معنی چه طور است و وزنش چیست و املایش چه صورت دارد هر چه ندانند و لفظ
فارسی باشد حقیقت آن در برهان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از حقیقت آن آگاه نباشید
در شعر موزون نکنید در نثر مضایقه ندارد و در حاشیه مسوده بنویسید که من از حقیقت این لفظ آگاه نیستم
رقعه ۷۷ امرزای صفاهانی من سلمه الله تعالی امروز بخانه خانصاحب میروم فردا بخانه مرزا سید صاحب و از آنجا عزم
دولتخانه شما دارم بهتر اینست که امروز وقتی لال بیگ بدکان کوئلی رفته خبر بیارد که برفی شیر کو چاک و ورق نقره
بران پیچیده طیار است یا کهنه شده از فرط افتاده اگر نو ساخته باشد فردا چار تنگه را برفی و سه فلوس را شیرینی میتهه
و یک فلوس لدوی موتی بیارد یا لدوی موتی چور بیارد خدا کند که برفی تازه بدست آید هرگاه احوال برفی بتحقیق
شود فردا طلبیده منتظر من باید بود امروز وقت سه پهر بعد برگشتن لال بیگ از بازار خبر برفی کهنه و نو باید نوشت
شیرینی میتهه و چیز دیگر اگر کهنه هم باشد بیارد یا شش تنگه را همین برفی بیارد که اطفال هم خواهند خورد من اگر بیارم
یکپاؤ بلکه کمتر خواهم خورد و چارتانه را نیم سیر خواهد داد بلا تکرار بیارد اگر دیروز هم طیار شده باشد تا فردا کهنه نخواهد شد
بلکه بمجبوری ساخته چه دیروز هم تا فردا از لذت نمی افتد قربان پراکرمی پریروزه رقعه ۷۸ احال من روز بروز حالا
بهتر است تازه اینکه چون آرد ماش و از هر دو بهار اسفید افتاد امروز بطور خود در یک خریطه آرد کور پر کرده سر
ابو العباس برادران گذاشتم بعد یکپاس که به بیت الطهار رفتم چه می بینم که و بیش از نسبت حصه یک حصه مانده است و دی شب بجای
برنج یک پهلکه باشور بای چوجه مرغ خورده خوابیدم و غذای روزانه انار ولایتی میشود و زن پهلکه مع تری سه فلوس بود
بخدمت عمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که روزیکه چاق شده پرهیز خواهم شکست اول بخدمت سامی حاضر
شده و یک نان آرد باروه پخته مسکه بالای آن خواهم بخت و قند خوب طلبیده با ماست خواهم خورد و یک آبخوره کلان
آب شب مانده بحلق فرو خواهم برد زیاده خیریت رقعه ۷۹ امروز دو پهر بخدمت شما حاضر خواهم شد چای نخواهم خورد
آب را گرم باید کرد لیکن قدری نبات کابلی بقدر یک پیاله کوفته باید گذاشت که من همراه خود خواهم داد امروز برفی دکان
کوئلی و قند در برنج بیره خشکه داخل کرده ام و برای آقا صاحبان مخدوم میفرستم و این در مقدار کم است بعد سه چهار روز
مضاعف آن بخدمت شریف خواهد رسید رقعه ۸۰ شما از احوال مزاج خود دو کلمه بنویسید یا زبانی تفویض سامعه آدم
بکنید امروز اول صبح برای دیدن مرزا ابو طالب خان بهادر که از درد گرده بیتاب بودند رفته بودم از شفقت ایشان
چه بگویم که مرا دیده درد خود فراموش کردند و از دور دویدند مولوی حسین علی خانصاحب باز بهمین عارضه گرفتار
شده اند و دیشب چند بار قی کردند و امروز شاید مسهل گرفته اند خدا جمیع بزرگان و شفیقان را از آلام جسمانی

بجانب ... زیاده خیریت رقعه ۱۸۱ الال ... رقعه را در حویلی نو تعمیر من که از دو سه روز برای ورود بعضی دوستان
بجا بجا می نشینم رسانید آنوقت شیخ امام بخش ناسخ و میر سعادت علی رفیق مرزا حاجی صاحب و آقا صاحبان مجتمع و نشسته بودند
و قلم و دوات هم درین حجره قدیم مقفل بود جواب نوشته نشد الحال مینویسیم که رفتن نزد شخص معلوم برین بجا بود
بعد یک دو روز باز برویدتا بر سر مهربانی آمده بعد خوب شدن معامله شما را یکسو نماید و عمو صاحب کلان خود
از طرف من باید گفت که حلوای معمولی کهنو باید رسانید که این خصوصیت از دست نزود تامل و توقف نیست و از امیر صاحب
بپرسید که خطوط کابلی روانه شد یا نه و دیروز رقعه مرو عزیزی آمده بود از ان فقره سخت حسنت و لیتی میبارید لیکن چون
غور کردم حق بجانب آن بیچاره بود زیاده خیریت رقعه ۱۹۲ خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که امشب آمدن
متعذرست شما بآرام در خانه بخوابید و اگر کسے از حال من بپرسد بگوئید ما خبر نداریم هرگز این خانه از انسان
نباید داد اگر فرشته هم باشد نباید گفت دیگر آنکه پارچه بینی پاک من زیر پلنگ وزیر صاحب یا توی دالان
افتاده است حواله این آدم باید کرد فردا انشاء الله طرفت می آیم

تمام شد رقعات

غزل ریختهٔ کلک جواهر سلک عمدهٔ شاعران عدیم العدیل مرزا محمد حسن متخلص به قتیل

غم عشق تو پایانی ندارد ‌ ‌ چه دردست اینکه درمانی ندارد
جنون اگو که سوی ما نیاید ‌ ‌ کسے اینجا گریبانی ندارد
چه واندر تبه خار مغیلان ‌ ‌ سیه روزی که دامانی ندارد
اثر در گریهٔ مجنون مجوئید ‌ ‌ که لیلی چشم گریانی ندارد
بنعش کشتهٔ نازت تو پیداست ‌ ‌ چه حیرتها که پایانی ندارد
سوال بوسه شاید داشت از لب ‌ ‌ لبش میجنبد و جانی ندارد
مسلمانان مسلمانیش گوئید ‌ ‌ قتیل کافر ایمانی ندارد

قطعهٔ تاریخ وفات آن والا صفات که ماده اش از نتایج افکار سر دفتر موزخان روزگار شاه بیت دیوان نکته دانی
سرلوح بیاض سخندانی مولوی کرامت علی اطهر مغفور از مصرعهٔ ثانیه مقطع غزل مرقوم ست و مصارع
لطائف منابع او بصنعت تضمین از مصرعهٔ ثانیه تتر سلسلهٔ قلم جادو رقم یکه تاز میدان فصاحت نیزه افراز
معرکه بلاغت کاشف نکات خفی و جلی استادی میر ناصر علی نور الله تربته

قتیل نکته پرور مرد افسوس ‌ ‌ چه دردست اینکه درمانی ندارد
زدست ماتم و خرمنش مسلم ‌ ‌ کسے اینجا گریبانی ندارد
نایدمن جان حزین چاک ‌ ‌ سیه روزی که دامانی ندارد
که گوید در غم آن قیس معنی ‌ ‌ که لیلی چشم گریانی ندارد
بود آئینه از زردی همه خلق ‌ ‌ چه حیرتها که پایانی ندارد
بفکر سال او دیدم بخوابش ‌ ‌ لبش میجنبد و جانی ندارد
زردی کثرت عشق بتان گویان ‌ ‌ قتیل کافر ایمانی ندارد
۱۲۳۲ھ

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس خارج از دایره مقیاس صانعی را ارزد که نقصان بدر و کمال هلال از فی صنعتی ست از صنایع کمال او
و حمد فراوان و منت بیکران قادری را سزد که در ظهور عجائب قدرتش از برآمدن هلال و گرفته شدن ماه قوای عقل
و ضوابط اهل تنجیم ازهمن تر و لغو تر از اصول و اسبه زن بیرزال همه مخلوقات بر عظمتش گواه است و از تمامی مصنوعاتش
بوحدانیتش انتباه اگر هلال است ایما به بیمثالی او مینماید و اگر بدر است کلف ریب از آئینه دلها میزداید اگر ماه است
بر مهرش دال است و اگر مهر است اشارت بجبروت و جلال بعثت مجیر سرور انبیا علیه الف الف تحیة و ثنا از صنایع
صنعت اوست و ظهور معجزه شق القمر از بدائع بدیعهٔ او و خرق عادات آن باعث خلق مخلوقات در تمام کائنات مشغل
ماه چهاردهم هویدا و آشکار او معجزات آن مهر سپهر رسالت کالشمس فی نصف النهار مشرّ بعثتش مهر آسمان حکمت است
اقتدا الیش تباسه هدایت داد نجاست که هرگاه منجمین خلاف خبر بعثتش گفتند بدولت دروغگوئی نقد اعتبار یکدست از
دست دادند و حکما چون ماهی از خود رفتند سرنگون بچاه ضلالت درافتادند مومنی که یک لحظه بشرف خدمتش رسیدند
نعم جنت نعیم گزیدند فرخا و سعد مومنانیکه با وصف جزئیت و اکتساب سعادت خدمت بابرکتش بخطاب نماید الله لیذهب
عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا سرفراز گشتند و خوشاحال کسانیکه با وجود یگانگت و قرابت داتباع
کما حقه وادت صحبت بخلعت صحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم معزز و ممتاز و فقها که این هادیان دین معاجبان
سید ختم المرسلین اتباع و اقتدا گزیدند پیشوایان طریقت و ائمه هدایت گردیدند رهرو راه راست بآرد ولا الشان
خطری نیست و حافظ ضوابط منضبطه اینها را خوفی نه آنچه قواعد اهل تنجیم را البس لبشت انداخته ابتدای ماه بر رویت

بلا منی گردانیدند پیروان شریعت را از صدها خصومت و هزاران نزاع وا رهانیدند شکر او تعالی شانه که این ذرهٔ حقیر سراسر خطا و تقصیر متوقع رحمت رب غفور عبد الرحمن ولد حاجی محمد رکش خان سبرور نیز قوانین مستنبطه فقها را از تعینات میشمارد و احکام حکما و منجمین مخالف شریعت را کذب از قرار داد این اطبای پندار و چه هرچه از اصول الیشان کلیت آن بفهم می آید از اکثریت قطع نظر حیثیت آن هم نمی بر آید مگر در حکم این ضابطه دریافت روز سلخ که از ۱۲۲۹ الکهزار و دو صد و بیست و نه هجری تا حال که ۱۲۶۵ الکهزار و دو صد و شصت و پنج هجریست هرگاه مراعاتش نموده شد خطا نیفتاد لهذا اگر بر این ضابطه حکم با کثریت نموده شود زیباست و بهمین جهت این ضابطه را ضابطه گفتن بجا و لیکن منجمین را باید که هرگز خارج این ضابطه اگرچه هر بار مطابق افتد یقین نیارند بلکه در صورت عدم تطابق از حکم احکم الحاکمین پندارند که خاور مطلق بر خلاف عادت هم توانا است و آنچه مطابق عادت باشد قدرت بر آن بطریق اولی تفصیل این اجمال آنکه مثلاً از این ضابطه دریافت شد که روز سلخ تاریخ بیست و نهم است اگر تاریخ سی ام گردید مستبعد نباید دید و همچنین بالعکس و این خلاف عادت نسبت بمحض آنکه چون اکثر احکام این ضابطه در صورت مراعات غلط نشد بنا علیه این ضابطه را بنا بر تفریح ناظرین در عبارت صاف بسلک تحریر در کشیده و به ضابطهٔ هلالیه موسوم گردانیده مقدمه چون در این ضابطه حاجت بدریافت اعداد بعض از حروف تهجی می افتد لهذا اولاً در بیان اعداد ضرورست و آن این است

احاد	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
عشرات	ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
مئات	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
الوف	غ ۱۰۰۰								

تنبیه چون خواهند که روز سلخ ماهی را بمراعات ضابطه که مرقوم میشود بدانند حروف شهور و حروف هر سال را مع اعداد آن در ذهن محفوظ دارند

بیان حروف شهور

ز ۷	لعنف ۲	ج ۳	ه ۵	و ۶	ا ۱
که عددش هفت است برای محرم هر سالی که باشد قرار یافته	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	که عددش یک است برای جمادی الاخری
ب ۲	د ۴	ه ۵	ز ۷	ا ۱	ج ۳
که عددش دو است برای رجب المرجب	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	که عددش سه است برای ذی الحجه [illegible]

و مجموعهٔ این حروف شهور زبجه هوابدازاج ست و این حروف شهور از تبدیل سال بدل نمیشوند بلکه بر حال خود بر جا مانند مثلاً ز برای محرم قرار یافته خواه محرم ۱۲۶۴ باشد و خواه ۱۲۶۵ و خواه ۱۲۶۶ و همچنین سایر حروف دیگر بخلاف حروف سنین که از تبدیل سال مبدل شوند چنانکه عنقریب ذکرش می آید حروف سنین

ا ۱	ه ۵	ج ۳	ز ۷
که عددش یک است برای ۱۲۶۵ هجری مقرر گشته	[illegible]	[illegible]	که عددش هفت است برای ۱۲۶۰ هجری قرار یافته
د ۴	ب ۲	و ۶	د ۴
که عددش چهار است برای ۱۲۶۹ هجری مقرر گشته	[illegible]	[illegible]	که عددش چهار است برای ۱۲۶۳ هجری مقرر گردیده

مجموعهٔ این حروف اهجزدبود باشد و چون ۱۲۷۳ هجری آید باید که باز از الف شروع نماید یعنی

ا	ه	ج	ز	د	ب	و	د
الف را برای ۱۲۷۳ معین سازند	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	برای ۱۲۸۰ هجری مقرر نمایند

همچنین تا آخر حاصل آنکه بعد گذشتن هفت سال این حروف را بترتیب از سر برای هر سال قرار داده باشند و عدد آن نیز در ذهن محفوظ دارند و همین قیاس است در سنین ماضیه یعنی هرگاه عازم دریافت ماضی شوند که از این حروف مذکوره کدام حرف برای کدام سال از سالهای گذشته پذیرفته باید که راه عکس ترتیب پیش گیرند یعنی شروع از دال نمایند باین طریق

د	و	ب	د	ز	ج	ه	ا
برای ۱۲۶۲ هجری معین سازند	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	برای ۱۲۵۶ هجری معین کنند

باز از دال برای ۱۲۵۵ هجری بنای ابتدا نهند و بر الف برای ۱۲۴۹ هجری ختم کنند و همچنین تا آخر فضابطه هرگاه این دو نوع حرف مع اعداد معلوم شد پس لازم که عدد حرف ماهی که دریافت طلوع هلال آن منظور است با عدد حرف سال همان شهر جمع کنند و یک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزایند و از مجموع هفتگان طرح دهند اگر قابل طرح باشد یعنی اگر از هفت زیاده باشد و آن مجموع تا پانزده خواهد رسید نه زاید از آن و چون از پانزده هفتگان طرح سازند یک عدد باقی خواهد بود حاصل آنکه بعد طرح در باقی نظر کنند اگر یک ماند بر آمدن هلال بروز یکشنبه خواهد بود و اگر دو ماند بروز دوشنبه و اگر سه ماند سه شنبه و اگر چهار ماند روز چهارشنبه و اگر پنج ماند روز پنجشنبه و اگر شش ماند روز جمعه و اگر هفت ماند روز شنبه مثلاً چون خواهیم که روز طلوع هلال محرم الحرام ۱۲۶۵ هجری است دریافت نمائیم باید که هفت را که عدد حرف معین ماه محرم ست یعنی ز با یک که عدد حرف معین ۱۲۶۵ هجری است یعنی ا جمع کنیم و یک عدد دیگر از جانب خود بران

بیفزائیم مجموع نه گردید هشتگان را از ان طرح دهیم واز باقی ماندن دو حکم کنیم که اگر غره سنه هجری ستبر روز دوشنبه بر دے هلال ماه محرم ۱۲۶۴ هجری بماتم داران جناب خامس آل عبا علیهم التحیة والثنا انشاالله تعزیت خواهد فرمود همچنین اگر قصد کنیم که دریابیم که روز طلوع هلال صفر سنه مذکور کدام روز است باید که دو را که عدد حرف شهر صفر است یعنی ق ب با یک که عدد حرف ۱۲۶۵ هجری است یعنی ا جمع کنیم و بر حاصل جمع یک عدد از جانب خود بیفزائیم مجموع چهار شدند و آن قابل طرح نیست گویا همین چهار باقی ماندند پس از باقی چهار حکم کنیم که اگر مشیت خالق لیل و نهار مدد کار است بروز چهارشنبه روز هلال صفر خالی از خوف و خطر خواهد بود و بر همین قیاس است استخراج حکم طلوع هلال ماههای آینده و گذشته

فائده هرگاه خواهند که روز سلخ شهر ذیحجه ۱۲۶۴ هجری دریافت کنند باید که سه را که عدد حرف شهر ذیحجه است یعنی ج با چهار که عدد حرف ۱۲۶۴ هجری ست یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یک عدد از جانب خود بیفزایند واز مجموع که هشت شدند هفتگان طرح دهند واز باقی ماندن یک حکم کنند که طلوع هلال ذیحجه ۱۲۶۴ هجری بروز شنبه بوده همچنین هرگاه عدد یافتن روز بر آمدن هلال ماه مبارک رمضان ۱۲۶۴ هجری قصد کنند باید که پنج را که عدد حرف شهر رمضان است یعنی ه با چهار که عدد حرف ۱۲۶۴ هجری است یعنی د جمع کنند و بر حاصل جمع یک عدد دیگر بیفزایند واز مجموع که ده حاصل شدند هفتگان طرح دهند واز باقی ماندن سه حکم کنند که بروز سه شنبه هلال ماه مبارک رمضان بطریق براعت استهلال بشارت فتح ابواب جنان بکلبهٔ صبر صائمان اشارت فرموده همین قیاس است تا آخر

نصیحت

اینقدر بعلم الیقین فرا یاد خاطر دارند که ظهور صنائع صانع بیچون برحسب قواعد مستخرجه عقول المشتی ناقص عقول لازم نیست بلکه اگر حکم ضابطه مقرره مطابقت بطلوع هلال بقدرت قادر لایزال پذیرد از بخت و اتفاق پندارند بل این مفهوم هم از صنائع صانع بیمثال انکار نمند

خاتمة الطبع

فرمان نمایش بحضرت باری که کتاب لاجواب از کلام منظور بی مثل و عدیل مرزا محمد حسن متخلص به قتیل موسوم به رقعات قتیل مع رساله ضابطه هلالیه در مطبع نامی و نامور منشی نول کشور صاحب بمقام کانپور بار سوم در ماه ستمبر ۱۸۷۸ عیسوی منطبع گردید

(کتب منشآت اردو)

از سید محمد علیخان معروف بہ نواب دولہ۔

کتب قواعد فارسی

قواعد فارسی۔ از روشن علی الفاری۔

گلشن فیض۔ قواعد فارسی کے۔

سفید نامہ۔ ہر قسم کے قواعد کے فائدے از شاہ محمد۔

جوہر الترکیب نظم نادر فواعد استعمال حروف معنوی از منشی سیوا رام بالکس بریلی۔

شرح جوہر الترکیب۔ از شیخ حیدر علی۔

ہفت گل منظوم۔ فارسی کی قواعد از منشی کامتا پرشاد

نہر الفصاحت۔ از مرزا محمد حسن قتیل۔

شجرۃ الامانی۔ ایضاً۔

بہار گلزار۔ صرف نحو فارسی و عروض و قافیہ از نثاری

اصول برجستہ۔ از مولوی عبد الحق۔

ارمغان جسمین قواعد خوشنویسی اور الفاظ مترادف المعنی وغیرہ فوائد ہین از منشی سید اشرف علی اشہری۔

حدائق البلاغت صنائع مین مشہور کتاب از مولوی شمس الدین فقیر۔

مفیض فارسی۔ از مولوی عبد اللہ بلگرامی۔

مطلع السعدین۔ از علامہ سیالکوٹی مل متخلص بوارستہ

رسالہ عبد الواسع۔ ہانسوی۔

رسالہ مختصر قواعد از منشی سیتارام۔

عزیز المصادر۔ از مولوی عبد العزیز آروی۔

ناصر الصبیان۔ معروف بمصادر ناصری از مولوی عبد العزیز آروی۔

سیاق نامہ۔ دستورات حساب و عبارات سیاق مؤلفہ منشی نندلال۔

سراج السیاق۔ از منشی سیدولال۔

کتب صرف و نحو و عروض و قافیہ

گنج شایگان علم قافیہ کا بیان مؤلفہ حسیب الرحمن احمد

گلدستہ عجم۔ صرف و نحو اردو زبان کی مؤلفہ منشی محمد مجیب اللہ خان۔

مصدر فیوض۔ صرف و نحو فارسی کی قواعد اردو مین مؤلفہ مولوی نذیر الدین حسن۔

رسالہ صرف و نحو۔ اردو کا خلاصہ باضافہ مطالب مفیدہ مترجمہ شیخ الٰہی بخش شاگرد مولوی قربانعلی مرحوم

دریاے عقل۔ صفوۃ المصادر کو فوائد ضروریہ کے ساتھ مرتب کیا مؤلفہ منشی گنگا پرشاد۔

مجموعہ صرف۔ مسمے بامداد الادب اسمین میزان سے شافیہ تک قواعد صرف عربی کو اردو مین بیان کیا ہے مصنفہ مولوی امداد علی ڈپٹی کلکٹر۔

عروض فضا۔ عجیب مختصر رسالہ ہے جسمین نام بحرونکے مع اونکے ارکان و اصول بایراد امثلہ اور زحافات اور بیان قافیہ کا اردو نظم ہے مصنفہ منشی گوبند پرشاد متخلص فضا خوشنویس مطبع۔

طوبی العروض۔ منظوم مصنفہ سید محمد حسین متخلص صفی۔

بحر العروض۔ مطول مع اضافہ فوائد جدیدہ مؤلفہ پنڈت کنھیالال منصرم ریاست گڈھ امیٹھی۔

الضیا۔ خرد مع نقشہ زحافات۔

مطلع خورشید۔ در فن قافیہ مصنفہ مولوی منظور احمد نہایت عمدہ کتاب ہے۔

اصول عجیبہ۔ صرف و نحو فارسی کا بیان مؤلفہ نواب محمد جمال الدین خان۔

زر کامل العیار۔ ترجمہ اردو معیار الاشعار کی شرح در فن عروض و قافیہ مترجمہ منشی سید مظفر علیخان اسیر

ترجمہ حدائق البلاغت۔ یہ ترجمہ بہت خوبی کے ساتھ کہ کل مثالین اردو اشعار اساتذہ سے درج کی ہین مولوی امام بخش صاحب صہبائی نے کیا ہے اور اونکے مجموعہ سے علحدہ بھی طبع ہوا ہے۔

۲۵

رقعات میرزا [illegible]